ANUL XXVII
5
(1 135)
Sîmbătă
4 februarie
1984
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

România și-a sărbătorit Eroul

Omagiindu-și conducătorul, partidul și țara au trăit vibrante și esențiale sentimente de stimă și prețuire făcînd din aniversarea zilei de naștere și a peste o jumătate de veac de activitate patriotică, revoluționară a celui mai iubit fiu al său una dintre cele mai tulburătoare și trainice dovezi ale identității și demnității noastre naționale, în consens cu toate aspirațiile și idealurile națiunii, pe temeiurile marilor înfăptuiri ale anilor socialiști. Secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a inaugurat, încă în urmă cu aproape două decenii, prezentul pe care îl edificăm și care, din perspectiva viitorului ce ni l-am asumat, se constituie în cel mai relevant și mai cutezător relief economic, politic și social, aducînd țării acea amplă și înnoitoare deschidere prin care am pășit în mod hotărît pe calea progresului și civilizației. Manifestările care au avut loc cu prilejul aniversării zilei sale de naștere și împlinirii a peste 50 de ani de activitate revoluționară se definesc tocmai în acest sens al identificării cu noul și proaspătul orizont al națiunii, cu tot ceea ce a trebuit să primenim în gîndire, în acțiune, în muncă și viață pentru ca destinul nostru să ia un alt curs, cel în care se implică prin tot ce are mai înaintat tradiția și istoria, lupta poporului pentru împlinirea idealurilor sale de independență, de libertate și dreptate națională și socială. Scrisoarea Comitetului politic executiv al C.C. al P.C.R., Consiliului de Stat și Guvernului Republicii Socialiste România exprimă în sinteză însuși sufletul și măreția națiunii noastre care își vede întruchipate cele mai alese trăsături în viața și opera tovarășului Nicolae Ceaușescu, în strălucitul său exemplu de patriotism și abnegație eroică, revoluționară. „Ne este tuturor deosebit de plăcut — se spune în scrisoare — ca în această zi aniversară, dragă întregii noastre națiuni — înscrisă cu litere de aur în istoria națională — să aducem, cu cel mai înalt respect, un fierbinte omagiu proeminentei dumneavoastră personalități de patriot și revoluționar înflăcărat, militant de frunte al mișcării comuniste și muncitorești, neobosit luptător pentru triumful în lume al idealurilor nobile de pace, colaborare și progres social". Și mai departe, în același consens, cu mîndria și recunoștința care vin din inima și conștiința tuturor generațiilor : „prodigioasa dumneavoastră activitate de conducător politic și de stat, pătrunsă de un desăvîrșit spirit revoluționar, patriotic și de o înaltă responsabilitate pentru destinele României, ideile și orientările dumneavoastră, de o inestimabilă valoare teoretică și practică și-au găsit o strălucită materializare în mărețele succese și realizări pe care națiunea noastră le-a obținut în cele aproape două decenii de cînd vă aflați în fruntea partidului și a statului — perioada cea mai bogată în împliniri din întreaga istorie națională și pe care, astăzi, poporul a legat-o trainic și pentru totdeauna de numele și fapta dumneavoastră, numind-o, cu legitimă mîndrie, **Epoca Ceaușescu**".

Această epocă a fertilizat viitorul și l-a așezat inspirat și demn pe temeliile trainice ale acțiunii prezente. Judecată din oricare unghi de referință, cu aplicabilitate la oricare domeniu al gîndirii și practicii sociale, această epocă este o adevărată sursă de energie care a înviorat forțele unei întregi națiuni și le călăuzește către înfăptuiri care marchează însăși evoluția noastră ca popor și civilizație. **Ca și în trecut,** — sublinia în răspunsul său tovarășul Nicolae Ceaușescu, — **și în viitor nu voi precupeți nici un efort pentru a servi cauza socialismului, a servi partidul și, mai presus de toate, a servi poporul, interesele sale supreme de bunăstare, de fericire, de independență, de pace.** Regăsim aici, în aceste cuvinte, biografia exemplară a unui mare erou și mai regăsim spiritul acelui solemn jurămînt făcut odinioară către țară cînd, prin voința întregii națiuni, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, era investit în funcția supremă de președinte al Republicii Socialiste România, întîiul președinte al României.

Primăvara de atunci respiră în arcul de timp la capătul căruia am omagiat ziua sa de naștere, în simbolică și justificată legătură cu sărbătoarea unirii și unității noastre.

Luceafărul

„Dialog cu tînăra generație" — tablou de Ghiorghi Apostol

În patria luminii

În patria luminii au toate un rost deplin
căci bate-n pieptul țării o inimă fierbinte
puterea din adîncuri stăpînă pe destin
credința comunistă ce cheamă înainte
în patria luminii largi drumuri se deschid
spre-un viitor de aur dincl munții la o parte
căci arhitectul țării drept, înțelept, lucid
cu demnitate scrie în marea țării carte
poemele albastre cu Dunărea-ntr-un vers
cu toga ei de valuri ce flutură spre mare
cu-ntregul României patetic univers
cronometrat de grava pămîntului chemare
să stea în brazde grîul ca pruncii-n leagăn cald
apoi, ca dintre perne, să salte-n primăvară
sub pleoape verzi să stringă al cerului smarald
belșugul pîinii albe să se reverse-n țară...

Ne regăsim în țară așa cum vrem să fim
ea taie ca un fulger oglinzile opace
credința comunistă e tot ce azi iubim
coloană nesfîrșită de viață și de pace !

Fără de ea nici cîntec, nici floare și nici rod
nici grîu să germineze în sublunara glie
credința comunistă e-arcada unui pod
sub care-și împlinește întreaga Românie
mărețul vis, în frunte cu-al ei Conducător
care i-a pus pe frunte a gloriei cunună
credința comunistă ne proiectează-n zbor
în patria luminii cu soarele-mpreună

Ion Potopin

Despre adevăr

Nici nu știu cum aș putea să încep evocarea acelei agape prin care revista **Luceafărul**, după solemnitatea sărbătoririi ei oficiale, îngăduia colaboratorilor și prietenilor o clipă de destindere ceremonioasă și ea, nu-i vorbă, dar dezlegată de servituți rigide, întocmai ca o permisie. Ca permisia unor ostași. Și mai toți invitații revistei, într-adevăr, erau mai vechi sau mai tineri ostași, dintre cei neobișnuiți să schimbe baricadele cum se schimbă mănușile sau cravatele. Și fiind mai toți ostași, nu s-a putut conta pe vreo imprudență : nu și-a lăsat nimeni armamentul la garderobă. Acesta, firește, fiind un fel de a spune lucrurilor pe nume. Se știe prea bine ce fel de arme folosesc scriitorii.

Și un început, totuși, a fost. Cert este că în pragul salonului de la parterul Casei scriitorilor a trebuit să cedez invitației lui Mihnea Gheorghiu de a intra înaintea sa, dînsul fiind gazda. Și am intrat înaintea sa, cu o crispare a inimii pe care acum nu mai am încotro și trebuie cumva s-o explic. Nu înainte de a lămuri o anume chestiune : relațiile noastre se rezumă la trei sau patru strîngeri de mînă, prilejuite de rare și felurite întîmplări de ordin obștesc ; în urmă cu mai mulți ani i-am solicitat un fragment dramatic spre a-l publica într-o foaie de provincie ; și asta e tot. Și, probabil, mărturisirea mea de acum vine prea tîrziu ca să mai pot fi bănuit că o etalez în speranța unui folos oarecare. Așa că nu am de ce să mă mai sfiesc. Mărturisirea mea fiind aceasta : m-am bucurat nespus să-i pot strînge mîna lui Mihnea Gheorghiu, în amiaza aceea de toamnă tîrzie. Din pricina unei împrejurări foarte simple : cîteva dintre cărțile sale le citisem la timpul potrivit ; dar abia în urmă cu două zile avusesem și ocazia de a redescoperi în dînsul un mare prieten al adevărului. Și nu dintre cei ce ajung la adevăr doar atunci cînd adevărul rentează, producînd beneficii. Ci dintre cei ce au adevărul în sînge.

În urmă cu două zile, minat de o curiozitate mai veche, concretizată acum într-un manuscris de 1 500 pagini, poposisem iar la Arhivele Statului. Răsfoiam procese verbale dintr-un timp revolut, țîfnă încă de mopotonia unei retorici nefaste. Și din aproape în aproape am ajuns și la procesul verbal al ședinței inaugurale a consiliului artistic consultativ al Ministerului Artelor, datat 4 mai 1945. Era în discuție soarta unor artiști plastici români intrați în atenția celebrelor comisii de epurare. Un anume ins, dus demult dintre noi, cu o inversunare demnă de cauze mai bune, cerea îndepărtarea lor din viața culturală a țării, întrucît ar fi promovat o artă fascistă. Cu acest prilej, s-a pronunțat numele Luciei Dem. Bălăcescu. Dar care era, de fapt, adevărul ? La sfîrșitul lui iunie 1940, bolnavă de coxalgie, Lucia Dem. Bălăcescu fusese surprinsă de evenimente dramatice într-o rezervă a sanatoriului de la Bugaz. A reușit să-și regăsească familia și țara după săptămîni de calvar, pe care le-a descris în cîteva pagini de amintiri. Cunoaștem azi opera plastică a Luciei Dem. Bălăcescu și putem judeca și singuri cît de concesivă a fost față de epoca traversată, față de altă evaluare, cînd patimile despărțite, declanșate de nimicnicia unor pescuitori în ape tulburi, s-au liniștit. Apoi, însul dus dintre noi a rostit încă un nume : Mihai Onofrei. Dar care era, de fapt, adevărul ? La salonul oficial din primăvara lui 1942, în plină conflagrație, sculptorul Mihai Onofrei prezentase juriului un ostaș simbolic, cu o mînă ridicată spre cer și

Mihai Pelin

Continuare în pag. a 6-a

● În acest număr ● Poeme omagiale ● „Generația Unirii" de Artur Silvestri ● Cronica literară de ● M. Ungheanu și ● V. F. Mihăescu ● Viața cărților ● Cronica edițiilor de Gheorghe Suciu ● Fantasticul, dimensiune a „prozei scurte" românești de Nicolae Ciobanu ● Repere literare — deceniul cinci: „Triumful talentului" de Ion Cristoiu ● Pseudo-cultura pe unde scurte ● Mapamond ● Repere ● Revista străină ● Sport de Fănuș Neagu

ZILE SOLEMNE

Solemnă ne e ziua în zbor peste Carpați,
Ce poartă visul nostru spre piscuri
de lumină !
Moldova și Muntenia, unite doar de frați,
Prin vreme și-au dat mîna pe calea lor
deplină !

Și-Ardealul vru cu țara să fie pururi una,
Rotund făcînd hotarul în cugete și-n faptă,
Cînd României noastre pe frunte-au pus
cununa,
În hora ei cea mare, de doine
și de șoapte !

Urcăm prin vreme țara, mai mîndră,
mai bogată,
Spre pragu-acelui August de mîndră
libertate —
Azi ne-ndreptăm sub flamuri
spre-a PATRUCEZEA TREAPTĂ
Luptînd doar pentru pace, frăție
și dreptate !

Sublim, Congresul TREISPREZECE
ni-i culme de-nsorire,
Un sfat al omeniei, de comuniste glorii !
Ne e stegar partidul spre zori de fericire,
Prin fapta lui ne-ndreaptă spre noi
și noi victorii !

Ion C. Ștefan

JURNAL DE POET

Școala domnească

Iată că a apărut la vederea noastră o școală domnească, singura care ne-a rămas întreagă din timpul sfînt al lui Ștefan cel Mare. Lucrările de restaurare de la Bistrița, cîtoria și locul de odihnă a lui Alexandru cel Bun au dat peste această academie medievală de-o impresionantă măreție în toată austeritatea ei, unde fiii de domni moldoveni, cărturarii noștri timpurii apoi cronicarii au deprins știința de carte în toată legea. Se adeverește spusa lui Iorga asupra domnilor noștri care fiu au fost țărani ci cărturari adevărați cum o adeverină la Curtea de Argeș mormîntul basarab de cavaler, cum o adevereste acum în Moldova încă o dată această școală ce ar fi putut ocroti și crește vlăstare ale Renașterii în orice capitală și mănăstire europeană.

Excepțională este grinda de brad ce stringe toată zidirea dintr-un lemn uriaș afumată de veacuri care a rămas întreagă. Așa ceva vedeam cu ani în urmă pe coasta Atlanticului la vestita vatră de pelerinaj în Spania la Santiago de Compostella.

Bistrița lui Alexandru cel Bun prin Școala domnească recent descoperită prin pictura paraclisului din Turnul Clopotniță din epoca lui Ștefan cel Mare, prin mormintele vestite : cel al lui Alexandru cel Bun, al soției sale Ana, al lui Grigore Ureche precum și al celor doi copii ai lui Ștefan cel Mare, prin lacrimile lui Petru Rareș în noaptea cînd a plecat în pribegie spre Cetatea Ciceului din Ardeal, apoi prin Celebrul Pomelnic de la Bistrița începătura domnilor Moldovei, această vatră restaurată astăzi cum poate n-a fost niciodată stă alături de Putna mărturie peste veacuri asupra rîvnei părinților noștri de-a întemeia spiritualitatea de țară și neam acolo unde se știu acasă de milenii.

Rîvnei de ostenitori întru păstrarea și înfrumusețarea vetrei strămoșești a celor din trecut se adaugă cu nesfîrșită modestie și dragoste cea a cărturarilor de astăzi, patrioți ce se arată slujitori aici cum este acest fiu de țărani moldoveni de generația noastră. Ciprian Zaharia și Ioanichie Bălan autorul cîtorva cărți unele deja traduse și în alte limbi despre care am mai scris în această revistă.

Drumurile noastre în Moldova de acum se cuvin, mai ales ale elevilor și studenților, să treacă de acum încolo pe la Bistrița lui Alexandru cel Bun, pe la **Școala domnească** de aici care, în curînd, va fi dată publicului spre vizitare.

Ioan Alexandru

LUMEA CĂRȚII

Cît de tulburătoare poate fi lumea lecturii, cu tot ce consacră ea de la oamenii scrisului pînă la aceia cărora li se adresează și problematica pe care o propune ne-o demonstrează, iată, și această adevărată stagiune de iarnă a literei scrise și tipărite. *Luna cărții la sate*, care a ajuns, prin modalitățile și formele ei deja tradiționale, unul din momentele de vîrf ale binecunoscutului și prestigiosului Festival național „Cîntarea României". De bună seamă, contextul în care se desfășoară este altul, el ține de însăși etapa pe care o parcurgem și are, în mod indiscutabil, vii legături cu tot ceea ce se gîndește și se înfăptuiește în plan economic, politic și social. Cultura a intrat în spațiul larg de referință al unei epoci în care întregul relief al muncii și creației s-a identificat în cel mai înalt grad cu spiritul și viziunea celui de curînd omagiat, cu toate demersurile teoretice și practice ale conducătorului partidului și statului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Etapa prefigurată la Congresul al XII-lea și Conferința Națională ale partidului a intrat, se poate spune, într-o fază decisivă a înfăptuirii vastului program al edificării noastre pe noi trepte de progres și civilizație, la dimensiunea unei noi calități în toate domeniile și sectoarele de activitate și sub genericul atît de sugestiv pe care-l implică înscrierea noastră în ritmul și parametrii unei țări socialiste cu dezvoltare medie.

Contextul atît de specific rezultă din însuși climatul, din însăși starea noastră de muncă și viață. Două mari sărbători, ale Unirii și unității noastre naționale care au culminat cu omagierea președintelui țării, ne pregătim să sărbătorim cel de al 40-lea an al libertății noastre și să întîmpinăm cel de-al XIII-lea Congres al partidului. În acest cadru atît de generos și atît de explicit totodată pentru întreaga ființă a patriei, o manifestare de largă audiență cum este aceea a *lunii cărții la sate* vine să completeze într-un tot armonios însăși ideea de pace și rolul, misiunea omului de cultură, datoria și răspunderea sa față de propriul talent ca și față de cei cărora li se adresează și în contact cu care se află prin realitatea trăită și asumată. În mijlocul acesteia stă acea permanentă limpezime de spirit spre care îndeamnă secretarul general al partidului. Cuvintarea pe care tovarășul Nicolae Ceausescu a rostit-o anul trecut la Consfătuirea de lucru de la Mangalia reprezintă de fapt un cuprinzător program de gîndire și acțiune în acest sens iar problematica pe care a abordat-o rămîne ca o permanentă sinteză a spiritului revoluționar, creator. Patriotismul creației își are o solidă și vie motivație în tradiție, el generează valori nepieritoare și consacră noi dimensiuni ale talentului autentic, făcînd din omul de cul-

A. I. Zăinescu

Continuare în pag. a 7-a

● În paginile 4—5: ● Condica în versuri de Ion Gheorghe ● Poeme antirăzboinice de Horváth Imre, în românește de Alexandru Andrițoiu ● Proză de ● Ionel Chiru ● Poezii de ● Grete Tartler ● Vasile Zamfir ● Ion Ruseț ● Debut : ● Marcel Uluitu ● Cumpănă de George Alboiu ● Cronici de artă

REMEMORĂRI (III)

Motto

„Căci putem păstra în ceea ce facem grația celor ce ne-au iubit, după cum ne păstrăm chipul blînd și grațios, privirea despre care încă se poate spune „este privirea lui" sau, după cum stînd de vorbă prietenii noștri, facem, mai adeseori poate încă, acele asocieri strălucitoare, acele fraze care nu ne aparțin decît nouă". (Marcel Proust).

Nam înțeles multă vreme și, de fapt, nu înțeleg pe deplin nici acum, **unde și cum și cînd citea Nichita ?**

Dacă ar fi să ne luăm după serpentina domiciliilor de circumstanță, obligatorii sau fortuite, după faptul că El nu diferentia surparea Timpului în noapte și zi, am zice tentați de concluzii la îndemînă, că s-a risipit căutîndu-și cortul singurătății sale, pierorînd în sine, dar și pentru alții, de frica frumoasă de-a nu simți briciul nemilos al Vremii.

Am fost robul docil al strălucitoarelor sale dizertații, pe orice temă, cu „N" variante, de fiecare dată altele, și cu strălucirea-i verbală care venea din adînc, nu ca o spumă metaforică ci, mai degrabă, în învăluirea filosofică, pe care, puțini o pricepeam și pe care, poate, în multele lui momente, geniul minții sale, le scăpăra cum acele fulgere globulare, astre de foc, traversînd multimile și paralizîndu-le pentru cîteva secunde.

„Toți cei ce au simțit acea stare denumită inspirație, cunosc entuziasmul brusc ce este singurul semn al unei idei strălucite ce ne vine în minte și care, ivindu-se, ne silește să pornim în goana-i mare pe urmele-i, făcînd pe dată cuvintele maleabile, transparente, oglindite unele într-altele...".

Să fi fost cu mult înainte de ideea de a-l corupe pe Nichita să ia parte la premiera piesei „Avram Iancu" ? Un fel de monolog intim al subsemnatului, o prevestitoare meditație legată de drama celui mai îndurerat dintre noți ?

O **pesă** cum cu agasantă nonsalanță o catalogase, spre enervare-mi, Fănuș ?

Scrisă **dintr-o suflare** romantică, dar și azi iubită, și după zece ani de la scriere, jucată la Cluj, am invitat în singurătatea debutului meu nesigur, ce trebuia oarecum certificat, cîtiva prieteni de inimă, și, hai, să zicem, de generație.

Nu mi-a fost greu să-l conving pe Fănuș care, cu o stare de apatică disprețuire lumească mi-a promis că vine și a venit. Nici mai doritorul mergătoriu în Ardeal, Gheorghe Pituț, robust ca o creangă smulsă din chiar ultima înfrunzire a gorunului lui Horea, n-a zis nu.

Pînă și cel mai tînăr **lup al poeziei române** (epitetul îi aparține lui Marin Preda), lupul tînăr în care Demostene a sădit cuvintele și le-a dat să le mestece spre a le simbioza, dloroticul Mircea Dinescu, pusti cu frică de „dumnezei", la vremea aceea, a venit cu plăcere și cu însoțitoare...

Prietenul meu de suflet, Mircea Rusu, pe nume de critic M. N. Rusu, alungat și rechemat de mulți redactori șefi și nu prea, ardelean cu singe iute, a venit și el. Era o garnitură !...

Cu Nichita a fost mai greu. Mai greu în sensul că nu prea accepta să se deplaseze și nici că vroia să pară chemat la o piesă despre al cărui **erou** nu cunostea mare lucru.

Mircea Micu

Continuare în pag. a 7-a

Constantele unui destin poetic

Poet de mari resurse sensibile, elegiac discret și profund, om al pămîntului în întreaga-i structură, Nicolae Dragoș a intrat în poezie cu o anume siguranță, cu un instinct cert care se sprijinea dintru-nceput pe un bun simț filologic remarcabil, pe un simț al naturii pe care il va fi moștenit de la oamenii și locurile din Cloșești-Glogova, tărîmul său natal.

În acel orizont adumbrit de fantasma munților din zare, tutelat de larii și penații casei țărănești, se află arhetipurile și esențele expresiei durabile a liricii sale. Un deceniu și jumătate a însumat în biografia creatoare a lui Nicolae Dragoș — zece volume de poezie : **Moartea calului troian** (1968), **Coloană de-a lungul** (1971), **Zăpezi fără întoarcere** (1973) **Scut de etern** (1974), **Scrisoare în sat** (1975), **Cu inima curată** (1977), **Ritualuri intime** (1978), **Îngîndurat ca pietrele munților** (1979) **Scutier la umbra clipei** (1982) și **Pentru eterna vatră românească** (1983). Concepînd poemul ca dăruire de sine, el își declara programul chiar în deschiderea cărții de debut : „Eu, cel născut / Pentru valul incert al naturii / Bat în mine / Ca-ntr-un clopot de-argint / Sar sunete / Ipotetice aschii / Se-ncrincenă-n creier zdrobite / De-o fugă nebună / Azvirlite-n lăuntru să mă știe / Găsindu-mi un chip pe potrivă / Ca lumii să-l ducă..." Pretutindeni, pe povîrnișul artei sale, Nicolae Dragoș afirmă caracterul de reformator de conștiințe al poetului. În această accepție poemul e alinare, luptă, recurs în memorie, tandru și polemic, **Catharsis** pe care cuvîntul îl exercită asupra umanității. El retrăiește cu autentică stare ruperea de trunchi, acea plecare de lîngă ai lui, din sat, despre care vorbeau cîntecele duioase ale lui Octavian Goga.

Autorul volumului **Scrisoare în sat** nu inventează drama părăsirii cercului magic al vetrei, spațiu peren de permanențe, de energii nesecate. A scrie în sat înseamnă a nu-ți uita originile, a reveni la obîrșie ca spre un tărîm purificator, regenerator de candoare, de vitalitate primară, de regăsire a mitologiei și istoriei, de a nu pierde din vedere un punct axial de referință în cosmos, de situare a biografiei proprii în matca unei moralități superioare, apelînd la resurse și valori eterne ale neamului. Din epistola adresată tatălui străbate un fior autentic de emoție, acel dor de oameni și locuri dragi : „E grîul nalt în luncă ? lucerna semănată ? / Cum vă mai duceți viața ? e bine ? nu e bine ? / aud că geru-nvinse săracele albine / că te-ai cuprins cu iarnă, ca-ntr-o minune, tată, // și ce mai face Motrul ? tot trece și tot seacă / lăsînd în urmă pietre să-i povestească taina ? / ascultă, uită asta, și strînge bine haina / că prea se lasă seara și parcă-i frig oleacă // ...dar ce mai face Motrul ? ce șoapte ne mai spune / cu nevăzute fire de apă și speranță ? / zici că mai este vreme de trudă și distanță / pînă cîmpia-n floare și liniști să se-adune ?" **(Scrisoare-n sat).** Repetate, interogațiile dau impresia unui cald dialog. Fiul răspunde întrebărilor paterne, între el și țăranul din valea Motrului, între el și lunca Motrului se stabilește o relație intimă de comuniune și osmoză : „și ce mai face Motrul ? cum cîntă-n dimineți ? / în seri ce glas mai are ? același ?

Mircea Vaida

Continuare în pag. a 3-a

CRONICA LITERARĂ

GHEORGHE PITUŢ:
«Locuri şi oameni, Scriitori şi parabole»

Cînd încercăm să reconstituim mentalitatea unei epoci literare de cel mai mare ajutor ne sînt cărţile pe care scriitorii ni le oferă, ca un subsol ori ca o addenda la partea principală a scrisului lor. Intră aici mai ales însemnările literare, notele culturale, mărturisirile de credinţă. Ele nu definesc numai pe cel care semnează, ci pot participa la o circumscriere mai largă privind o generaţie şi chiar o perioadă literară. Asemenea cărţi sînt cu atît mai preţioase cu cît exprimă într-un mod mai personal toate temele atinse. Nu ştim cîte dintre cărţile de acest fel care se scriu astăzi vor contribui cu adevărat la această reconstituire pe care o va încerca posteritatea. Sigur este că fiecare va avea partea ei de semnificaţie în alcătuirea unui tablou general şi cuprinzător.

Locuri şi oameni, Scriitori şi parabole de Gheorghe Pituţ este o asemenea carte. Poetul se înfăţişează aici cititorului ca articler, ca autor de însemnări ocazionale, de note pe marginea cărţilor, de parabole propuse cu bună ştiinţă. Cele mai multe pagini ale cărţii despre **Scriitori şi parabole** sînt închinate poeziei, altele unor evenimente istorice, cele mai puţine fac loc parabolelor, care ar fi putut fi o specie gustată dacă Gheorghe Pituţ ar fi insistat în impunerea lor. Avem astfel prilejul să vedem cum se reflectă în ochii unui scriitor din a opta decadă a secolului douăzeci poezia şi personalitatea lui Mihai Eminescu, a lui George Coşbuc, a lui Octavian Goga, a lui Tudor Arghezi, a lui George Bacovia, a lui Mihail Sadoveanu. Important este să consemnăm solidaritatea de spirit a mai tînărului poet cu înaintaşii săi pe care-i recepteză pe marea lor dimensiune, ca repere inevitabile ale literaturii de astăzi. În Gheorghe Pituţ nu vom găsi un amator de revizuiri, ci un cititor atent la fiorul marii creaţii. Evident, cu mult mai interesantă şi mai personală este recolta de comentarii la poeţi contemporani, acolo unde exegeza se constituie pe loc şi nu are precedente împovărătoare, care constring recepţarea la formule şi direcţii verificate. Gheorghe Pituţ scrie despre Ion Gheorghe, despre Gheorghe Tomozei, despre Anghel Dumbrăveanu, despre Ion Horea, despre Ion Brad, despre Grigore Hagiu, despre Ioan Alexandru, despre Adrian Păunescu, Mihai Beniuc, Mircea Dinescu, George Alboiu, Daniel Turcea, Dan Laurenţiu, Dumitru Popescu, Florenţa Albu, Slavco Almăjan, Vasile Iarta, Aurel Buricea, Ion Iovan, Dinu Ianculescu, Miron Abrudan, Mircea Micu, Romulus Cojocaru, Petre Stoica şi alţii. Lista este demnă de luat în seamă pentru a şi înlătura concluzia că ar fi vorba de o familie de spirite, iar notaţiile poetului despre versurile altora rămîn interesante ca orice privire averturată asupra unei opere ale cărei mecanism şi spirit îi sînt accesibile. Gheorghe Pituţ încearcă a fi „confesor", cum îi considera Titu Maiorescu pe creatori în faţa creaţiei confraţilor, ci transparent, adică permeabil la acte de creaţie cît mai diverse. Efortul autorului este echivalent de aceea cu al criticului literar, cu deosebire că mişcarea sa este cu mult mai liberă, fără preocuparea întregului. El desprinde trăsături, fixează note diferenţiale, ceea ce face însemnările sale despre poezia de azi captivante şi viabile. Gheorghe Pituţ reuşeşte formule care concentrează esenţa une. opere sau personalităţi : „Iubita şi Marea sînt oxigenul poeziei, fără de care arta lui Anghel Dumbrăveanu ar părea de neconceput". Simple impresii notate rapid sînt şi cele grăitoare pentru modalitatea poetului ocazional: „Totdeauna mi-a plăcut atît înţelesul cît şi sunetul unor versuri ce emană din lirica lui Ion Horea". Despre Ion Brad, Gheorghe Pituţ scrie : „Talent prin excelenţă afirmativ, Ion Brad consideră mizeriile drept realităţi", ceea ce cheamă o reacţie asupra ordini comentat. Lucrul lui Grigore Hagiu este, după părerea lui Gheorghe Pituţ, o lume sentimentală, iar Virginal acestuia un „Jurnal al memoriei", formulări incitante şi adecvate poetului omagiat. George Alboiu este, după acelaşi observator, cel mai persuasiv cînd are; al spaţiului orizontal şi circular; monotonie". La Mircea Micu, pe care semnalată „gramatica lirismului" şi apoi mai departe. Însemnările despre poezie ale lui Gheorghe Pituţ sînt o lectură profitabilă, mai ales cînd ne merg pe cărări bătute ci mai către o cunoaştere proprie. În anumite cazuri, portul care a luat unele critic derme revendicativ şi pledează pentru valori ignorate sau minimalizate, combate rezistenţa unor comentatori, căutînd o înţelegere din interior a fiecărei cărţi de poezie, a fiecărui autor. Postura polemică se întîlneşte în însemnările pe marginea **Elegiilor politice** ale lui Ion Gheorghe sau atunci cînd este vorba despre **Imnele** lui Ioan Alexandru. Cum reacţia în cazul poeziei lui Ioan Alexandru are o deschidere mai complexă, definind atît poezia acestuia cît şi contextul, le reproducem aici ca definitorii pentru modul de a gîndi al lui Gheorghe Pituţ : „Există un grup de literaţi oarecum tineri, oarecum tomnatici şi răpiţi de ironie, oameni care dacă ar fi scris (fiecare) numai un vers superb de-al lui Ioan Alexandru şi tot ar merita să-i numim, fie şi pentru atîta lucru, poeţi, dar ei nu sînt decît sentimentele reflemelei la adresa oricărui act cultural în care inima şi cugetul cuiva nu pregetă să se dăruiască integral Patriei, ei nu sînt decît bătrînii critici îşi ia talentul, obsesiile şi dorinţa de creaţie în serios, ei nu sînt decît alibiile de vină sau noroc ale ironiei faţă de buna credinţă a celor ce-şi dedică viaţa ideii de bine, avînd în vedere trista umoare pe care au fost cîndva, noi n-am cuteza niciodată să-i încumetăm a face bine cînd ei fac atîta rău cu plăcere". În sfîrşit, discuţia fiind lungă, să ne mai oprim asupra cîtorva fraze : „Cum — zic ei — îşi permite un poet să rămînă obstinat de ideea că pămîntul şi turmele, izvoarele şi cerul, pădurea şi stelele (care i-au văzut pe strămoşii noştri luptînd şi murind !) sînt fundamentele unei patrii sacre ? Şi de ce ce ceată ei (poetul) să imprime atît de adînc dragostea pentru această ţară în sufletul tinerei generaţii, răscumpărînd trecutul cu mîntuit să de speranţă şi mersul de jale ce a străbătut-o ?" Sînt rînduri care ne semnalează spiritul polemic al lui Marin Preda ca „Filosofii de cuvinte". „Îţi voi şi tie spun că un poet care foloseşte cuvintele de bază ale limbii române plus un val de neologisme este o piedică în calea progresului, pe cînd eu numai la asta aş gîndesc, la progres, dar spunem noi, frămîntarea de care sînt animaţi vinează doar progresul personnel lor." Gheorghe Pituţ este şi un amator de proză şi vom găsi în **Locuri şi oameni** recenzate cărţi de Anatole Pănis, Justin Moraru, Iulian Neacşu, Ion Lăncrănjan. Ca şi în cazul poeziei, poetul care se ocupă de proză este animat de un spirit justiţiar. El semnalează un debut remarcabil, pe Justin Moraru, un prozator nedreptăţit de critică, pe Anatolie Pănis, un alt prozator al cărui verb merită luată atenţia criticii, pe Iulian Neacşu. Prozatorul de care poetul Gheorghe Pituţ pe simte cel mai mult atras este Ion Lăncrănjan, al cărui roman **Fiul secetei**, îl comentează pe larg, ca şi culegerea de articole **Nevoia de adevăr**. Întîlnirea cu prozatorul este evocată ca un eveniment : „O biografie scriitoricească, drept care o reproducem : „Cînd l-am văzut pentru prima dată pe Ion Lăncrănjan, în 1964, eram student şi insistam cu poeme prin redacţii. Robust, cu o vigoare de deal împădurit cu stejari bătrîni şi falnici, cu un profil de o duritate rotundă (...) Ion Lăncrănjan mi-a apărut ca o expresie a vrerii a ţării cîmpii, numai arbi ali aveau o astfel de înrădăcinată trăinicie, asemănători cu ai lemnul mator din a cărui zadie s-a şi născut). Lucrul care cunoaşte-şi ţăria cu atîtă siguranţă, dar nici nu acceptă vreo constrîngere". Pasiunea lui Gheorghe Pituţ pentru proza dramatică a lui Ion Lăncrănjan ascunde şi o propensiune, astăzi mai mult sau mai puţin secretă, a scriitorului său. În însemnările lui Gheorghe Pituţ, în parabolele lui, în ciudata lui scriere despre motanul Maciaste este vizibilă apetenţa pentru proză. O nuvelă mai veche, apărută în **Luceafărul**, ni-l indică drept un posibil prozator. Cartea de **Locuri şi oameni. Scriitori şi parabole**, indeletnicirire secundă a poetului, poate fi totodată şi semnul unei deschideri către alte orizonturi de creaţie.

M. Ungheanu

VIAŢA CĂRŢILOR

POEZIE

LACRIMA RAŢIUNII

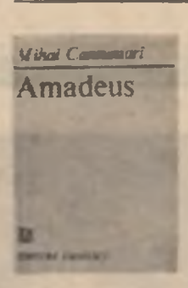

Un raţionalist este, din ce în ce mai mult în ultimele volume, Mihai Cantuniari. Poezia sa, peisaj cerebral sugerînd un barochism de subtext, care poate fi şi rezultanta contactului senzorial cu universul, s-a radicalizat în recentul **Amadeus** *), volum admirabil, în mod inexplicabil necomentat. Raţiunea e cel mai trist dintre simţuri, pare să spună vocea lirică, pe cît de puternic marcată de o experienţă psihică reperabilă, pe atît de mult tinjind după anonimizare. Cuvîntul acesta trebuie privit cu prudenţă : a deveni anonim este aici a te apropia de universalitate. Cu atare speranţă se identifică rostul acelor **Însemnări ale Anonimului**, care scot la suprafaţă, insistent sau fugitiv ca un leit-motiv ce se consumă doar pentru a reveni, mai neaşteaptat şi mai expresiv, obsesii, simboluri, unele recesecute, cum ar fi, de exemplu, natura ideologică a numărului 9. ori „a cincea esenţă", cvintesenţa, dovada iluzorie a plauzibilităţii existenţei : „şi am compus atîtea poeme răzleţe ca să cunosc poemul / (mă tem că e cu neputinţă)". Dacă raţiunea e instrumentul dar şi masca individuală sub care existenţa se sustrage morţii, limitele ei nu sînt unele ale ipotezei particulare, ci ale categoriilor generale conţinute. Tristeţea poetului e de aceea melancolie universală, de fapt melancolia consacratoare, unul dintre atributele estetice ale radicalizării raţionale şi ale conştiinţei de a fi. În această nuanţă, uşor surprinzătoare, constă şi farmecul intelectual al poeziei din **Amadeus**. Privirea toarnă o lumină discretă peste gîndul înlăcrimat şi în această lumină se află tot secretul — toată nebunia surîzătoare — a întrupării, a obstaculării perisabilităţii. Nostalgia de care e vorba este un ciudat sentiment al autenticităţii — al **consonanţei** : a chipului, a semnului, a timidităţii gestului, a ipotezei, în fine a simbolului în raport cu gîndul pe care îl ascunde. Apariţia figurii cu trimitere simbolică e însă rară în **Amadeus** ; o explicaţie s-ar găsi în însăşi viziunea integratoare. Suferinţa, familiaritatea fatală, resemnarea, nedumerirea şi spaima difuză, toate sînt categorii nu numai ale conştiinţei de sine — ale raţiunii ca unitate individuală —, ci şi ale Firii, ale Raţiunii Universale, lumină şi iubire transcendentă faţă de alesul anonim, de muritorul învesmîntat astfel în graţie divină. Amadeus e desigur o figură de tip metonimic, substituind unei calităţi finite un obiect infinit, sacralităţii „dogmatice" a mitului forma profană, vie. Zeul hieratic se dizolvă ca o pată de culoare în ţesutul suferinţei contingente. În jurul puţin senzualei iubiri focul purificator se preschimbă în aburul uşor, ce limpezeşte contururile. Rostirea lirică din acest volum lasă adesea impresia că e ultima decantare a unei vecinătăţi mitologice, prefacerea sacrului în profan cu scopul evident al developării realităţii din ceaţa rară a ficţiunii. Viaţa suride „poncis" la capătul unei lente coboriri, care lasă în urmă „altoiuri nobile", insemne şi obiecte amintind de o origine „nebuloasă", pierdută parcă în legendă. Cu atît mai mult şocul realităţii se impune ca suverană idee poetică, în armonia nevolnică a lucrurilor inconjurătoare. În acest sens, **Amadeus** e mult mai radicală decît **Nova** (1980), **Nova**, la rîndul ei, savant-feroce în comparaţie cu **Plante carnivore** (1980).

Nu puţine cuvinte ar merita spuse despre fraza poetică a lui Mihai Cantuniari. Eleganţa provine dintr-o tăietură de cristal în carnea cuvîntului. Încărcătura „infernală", istoria prozaică pe care orice cuvînt o duce în spate se dezamorsează brusc, decolînd ca un sunet acut deasupra întunecatului murmur armonic. O tresărire nervoasă vesteşte dramatismul conţinut al acestei prelungi clipe de imponderabilitate, care e poezia lui Mihai Cantuniari, de o sobră, crepusculară originalitate.

Costin Tuchilă

*) **Mihai Cantuniari : „Amadeus", Editura „Eminescu", 1983.**

PROZA

ISTORIA SECRETĂ

O carte precum „Acvila şi leul" de Bogdan Stihi*) ignorînd o dozăa unei mitologii inexistente în anul 1980 cu un roman despre războaiele daco-romane, „Iarna lupilor") poate naşte vii discuţii despre romanul istoric la noi. Autorul abordează o perioadă foarte vag luminată din istoria Daciei : anul 271, al retragerii aureliane. Stratificeşte, Bogdan Stihi merge pe un teren ferm, istoria fiind un bun ciştigat, cert : romanul nu-şi propune să ilustreze o teză. Autorul sapă dincolo de fraza comună a ei mărturisind adevărul general prin starea de faptă umană, prin expresia sa particulară. Pe de altă parte, „Acvila şi leul" e bogată în documentaţie ; materialul ştiinţific implicat al romanului se constituie din cîteva documente epigrafice, din cîteva descrieri de castre romane, din rezultate ale lingvisticii — şi mai ales, din logica istoriei. Bogdan Stihi nu scrie, propriu-zis, un roman despre Dacia în momentul părăsirii ei de către armata activă şi administraţia romană ci unul despre retragere în general : autorul îşi imaginează — în limitele logicii istorice — cum a putut avea loc un asemenea fenomen, care au fost cauzele şi efectele lui — şi ne propune o discuţie liberă în chestie. Valoarea demersului scriitoricesc constă în primul rînd în apropierea materiei epice de prezent, în statutul de timp istoric cert pe care-l conferă autorul acestei perioade alburi din crearea poporului român. El nu foloseşte un stil evocator, de epopee, pentru învierea unui trecut atît de îndepărtat ; dimpotrivă, materia epică este abordată într-o manieră firească, autorul imaginînd întîmplări verosimile, descriind peisajul geografic actual şi psihicul uman în funcţie de realitatea imediată, scriind ca despre prezent. Fac excepţie, desigur, acele punţi de legătură cu istoria, acele întîmplări necesare, semnificative, care leagă naraţiunea de teorie şi sînt lucrate cu partea respectivă de demonstrativ.

Există un personaj simbol în roman, prin care Bogdan Stihi exprimă, în limitele logicii istorice de care aminteam, o teorie de autor, ca să zicem aşa, în privinţa părăsirii Daciei. Un bătrîn orb purtat de o fată tînără care ştie pe dinafară legile străvechi ale neamului şi are capacitatea miraculoasă de a memora, după o singură ascultare, orice text (împăratul Aurelian o pune la încercare recitînd un fragment din „Eneida") apare peste tot determinînd cursul acţiunii. Imaginea pare a fi cea lui Oedip condus de Antigona, dar ea are legături mai adînci cu spiritualitatea jocului. Bătrînul este un mare preot ce conduce din ascuns un fel de guvern al Dagiei interioare, organizează neamul paralel cu organizarea militară romană, canalizează energiile latente în vederea unui scop pentru viitor. El este „Oedipul destinelor noastre", cum zice Eminescu, un „fatum" ce se cere imperios către un viitor ascuns vederii, dar care poate fi atins prin credinţa în puterile neamului. Prin el i se plăteşte, în roman, o sumă fabuloasă lui Aurelian pentru a-şi retrage armatele din Dacia, el conduce satele dacice în lupta pentru apărarea de popoarele migratoare. Părăsirea Daciei de către armatele active şi administraţia romană devine, astfel, în viziunea autorului, voinţa Daciei înseşi ca semn al încrederii în forţele proprii. Armata şi administraţia s-au retras lăsînd în urmă o viţă de două ori nobilă, o populaţie hotărîtă să se închege într-un popor bine definit, în jurul unor conducători spirituali ce au taine legături cu trecutul locului în care este imprimată soarta viitorului. Romanul se sprijină, aşadar, mai mult pe o idee şi mai puţin pe documentaţie factologică ; este riscul pe care autorul şi-l asumă conştient şi pe care îl acceptăm ca atare în numele ideii.

Nicolae Georgescu

*) **Bogdan Stihi : „Acvila şi leul", Editura Militară, 1983.**

CRITICA

REFLEXUL ŞI REFLECŢIA

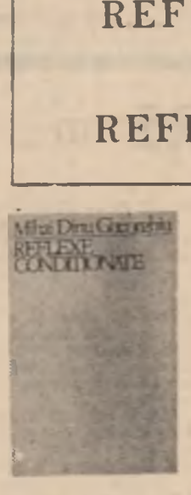

La a doua sa carte*), după ce a dat, în *G. Ibrăileanu. Romanul criticului* (Ed. Albatros, 1981), o analiză a *Adelei* care, asemenea celei întreprinse de concitadinul său Ioan Holban în *Proza criticilor*, valorifică personal postulatele psihocriticii şi tematismului richardian, Mihai Dinu Gheorghiu face dovada unei inteligenţe critice ajunsă la maturitate. Caracteristic pentru ansamblul noii critici ieşene (din ce în ce mai individualizate în peisajul criticii actuale), deci şi pentru autorul *Reflexelor condiţionate*, activitatea foiletonistică este văzută ca un spaţiu al creaţiei, al cenzurării metodologiei de către un producător de literatură lipsit de complexe şi inutile rigidităţi, al estompării stridenţelor terminologice într-o scriitură seducătoare şi, înainte de toate, *reconstitutivă*, fidelă textului vizat. Nefiind vorba de un simplu imperialism stilistic (al creatorului asupra comentatorului) ori numai de o detaşare ironică, trebuie presupusă aici o mult mai subtilă tentativă de interpretare a Operei prin intermediul unui *interpretant* care este însăşi Opera în cauză. La ce rezultate poate duce o asemenea atitudine critică o demonstrează din plin recenta selecţie de cronici literare a lui Mihai Dinu Gheorghiu. Criticul îmi apare aici, dacă ar fi să recurg la analogiile propuse de Mihai Dinu Gheorghiu însuşi în spirituala postfaţă a volumului, intitulată semnificativ *Jucătorul de cărţi* (p.p. 203—206), asemenea unui „cartofor" împătimit, ins care îşi poartă cu sine cărţile (lecturile), care este prin firea lucrurilor determinat de acestea, astfel încît aşa-zisa lectură „inocentă" i se dovedeşte o pură utopie. Textele critice ale lui Mihai Dinu Gheorghiu se vor astfel considerate drept simple reflexe *condiţionate* dar, şi aici cred că trebuie introdus un *distinguo* necesar, ele sînt „condiţionate" în primul rînd de cele iniţiale, cărora li se aplică, şi mai puţin de lecturile antecedente. Influenţa se exercită, cum spuneam mai sus, în primul rînd din partea Operei înseşi, a prozei, poeziei, exegezei respective. Astfel imi explic şi mai bine modul în care „frigiditatea" limbajului instituţionalizat se converteşte, la modul eseistic, degajat dar mereu atent la nuanţă, într-o înaltă temperatură a scriiturii textului critic propriu lui Mihai Dinu Gheorghiu. Existente, totuşi, şi inerente de altfel într-o culegere de cronici literare, fluctuaţiile acestei temperaturi se constituie într-o diagramă semnificativă pentru participarea criticului la recrearea obiectului estetic ; cum se poate observa de la o primă privire, interesul său este stîrnit mai cu seamă de cărţile de critică şi de roman, poezia fiind, în schimb, comentată oarecum reductiv, prin aducerea unor texte sensibil diferite între ele la acelaşi numitor, absolut agreabil (ca spectacol stilistic), dar mă tem că inadecvat, în unele situaţii, în structura de adîncime, pentru cele mai profunde semnificaţii dezvoltate de operele poetice în cauză. Poeţi ca Baconsky, Dimov, Emil Brumaru, R. Vulpescu, Cezar Ivănescu, Virgil Mazilescu se înscriu, cu multe concesii, cam în aceeaşi serie, însă rolul criticului este, în primul rînd, să evidenţieze diferenţa specifică, să desconspire, relevîndu-şi totodată propria individualitate, particularitatea Operei. Este, de altfel, o definiţie exemplificabilă cu succes prin marea majoritate a cronicilor lui Mihai Dinu Gheorghiu, dar mai cu seamă prin cele dedicate criticii (o jumătate din paginile *Reflexelor...*) şi prozei. Tinărul foiletonist, familiarizat cu propoziţiile cele mai importante ale poeticii, psihanalizei şi naratologiei dar de'oc dispus a-şi etala cu ostentaţie informaţia, emite, fără sfielile de circumstanţă, judecăţi demne de toată atenţia despre cărţi comentate deja asiduu de autorităţile recunoscute în materie.

Cristian Moraru

*) **Mihai Dinu Gheorghiu : „Reflexe condiţionate", Editura „Cartea Românească", 1983.**

VAL CONDURACHE:
«Fantezii critice»

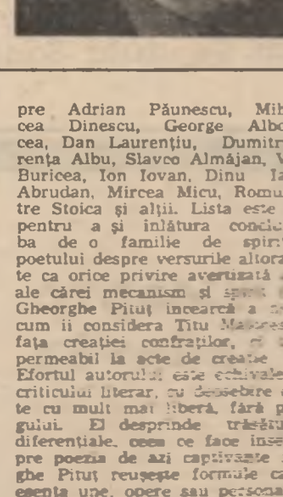

Într-un text din cartea sa, intitulat **Oul lui Columb**, pe jumătate grav ne jumătate „băşcălios", pe de-antregul amuzant, Val Condurache semnalată analogii între metodologia critică şi celebra parabolă a oului : «Actul critic începe cu privirea, aprecierea, „clasarea" oului. „Cui aparţine oul ?" este o întrebare tot atît de legitimă şi tot atît de importantă în ordinea axiologică, la fel ca şi modesta întrebare cehoviană : „Cui aparţine cîinele ?" „Al cui e cîinele ?" Cu vremea, întrebarea a devenit retorică. „Rasa" aparţine, în fond, „stăpînului" ; lăsat de capul lui, cîinele de rasă se-mperechează cu primul vagabondează în umbra hingherului, iz obcesteşti şi apucături urîte, sub influenţa „mediului". Numărul de negi nu-l ajută să supravieţuiască, iar „dresajul" mai mult îl încurcă, stîrnindu-i instinctul. „Al cui e oul ?" e aşadar o întrebare legitimă. Coaja, mărimea, culoarea nu ne ajută în stabilirea valorii şi sensului. Iată de ce e necesar să-i facem „pedegree"-ul. Într-un fel discută specialistul un ou de struţ, şi-n alt fel odrasla unei potîrnichi». Convins de „argumentaţia" autorului, îi urmez sfatul şi întreb : Cui aparţin **Fanteziile critice** ? (Editura Junimea, 1983) ?

Unul critic care scrie de zece ani foiletoane în paginile „Convorbirilor literare", dînd „diagnostice" în general corecte, cenzurîndu-şi pe cît posibil, umorile, blînd ironic, încercînd să dea, ca orice comentator care se respectă, al literaturii contemporane, o scară de valori personală. Acesta ar fi „actul de identitate" al criticului, la care trebuie adăugat faptul că „scoate" (mai scoate ?) excelenta revistă de teatru „Arlechin". Cartea sa de debut nu conţine, însă, mai nimic din activitatea de pînă acum, propunîndu-ne, în schimb, o imagine inedită. Şi atunci, încă o dată : Al cui e oul ? Răspunde Val Condurache, în autointerviul cu care se încheie volumul : «„Fanteziile critice" nu se aflesc să recunoască „adulterul" criticului şi-al cărţii. Timp de zece ani, exerciţiul foiletonului critic m-a refulat indeajuns, pentru a mai repeta aventura autorităţii şi într-o carte. Ele sînt defulări, învăţături într-un domeniu de libertate visată a scrîiturii. Ce compliment mai mare ar putea face un critic femeii iubite, decît acela că este mai frumoasă şi mai bogată în înţelesuri decît o carte ?» Cu alte cuvinte (şi criticul o spune şi aşa) cronica literară obligă la descifrare rapidă, la „spargerea oului" şi nu lasă vreme contemplaţiei, degustării rafinate a esenţelor. Poate ! În replică la această grabă necesară se înscriu **Fanteziile critice**, în care autorul se abandonează plăcerilor lecturii neimpuse, bucuriei de a glosa pe marginea cărţilor preferate sau de a medita la condiţia criticului. Efectele acestei atitudini sînt evidente în cel puţin două planuri ale cărţii. Stilul este total detensibilizat, colocvial (uneori, familiar), conservînd, totuşi, eleganţa exprimării şi tensiunea ideilor. De aceea, cartea se citeşte cu plăcere, fapt destul de rar în critica actuală, menţinînd însă şi un risc destul de neglijabil : acela de a construi în stil, fără relaţie cu obiectul de studiu, „Fantezii critice", nu ? În cartea lui Val Condurache situaţia nu e încurcată, dar extrem de pilduită, în eseul **Eseu, eşalon, eşafod, fierbinţeală, frige... fanoe !**, după o amplă introducere, care reia şi nuanţează ideile lui Roger Caillois din „Teoria jocurilor", este anunţată o aplicaţie a două din categoriile jocului la dramaturgia lui D. R. Popescu. Nu se aplică decît una dintre categoriile amintite, **Mimicry** : jocuri ale simulaţiei, (o notă de subsol avertizează : «aplicarea lui b) „Ilinx : jocuri ale vertijului" va face obiectul unui studiu aparte» !?) iar aplicaţiunea propriu-zisă „întîrzie" pe cel mult două pagini, nu are absolut nici o legătură cu exerciţiunea teoretică. Şi încă o chestiune, de acuzată dată tirînd de proprietatea termenilor. Val Condurache polemizează (se frumos ?) cu Roger Caillois. Iată : «Roger Caillois atinge în final miezul problemei, fără a trage concluzia justă : în ilinx „esenţialul rezidă în urmărirea acelei senzaţii specifice, a acelei panici momentane pe care o defineşte termenul de vertij», şi în următoarele cuvinte caracterele de joc care se găsesc asociate : libertatea de a accepta sau de a refuza proba, limite stricte şi imuabile, separate de restul realităţii". În această categorie de joc definitorie este, într-adevăr, starea de panică. Dar panica nu este nici frică, nici spaimă, sentimente legate mult prea strîns de planul realului». Cu părere de rău pentru polemistul nostru, trebuie să spun că, totuşi, Caillois atinge şi miezul problemei şi trage şi concluzia justă. Căci, în orice dicţionar, **panică** înseamnă: «spaimă violentă, frică grabnică». Aşa încît, ceea ce urmează — (cuvîntul trăsnit în deşert — frizează absurdul : „Înainte de toate (adică înainte de apariţia la D.R. Popescu — n.n.) va trebui să ne reconsiderăm că stările de panică se manifestă în literatură şi joc ca îndeobşte, şi, respectiv cu vehemenţă". Astfel de inconsecvenţe sînt însă rare în cartea lui Val Condurache, critic atent, în general, la ce numim şi mai cu seamă, cum spuneam. O probă în acest sens este textul intitulat: **Cura de slăbire**, dedicat literaturii lui Al. Ivasiuc. Este dezvoltată aici ideea că după romanele din prima perioadă de creaţie, **Vestibul. Întîrziat. Cantafabule de noapte**, Al. Ivasiuc încearcă să imite, în consonanţă de cauză, stilul altor cărţi şi scriitori, îndepărtîndu-se de esenţa talentului său. Formulările sînt memorabile şi convingătoare : «Mai direct decît Bănulescu şi decît Bănuţă, Ivasiuc ar fi creat un nou muzeu al statuilor de ceară, dar nu reproducînd figuri de personalităţi, ci imitînd-le stilul. Al. Ivasiuc e autorul celei mai ciudate şi mai tulburătoare parodii literare. El demonstrează scriitori după scriitori, **scriindu-le**. Vrea parcă să-şi argumenteze originalitatea primelor cărţi, arătîndu-ne cît este de uşor „să scrii ca alţii". Val Condurache ajunge, împreună cu Nicolae Manolescu, doar citat, la concluzia că „Al. Ivasiuc este acela din prima perioadă de creaţie". De acord că este, dar cît este ? Criticul nu numai aprofundează aceste aspecte, convins, probabil, că aici există un deplin consens al criticii.

Să mă întorc, însă, la cea de numeam mai înainte efectele defulării autorului în **Fanteziile critice**. Dispensîndu-se de rigorile cronicii literare în favoarea libertăţii vizate a scrîiturii, pornind, adică, între paranteze judecata de valoare, Val Condurache îşi construieşte cartea conduse doar de plăcerea lecturii. De aceea, nu vom găsi aici vreo idee organizatoare a materialului, ci, aş zice, destăinuitoare reverii critice. El procedează, parţial, ca un degustător de vinuri : ia, de pildă, o pictură din **Lumea în două zile** a lui George Bălăiţă, o trece prin toate papilele gustative (îi are şase gusti), îi apreciază personalitatea. Apoi, îşi clăteşte gura, ia o pictură din **Cartea de la Metopolis** a lui Stefan Bănulescu, una din **Cartea de recitire** a lui Nicolae Stănescu, una din poezia lui Emil Brumaru, una din teatrul lui Teodor Mazilu (fiind definit, ca integrul urmaş direct al lui Caragiale), una din... Se înţelege că operaţiunea îi provoacă deliciii atît de mari, încît renunţă la acordarea calificativului. Cartea sa nu ne informează, ci delectează. Stîlu că menţinerea criticului nu este, neapărat, aceea de a acorda calificative într-un spiritual **Mic dicţionar de idei primite**. Val Condurache se amuză, înţelegător, pe seama convenţionalităţii limbajului cronicarilor literari dar, în cazul unor opere încă în plin proces de constituire, o preamurită situare exterioară mi se pare indispensabilă. Criticul încearcă să restituie acestei operaţii mentale unghiurile de abordare. El caută, altfel spus, originalitatea — semn de tinereţe — cu orice preţ.

Original este Val Condurache (nu este deloc cînd afirmă că lumea personajelor lui Caragiale nu este una de mahala, ci a spiritului de mahala, repetînd, aproape cu aceleaşi cuvinte, ceea ce scria Pompiliu Constantinescu, în 1953, în cronica la **Maidanul cu dragoste** de George Mihail Zamfirescu) mai ales în secţiunea din carte intitulată **Parodii critice**. Aici, el imaginează, folosind materialul „clientului" şi acumulările de rigoare, cronici semnate de Serban Cioculescu, la **Don Juan**, de Nicolae Breban, de Perpessicius, la **Noroaiele** de Paul Anghel, de Pompiliu Constantinescu, la opera lui Mazilu (în replică la o intervenţie depreciativă a lui Eugen Barbu), de Alexandru Dobrescu, la **Foiletoane** (I, II) de Al. Dobrescu. Ideea e originală şi atît, căci adevărul nu contează în cazul parodiilor. Ceea ce nu înţeleg este motivaţia pe care o dă criticul acţiunii sale. Întîi este misterios : „Am făcut-o din raţiuni pe care, pentru moment, le trec sub tăcere". Apoi, în finalul cărţii declară : **„Parodiile critice** exercită asupra mea efectul eliberator, purificator al tragediilor antice." Deci, **catharsis-ul** ar fi la mijloc. Dar a te elibera, fie şi sub o pseudo-semnătură, este a dezerta de la misiunea criticului. Dacă pricep bine, Val Condurache oscilează încă, în poziţia declaraţiilor, între „refularea" foiletonistică şi „defularea" prin fantezie. Oricum, **Fanteziile critice**, carte scrisă cu dezinvoltură şi bucurie a comunicării, aparţine (cui aparţine oul ?) unuia dintre cei mai dotaţi critici ai generaţiei tinere.

Valentin F. Mihăescu

BREVIAR

■ **REVENIRE LA PROZA SCURTĂ.** Departe de a fi receptat şi preţuit la adevărata sa valoare (ce-i drept, nu e singurul caz, fiindcă „bursa criticii", din nefericire, mai funcţionează încă suficient de tenace în virtutea altor criterii decît cel al valorii), prozatorul Anatolie Panis, autor, între altele, al tulburător-realistului roman **Hoţii de pădure**, revine în atenţia cititorilor în ipostaza de nuvelist şi povestitor. Este vorba de volumul **Iubita de la Gura Teghii** (Editura „Eminescu"). Într-o viziune epică pe care am numi-o cotidian-mitică, străbătută de o straneitate apropape materială în ordine faptică, în afara oricăror complexe modernizante, stăpîn deci pe „lumea" sa, prozatorul radiografiază existenţa de fiecare zi a eroilor săi. Oameni obişnuiţi, aceştia îşi asumă, în felul lor profund natural, micile şi marile întrebări-probleme ale timpului nostru, trăit în intimitatea lui dramatic-existenţială. Banalul revelator, iată miza cu adevărat majoră a unor destine umane cum sînt, ca să exemplificăm, acelea din remarcabilele naraţiuni **Iliurile care fierb, Ritm alert, Un om fuge de-un greier, Pisici pentru Australia, Iubita de la Gura Teghii** şi altele. Ne-am bucura sincer de eventuala ieşire a cronicarilor literari din „mutismul" lor, vis-á-vis de proza lui Anatolie Panis.

■ **„FOAIE LITERARĂ"**, „buletinul" cenaclului literar Al. Sahia din Buzău, îşi întîmpină cititorii cu un nou şi izbutit număr. Animatorul cenaclului, profesor Constantin Petcu, dovedeşte aceeaşi dăruire şi competenţă în procesul de redactare a „foii". Cum e şi firesc, sumarul este dominat de producţiile poetice ; ca atare, în afara celor două dense, în patetismul lor intrinsec, poeme semnate de poetul Gheorghe Andrei, întîlnim o seamă de texte aparţinînd, evident, cenacliştilor. Între aceştia se distinge Mihai Macovei, cu bogatul şi frumosul său ciclu, recomandat în chip convingător de C. Petcu, autor, în acelaşi timp, al unei percutante serii eseistice inspirată de muzeul în aer liber de la Măgura Buzău. De data aceasta, oaspetele „Foaiei literare" este criticul Eugen Simion, care, într-un scurt dialog, formulează opinii şi puncte de vedere de o neîndoielnică actualitate, referitoare la condiţia (din unghi metodologic) actului critic : „În momentul de faţă, critica tinde să unifice diversele metode din ultima vreme scrutînd-le oarecum (şi tocmai de aceea cu tendinţa de a „tarimiţa" opera), să-şi extindă unghiurile din care este cercetată aceasta, concentrate în focarul unic al personalităţii critice".

■ **NICOLAE LABIŞ INEDIT.** În revista **Convorbiri literare**, nr. 12 din 1983, se publică trei poeme inedite de Nicolae Labiş. Nicolae Cârlan este descoperitorul şi prezentatorul lor. Pentru adînca ei melancolie romantic-moldavă, reproducem poemul **Păşesc prin riul subteran** : „Păşesc ferit prin subteran / Şi galbenele ape mă ascund. / Doar lancea mea deasupra mai răzbate / Primejdioasă răsărind din fund. // În valul nostru cîntecele triste / Loc nu mai au şi ochii nu mai plîng. / În valul nostru cel ce-s slabi se-neacă / Şi nu-i boceşte nimeni în adînc. / Luptară-n mine risul şi cu plînsul / Şi plînsul s-a-ngrădit după uluci / Şi risul, numai, dă, că sînt, de ştire / Ieşind prin unda groasă cu bulbuci. Păşesc ferit prin riul subteran / Împiedicat în haine şi stingher. / Doar lancea mea deasupra mai răzbate / Primejdioasă răsărind spre cer".

Cronicar

4 FEBRUARIE 1984
L2

Destin

vin citeodată nopți
ca uriașe clopote în imn
prin aerul în zale-ncremenite,
sînt voievozi și sfetnici, și arcași
e tot poporul
în mare sfat de taină
la început de cuget

e vremea-nvăpăiată,
iar zimbrii din etern
își fulgeră însemnul spre nepoți,
e semn de țară
și atunci se nasc
urmași cu sîngele de ctitor.

Mircea Șoncuteanu

Ne este comunismul țel

De ținem ochii-n flăcări și trupul în văpaie –
Uzinele cînd varsă mari fluvii de oțel –
Ori ne-nvîrtim eroic marea vîlvătaie,
Ne este Comunismul măreț și unic țel.

Urcînd mereu spre creste, noi gînduri
se-nfiripă –
Turnarăm temelia colosilor de fier.
Nu ne-am permis odihnă, n-am pregetat
o clipă –
Ne-am îndîrjit să punem cupole noi pe cer.

Cunoaștem noi sudoarea, dar știm
și mîngîierea
Cînd rodul muncii noastre se oglindește-n
soare.
Și lumea ne cunoaște voința și puterea
Cînd construim orașe, uzine și vapoare.

Avem o mare poftă de viață și de muncă.
Noi chibzuim să facem din țara ce-o iubim
O uriașă forță – și pentru ea muncim –
De fier ne e voința, țării avem de stîncă.

Conducătorul nostru susține Pacea-n lume.
Vom ocroti cu grijă și vom munci pămîntul –
Nu vom lăsa planeta pe mîna deznădejdii
Dar vom lăsa la păsări și liniștea și cîntul.

George Peagu

Legămîntul istoriei

Istoria nu se scrie în vaste cabinete
Istoria nu se scrie în cancelarii fade
În seifuri zăvorite, adăpostind secrete –
Istoria nu se naște, și nu se nasc balade.

Istoria e durere, istoria e speranța
Cumplită sîngerare, și lupta pentru țel
Istoria-i a mulțimii, istoria e bolanța
În care se cuprinde credința din drapel.

Istoria românească fu din Carpați ivită
Din dorul de Unire, și din aceiași frați
Ea fu visarea 'naltă, visarea mult iubită
A oamenilor liberi și neînfricoșați.

Ei își păziră neamul, și Oltul, și ființa
Și limba, și Miorița, și crestătura portii
Ei nu își lepădară nici portul, nici credința
Și nu se-ncovoiară sub gerurile sorții.

Istoria este astăzi, aici, în România,
o unică simbioză trecut-prezent-viitor
Istoria este, astăzi, la noi, chiar Veșnicia
E nemurirea noastră, înscrisă-n Tricolor.

Și legămîntul Țării firesc fu să-l rostească
Cîrmaciul luptei noastre, cîrmaciul întru glorie
El ne-a redat Istoria, mîndria românească
El este fiul gliei, născut pentru Istorie.

Sorin Holban

Alba Iulia — casa Unirii

INSOȚINDU-L PE MIHAI VOIEVOD

Din cetatea pururi sacră,
Ca veșmînt reîntregirii –
Cere ochiul să vorbească
Despre inima UNIRII ;

Bate-n porțile de piatră,
De durere și de lut,
Și de lacrimi stoarse-n vatră,
Și în sîngele durut

Glasul lui Mihai Viteazul,
Pasul cald voievodal,
Brațul nalt precum stejarul
Sună toaca prin ARDEAL,

Alba Iulia răsfrînge
Crezul lui ca trup al țării,
Și UNIREA ei se-ncinge
De sub brazde-n geana zării.

Strîns ca-n briu este pămîntul,
Soră și părinți și frate
Sînt o inimă și, gîndul –
E un plai de libertate...

Ion Mărgineanu

Continuitate

Statornică dragoste
acestui pămînt
moștenit-am
și gîndul durut
să fim liberi
slujit-am
statornică dragoste
acestui drapel
demn purtat-am
și pururi cu el
la victorii plecat-am
statornică dragoste
acestui partid
închinăm
și-alături de el
pentru pace luptăm.

Virginia Mehcș

Doină de Unire

Sub fălduri de drapele tricolore,
Cîntecele noastre-s mai sonore,
Curge soare-n sîngele de pară,
Limpede, în inimă și țară.

Clopotele Albei mai ingînă
Doină de Unire, să rămînă
Veșnică în noi și-n ciocîrlii,
Unire scrisă-n calendare vii.

Unire scrisă-n fapte și-n cuvinte,
Unire de aducere aminte,
Doină de Unire și de brazi,
Unire-a României noi de azi.

Dumitru Drăgan

„Cultivarea patriotismului, a dragostei fierbinți față de țară și popor constituie una din îndatoririle cele mai nobile ale literaturii și artei. Patria – cu trecutul ei glorios, cu prezentul său socialist, cu viitorul său de aur, cum îl dorea Eminescu – este și rămîne veșnic o generoasă temă de inspirație pentru scriitori".

NICOLAE CEAUȘESCU

Eftimie Modâlcă : „Flamuri"

Minunată țară

Lumina cerului senin al țării
Își are izvorul în lumina
Din sufletul fiecărui fiu al ei
Iar din flăcările ce ard
În inimile noastre, ale tuturor,
Se naște imensa vîlvătaie
Ce întreține veșnica ardere
Din care crește cutezanța
Și credința în izbînda
Viitorului.

Țara ne-a fost mereu, ne este și va fi
Așa cum sîntem noi,
Cei care-i iubim frumusețile
Și-i încununăm fruntea
Cu noi victorii.
Iar noi sîntem
Asemeni patriei noastre,
Minunată țară,
Purtătoare de vise înalte,
Iubind pacea, timpul de liniște a zidirii ;

Da, noi și țara,
Perfectă îngemănare,
Sîntem așa precum ne-a învățat
Partidul nostru comunist,
Într-o continuă căutare de nou,
Despicînd munții de cremene
Ca să durăm drum de soare,
Și dăltuind din idei și din fapte
Chipul de azi și de mîine
Al României,
Țara ce-și află în frunte
Fiul ei cel mai iubit,
Chintesență a noastră, a tuturor,
A patriei și a partidului,
A istoriei trecute
Și a prezentului înălțător,
El, cea mai curată imagine
A viitorului
Republicii noastre socialiste.

Viorel Cozma

Lîngă pridvorul patriei

Rodirile spre slăvi le primenești
Ca-ntr-un botez de patimă căruntă
Punînd pentru iubire domic preț
Piinea ce zilnic munca ne-o descîntă.

De-aceea cînd poeții se-ntîlnesc
La sărbători își spun ce au a spune
Imnuri de dor le-nseamnă vorba lor
Lîngă pridvorul patriei române.

Suflete-al meu vibrînd printre poeme
Cuprinde-i fericirii azi făptura
Și luminează-o-n chipul unei steme
Cum munților le preamărești statura.

Victor Stan

Unirea înainte de unire

Răsunet brașovean (III)

Singura soluție de scăpare este găsită tot de Maiorescu, care văzînd că școlilor brașovene li se întrerupe și subvenția anuală de 4 000 fl. din partea autorităților Transilvaniei, cumpără în Muntenia cu bani de împrumut de la Teodor Rosetti, moșiile Metelcu, Sudiți, Lipănescu (din ținutul Buzăului), unde românii din Schei mai aveau și alte moșii vechi (Redea Barbului, Carcaleții vechi — donate la 1750 de Smaranda Bălăceanu), al căror venit este deturnat deghizat în fondul financiar al gimnaziului. Un număr de 72 de scrisori din arhiva Scheilor mărturisesc eforturile lui Maiorescu de obținere a acestor moșii, de asigurarea venitului, angajarea arendașilor și susținerea tuturor proceselor care interveneau cu privire la acestea, un ultim succes fiind obținerea scutirii taxei de transmitere în favorul aceleiași școli brașovene.

În întortocherea de socoteli administrative se strecoară pe seama școlilor brașovene și alte subvenții interzise de autoritățile Transilvaniei. Documentele arhivei din Schei oferă imaginea spectacolului dramatic de aducere a acestei subvenții. Astfel, din 1885 Vasile Voina, ca vicepreședinte al Eforiei (și președinte din 1900), pe motiv că are o bunică din partea soției (Maria Cîrstocea) călătorește des la București luînd legătura cu cei mai cunoscuți politicieni ai destinelor Principatelor : Maiorescu, Take Ionescu, Nicolae Filipescu, ș.a., prin care obține deghizat subvenția pentru școlile brașovene. Lucrurile n-aveau să meargă prea departe, căci din 1892 găsim în arhiva Prefecturii din Brașov telegrame ale prefectului Mihail Maurer de Ürmos adresată Pretorului de la Predeal Paönczel prin care cere să urmărească la granită trecerile lui Vasile Voina spre Muntenia. Întrucît, dintr-o altă ordonanță ministerială din decembrie 1892 se impune mărirea salariilor profesorilor, pentru a reduce posibilitățile financiare ale școlilor românești, brașovenii găsesc o nouă salvare printr-o colectă în România și trimisă confesional de ministrul cultelor, Take Ionescu, prin mitropolitul Miron Românul, constînd dintr-o danie de 90 000 lei. Confirmarea că prin aceste danii survenea de fapt subvenția din Principate o aflăm dintr-un document tîrziu, semnat de Arsenie Vlaicu, care mărturisește că exista un registru în care se consemna subvenția din Principate, registru care se ținea ascuns în grădina lui Voinea fiind scos doar în momentul cînd se împlinea vremea vre-unei noi călătorii la București. Buna funcționare a gimnaziului, precum și veștile unui conflict nedorit între Voina și administrata bisericii din Cetatea Brașovului a atras după sine suspicionarea administrativă a gimnaziului printr-o comisie ministerială compusă din Aurel May, prof. univ. Ladislau Csögey, profesor și Kunkz Ianco — jurist, care sosește la Brașov în 17/29 iunie 1897 „revidînd arhiva direcțiunii școlii" și interpelînd timp de 4 zile pe directorul Virgil Oniții, secretarul A. Vlaicu, directorul școlii comerciale, secretarul V. Saftu și vicepreședintele Eforiei Vasile Voina, fără însă a afla nimic dubios. Totuși prin ordinul ministerial din 18 aprilie 1898 se amenință închiderea școlilor de la Brașov pentru încălcarea vechiului ordin ministerial din 2 aprilie 1875, prin primirea pe timp de „un lung șir de ani a subvenției anuale din România".

În fața acestei situații dramatice se cerea o intervenție pe măsură și ca urmare, din scrisoarea semnată de Maiorescu pentru Vasile Voina, la 29 octombrie 1898 reiese neașteptata hotărîre de a se da statul român în judecată „în noul proces în contra statului român — scria Maiorescu în scrisoarea citată — pentru plata alocațiunii de 37 500 lei anuali, ce prin legi speciale este obligat să dea școlilor române din Brașov, drept slabă echivalență a valorii moșiilor și imunităților... din trecut, după vechile hărăziri documentate din Moldova și Valahia... m-am pus mai întîi în înțelegere cu dl Take Ionescu... care îmi va pune la dispoziție consultarea juridică ce o are scrisă". Noul proces (survenit după cîteva zeci de procese în favoarea brașovenilor susținute de Maiorescu) cumulează ajutorul celor mai cunoscuți avocați munteni, în persoana lui Vasile Lascar și Constantin Diaseescu, fiind considerat **„o chestiune de onoare de a susține cauza dumneavoastră în fața tuturor instanțelor din România"**, motiv pentru care **„nu poate fi vorba de nici un fel de remunerare bănească pentru noi"**. Se solicită toate hrisoavele domnești, precum și o bogată documentație privind subvențiile din Principate și în urma încurajărilor din partea lui Barbu Ștefănescu Delavrancea, ca avocat, a ministrului George Panu și a altor filobrașoveni, în scrisoarea din 5 febr. 1899, anunță sigura reușită a procesului fixat pentru 5/17 martie 1899. (doc. necatalogat). Neașteptat, tocmai în ziua procesului sosesc de la Brașov două telegrame pe adresa ministrului justiției și a președintelui Tribunalului Ilfov, prin care i se retrage lui Maiorescu și celorlalți avocați procura, sub pretext că aceasta este incompletă, nefiind semnată de toate forurile administrative ale gimnaziului (conceptul telegramelor, doc. necatalogate, arhiva muzeului). La prima vedere, fapta pare condamnabilă, dar cunoscîndu-se întîmplările de ultimă oră se poate observa că aceasta a fost singura soluție de salvare a învățămîntului românesc brașovean. Faptele sînt intuite prin cele 5 telegrame adresate de mitropolitul Transilvaniei lui Vasile Voina prin care îl cheamă la Sibiu pe un ton disperat : **„Întîrzierea mă compromite și pe mine** — spune mitropolitul în ultima telegramă — **și periclită cauza, dacă nu se va rezolva azi, îmi spăl mîinile, lăsînd asupra voastră răspunderea de urmări"**. Toate telegramele insistau pentru deplasarea lui Voina la București și retragerea procurei de proces. Cauza a format-o dispoziția pe care mitropolitul o avusese cu forurile politice și religioase din Austro-Ungaria, care l-au amenințat că dacă va pierde procesul se vor închide toate institutele de învățămînt superior din Transilvania, care s-au făcut vinovate de nerespectarea unor ordinațiuni ministeriale, iar dacă vor înceta procesul li se va asigura acestora o rentă anuală din partea statului. Autoritățile austro-ungare acceptau acest compromis întrucît își dădeau seama că prin cîștigarea procesului cu statul român, școlile brașovene intrau în posesia unei sume fabuloase care îngloba toate sumele de bani care trebuiau date din 1781 (cînd se sistase o altă veche subvenție provenită de la Aron Vodă).

Rezultatul îl aflăm dintr-un protocol al ședinței din 6 august 1901, care reproduce rescriptul ministerial nr. 2 647 din 24 iulie 1901, prin care se asigură școlilor brașovene un venit anual echivalent cu subvenția din Principate.

Înfruntînd parcă timpurile, o placă comemorativă așezată pe una din casele care încep strada „Lungă" din Brașov consemnează popasul lui Alexandru Ioan Cuza în drumul său spre exil. Este ultimul popas și contact al marelui domn cu locuitorii care l-au aclamat întotdeauna pentru faptele sale. Ca un remember, pe fila îngălbenită a unei cărți vechi, provenite în Schei din biblioteca lui Grigore Brîncoveanu, nepotul marelui domn (c. v. 1 416) găsim în grafie chirilică consemnată detronarea lui Cuza scrisă de un arendaș brașovean martor al evimentelor : „866 februarie 11. Ieram în București... am văzut căderea prințului Cuzia, cuprinzîndu-l noaptea pe la 5 ore. d. maior Lana (n.n. maiorul Lamy care a condus cursurile școlii de ofițeri în timpul lui Cuza) — cînd în urmă cam[illegible] proclamat, de prințu amindoao Prințipatele pă Filip I, fratele regelui Belgiei".

Aceste mărturii și multe altele, cunoscute și necunoscute încă, sînt nestemate în diadema unei personalități istorice, care și-a identificat biografia cu visul de unitate al unui popor unit în cuget și simțire întotdeauna, dar nevoit să trăiască adeseori în grilaje improprii, arbitrar despărțitoare.

Prof. Vasile Oltean

Generația Unirii

Cu 1919, la numai o lună după ce literatura română devenise, în sfîrșit, literatura românilor, începură să apară ca printr-un miracol un număr de autori pînă ieri ca și necunoscuți : o generație nouă, care debuta în condițiuni noi, părea să aducă nu doar sentimentul consolidării politice și al stabilității, ci și înfrigurarea de a reface cît mai repede și mai bine ceea ce pînă atunci se făcuse numai fragmentar și cu eforturi suplimentare. În adevăr, în 1919 debuta, cu „Poemele luminii" și cu aforisme, Lucian Blaga, debutantă era și Hortensia Papadat Bengescu, cu „Ape adînci". Ion Pillat publica „Grădina dintre ziduri", apăreau tot pe atunci cărți de Adrian Maniu și St. Nenițescu („Denii"). Un an mai tîrziu, în 1920, Liviu Rebreanu ne dădu „Ion" și Aron Cotruș — poemul „România" și placheta „Neguri Albe". S. Pușcariu veni cu o istorie a literaturii române (pentru epoca veche), Ovid Densușianu continuă sintezele printr-un triptic asupra literaturii române moderne". 1921 aduse mai multe volume de Agârbiceanu, un debut postum (C. Hogaș — „Pe drumuri de munte"), producțiuni de V. Voiculescu („Pîrgă") și Ion Barbu („După melci"). Examinat de azi, momentul se dovedește în adevăr fericit. În 1922 apărură „Pădurea spînzuraților" de Rebreanu, „Meșterul Manole" de Adrian Maniu, „Suflete tari" de Camil Petrescu, „Aur sterp" de Al. A. Philippide, „Ciuta" de V. I. Popa ; debutase, cu „Scrisorile unui răzeș", Cezar Petrescu. Debutant, dar în 1923, era și Ionel Teodoreanu („Ulița copilăriei") ; tot pe atunci apăreau „Versuri" de Camil Petrescu și „Pe Argeș în sus" de Ion Pillat. Un an mai tîrziu, Adrian Maniu ne dădu „Lîngă pămînt" iar Mateiu I. Caragiale — „Remember" ; E. Lovinescu isprăvise „Istoria civilizației române moderne", debuta, cu „Rastriști", Ilarie Voronca. Odată pornit, fenomenul căpătase dimensiunile implacabilului. Ionel Teodoreanu medeleniza („La Medeleni" e din 1925), Blaga dădea „Fețele unui veac", Tudor Vianu — „Dualismul artei" și „Fragmente moderne", M. Sadoveanu — „Venea o moară pe Siret". Pînă în 1930, Ion Pillat va produce „Biserica de altădată" (1926), Hortensia Papadat Bengescu — „Fecioarele despletite" (1926) și „Concert din muzică de Bach" (1927), V. Voiculescu „Poeme cu îngeri" (1927), G. Bacovia „Scîntei galbene" (1926), Z. Stancu „Poeme simple" (1927), Voronca — „Ulise", Mateiu I. Caragiale „Craii de Curtea veche" (1929), Ion Barbu — „Joc secund" (1930), Al. A. Philippide „Stînci fulgerate" (1930), Camil Petrescu „Teatru" (1930). Apar, previzibil ori din neant, G. Ciprian „Omul cu mîrțoaga" (1927), Gib. I. Mihăescu, „La Grandiflora", Mircea Eliade — „Isabel sau apele diavolului", B. Fundoianu — „Priveliști". Tudor Arghezi tipări în sfîrșit un volum la 47 de ani — „Cuvinte potrivite" (1927), literatura lui M. Sadoveanu ajunse la sadovenism adică la mitologicul arhaic (cu „Țara de dincolo de negură" (1926), și „Baltagul" (1930). Criticii se concentrară în direcția sintezelor — Mihail Dragomirescu („Știința literaturii"), G. Ibrăileanu („Studii literare") ori a eseisticii din vîrful peniței — P. Zarifopol („Din registrul ideilor gingașe"). E. Lovinescu continua foiletonistica lui activistă, G. Călinescu începu să scrie cronică literară. Acest tablou-al unei extraordinare ebuliții și care e în realitate mult mai colorat, nu se poate explica numai prin apariția, după 1920, a unei generații noi, mai numeroase cantitativ și care se maturiza intelectualiceșteș pe atunci. E adevărat că generațiile se înlănțuie obligatoriu și că din rațiuni biologice o literatură are întotdeauna forțe noi însă motivația pur obiectivă nu este de ajuns : una este virtualitatea creatoare, care poate fi considerabilă însă nu ia încă forme manifeste, și alta — opera, sau mai bine-zis „operele". Biologicește, generația Unirii e aceea venită pe lume în lungul unui deceniu și ceva, între 1890 și puțin după 1900 : Aron Cotruș, F. Aderca, Ion Pillat, Perpessicius (1891), Cezar Petrescu, Dragoș Protopopescu (1892), I. M. Sadoveanu, Demostene Botez (1893), Camil Petrescu, Gib. I. Mihăescu, Ion Luca, I. Chinezu (1894), Ion Barbu, Ion Vinea, Lucian Blaga, D. I. Suchianu (1895), M. Ralea, V. I. Popa (1896), G. M. Zamfirescu, C. Balmuș, F. Brunea-Fox, B. Fundoianu, Emil Petrovici (1898), G. M. Cantacuzino, G. Călinescu (1899), Al. A. Philippide (1900), V. Papilian, Liviu Rusu (1901), Z. Stancu, Dimitrie Popovici, Vladimir Streinu (1902). Totuși, această însiruire chiar dacă spectaculoasă, nu cuprinde și pe aceia care, excluși din acest interval (înainte sau după limitele lui), au a face cu fenomenul. Un moment literar exploziv modifică atît ierarhiile, cît și configurația globală a unei literaturi unde fiecare depinde esteticește de toți. Efectele acestui **moment copernician** al literaturii române vor lucra și asupra lui M. Sadoveanu, V. Pârvan, E. Lovinescu, V. Voiculescu, Arghezi (toți anteriori prin data nașterii), dar și asupra „adolescenților" Petre Pandrea, Mircea Eliade, Dan Botta, Pavel Dan, M. Beniuc : ei vor apărea mai iute decît se putea prevedea, cuprinși instinctiv de febra generală.

Însă imaginea literaturii române întregite nu poate face abstracție de elemente care sînt dintre cele mai însemnate. Apar în conștiința românească generală „ardelenii" : Lucian Blaga, Liviu Rebreanu, Octavian Goga, Aron Cotruș etc. și deceniul care a urmat e, într-un fel, deceniul lor. Transilvăneanul pierde ca atare temele lui „istorice" pe care Goga le clasicizase înainte de Unire ; e, în adevăr, momentul unei literaturi care voiește să înfrunte veșnicia sustrăgîndu-se clipei. Vin, din cele mai felurite locuri locuite de români, cîțiva mari culturali care deși în majoritate nu pot fi examinați de istoria literară au funcțiunea lor adeseori capitală în efortul cultural general : G. M. Cantacuzino, C. Balmuș, E. Petrovici, T. Papahagi,

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

Urmare din pag. 1

Constantele unui destin poetic

s-a schimbat ? / mai tremură-n miresme lumina peste sat ? / zahăr, ulei și sare în casă mai aveți ? / ...bătrîne fără vîrstă te-ascult, cum să n-ascult !" În ființa cea de toate zilele a țăranului descifrează o mare încordare a spiritului, a cîntecului, luminii și înfloririi pomilor. O vibrație ascunsă între țăran și cosmos, încrederea în anotimpuri și pămînt constituie esența scrisorii. O altă obsesie a acestui impresionant epistolar e aceea a casei părintești, devenită centru al universului, loc de referință în timp și spațiu : „Casa era bătrînă, foarte bătrînă / poate la vîrsta stejarului încercuit în pădure / de mii de copaci, atît de fără vîrstă / în preajma coroanei, sprijinită în cer / — capitel vegetal — / să-l apere, să nu-și zornăie stelele / din neatenție, în iarba pămîntului." **(Casa bătrînă).** Altminteri decît la Goga, situată într-un alt orizont decît acela al monadei metafizice din lirica blagiană, „Casa bătrînă, foarte bătrînă", de care pomenește obsesiv poemul lui Nicolae Dragoș — rămîne însă vatra, cheia de boltă și miezul unei lumi zbuciumate, labirintice : „Și casa continuă să fie / bătrînă, foarte bătrînă / grijulie să-și poarte destinul / prin viață, de mînă / de la răsărit în amurg / printre zile ce se nasc, printre zile ce curg / cu ochii și inima noastră în ele / pe lîngă lună și stele // Casa bătrînă ca o rugă / de suferință, grav sigiliu / șoptindu-și vîrstele-n ierugă / și-n codru luminîndu-și chipul / de cînd e lumea și nisipul..." E bine, e o favoare că poetul român are în suflet o astfel de casă eternă, pe un deal etern — categorii abisale care conferă trăinicie și distanță viziunii. Obsesia se menține neștirbită peste ani, casa revenind mereu ca un tărîm de restructurare, de reînnoire perpetuă a energiilor, o armă pașnică de învins demonii absurdului și efemerului : „așa te știu, în neclintită pace / prin anotimp tăcută, gravă lance // veghind modestă-n streașina pădurii / ferestrele rotindu-ți cu vulturii." **(Casa).**

Ni se relevă la o atentă cercetare a liricii lui Nicolae Dragoș aptitudinea pentru așa-zisele scrisori. O emoție înfiorată elegiac, o predilecție spre mărturisire, voluptatea conversației intime — dau adesea versurilor acel aer propriu genului epistolar. Calitate din ce în ce mai rară, aceasta conferă poemelor profunzime și sinceritate de dialog șoptit, mereu mai accentuat, esențializînd cu o savantă știință poetică, precum în acest antologic **Remember** : „Cum urcă-n lungul vremii amintirea / cum se coboară umbrele-n oglinzi / de parcă-n drumul dus spre nicăirea / te-afunzi cu veche vrere să-l colinzi // miracole ți-au înflorit sub gene / un fel de aripi tremură pe umeri / ninsori prelungi se-ntîmplă prin poiene / cum niște albe, albe presupuneri // doar numai tu, nălucă înnoptată / în cearcănul aducerii aminte / alergi pe coama vremii înc-o dată / deloc supusă și deloc cuminte // cum tremură în ochiul tău lumina / ce nemiloasă-și cerne ziua raza / cît de străină-mi deveni grădina / în care mi-am aflat prin veacuri oaza // prin liniști și prin nopți încercănate / cum tot alerg cărări înmiresmate // dar coamele la cai au fost furate..." O presiune invizibilă ca aceea a frunzelor anului depuse peste frunzele anilor — amintirea iveste din ce în ce mai des semne nelinistitoare, meditații despre condiția ființei și a sinelui : „N-am liniște / mi-e-ntregul trup o rană / lovit ca ploaia / de-amintiri..." **(Moment).** Expresia se restrînge în estuare înguste, în efigii agravate în subconștient, în senzații și stări acute, condensate într-un avatar al reducției, în teascurile rememorării : „Ce trist, s-arunci fotografii din casă ! / tot ce-ar mînți trecutul, umbra veche / de cînd ningea sub ceruri de mătase / nimbînd în alb o tainică pereche // nimic să-nșoarcă nu mai poate ceasul / către lumina stinsă în amurg / a fost să se înfrîngă-n sine pasul / ...azi, apele neliniștite curg". **(Irreversibil).** „Corespondență" acestui suflet delicat ipostaziază trecutul ca pe o lume vie ce o purtăm în noi. Acest trecut e istorie, e mit și poveste — nicicînd însă un panteon mumificat și fără viață : „Trecutul nu-i un sarcofag / în care zac îndoliate oase / de vremuri ce-n tîrziu se sparg / ca stelele în geam de case... ca melcii-n umbră se retrag / în nemurîri armonioase / cei ce-au clădit prin vremuri prag / spre dimineți mai luminoase / trecutul nu-i un sarcofag." **(În barba unui mag).** Același zăcămînt romantic care îl înseamnă să expedieze misive nostalgice, creează în lirica lui Nicolae Dragoș imaginea obsesivă a **muntelui.** Nu întîmplător poetul se declară — „îngîndurat ca pietrele munților". În această înțelegere „îngîndurarea" e o forță emanatoare de izvoare ale visului, o noțiune paralelă poate, sau derivată, din concentratul „somn" blagian corespunzător elaborării sublimei ficțiuni care e opera. În accepția sa piatra e memorie : „Pietrei un imn se cuvine / tăcerii ei stiutoare / muntelui — strigăt înalt / lunecător, în ape sculptat..." **(Un imn se cuvine).** Chiar strămoșii sînt „ca niște pietre — crini zidiți / sub ierbile fără hodină..." **(Venind din munți).** Geologicului, realității minerale, pietrei îi corespunde pe plan poetic o lume strămînească, antica civilizație dacică descifrată în efigii de piatră, în profiluri sculpturale, în somptuoase arheologii. Permanente arhetipale sînt în mitologia închipuită de Nicolae Dragoș — muntele, piatra, Decebal și Mihai, satul, casa bătrînă, bunicii și părinții. Toate par astfel, oarecum fără vîrstă, într-un timp continuu în care bunicii și fenomenele cosmice, bunăoară, comunică familiar cu soarele care îi „cheamă de mii de ani pe nume". În acest cerc al celebrării muntelui și al patrie-vatră, centru cosmic al universului, se înscrie și crezul poeziei politice al lui Nicolae Dragoș. Militant, angajat cu întreaga-i ființă, sub semnul unui patriotism care se identifică aspirației pămîntului natal și poporului căruia îi aparține, el își îndreaptă privirea „spre E! / **ostașul de rînd al partidului** / traversînd istoria". În paginile cărților sale, elegia caligrafiată dinfaun coexistă într-o intimă osmoză cu istoria și mitul, cu un prezent perpetuu în care poetul notează percutant : „ofrandă, inimă / în mîini o țin / e darul meu. Partid / îți aparțin !" **(Ofrandă).** De fapt, în fruntea ultimului său volum **(Pentru eterna vatră românească,** 1983), Nicolae Dragoș a ținut să-și noteze laconic convingerea despre poemul care trebuie „să capteze, înlăuntrul metaforelor, sentimentele și certitudinile mulțimii". De-a lungul anilor, el și-a pus nu o dată problema eticii, a moralității scrisului. Răzbate din întreaga-i biografie creatoare o unicitate de crez și program, un exemplar simț al datoriei de sorginte am spune azi — clasică : „prelungul zăpezilor / clinchet pur // cuvîntul / sabie vremii / să lunece-n / oțelită lumină / peste-ale lumii / lunge milenii / sania lunii / lină să vină // încărunțit de gînd / să locuiești / într-un cuvînt..." **(Poezie).** Apăsat de cuvînt ca de o grea răspundere, el va continua să trimită scrisori în sat. În aceasta constă timbrul major și profund al poeziei lui Nicolae Dragoș — dialog tandru și polemic. Poemul e înțeles astfel ca „îngîndurare", luptă nobilă a spiritului, poteacă de creastă. Vedem într-aceasta distincția vocației, a unui autentic și marcant destin poetic.

grete tartler

Călătorie de noapte

Trenul urcă ușor, în timp ce noi contestăm
metafizica. În compartiment într-un bătrîn,
scoate pălăria de paie, lasă în jur
un cerc de umbră, desface
un pui întreg din hîrtia ca pergamentul,
ne îndeamnă să-nfulecăm.
Un timp e tăcere. Doar cînd
învelește oasele toate la loc,
grijuliu, cu o minerală răbdare,
Se-aude un foșnet. Și-n vreme ce toți
adormim, în noaptea difuză,
oasele păsării se încheagă la loc, prind
contur,
printre pleoapele-ntredeschise mai văd
bătrînul și pasărea șchiopătînd
iar femurul subțire
ce-l aruncasem pe geam
la răsărit lumînează.

Fluture și luminare

Ora închiderii, cînd frizerii se tund între ei
și în hale măturătorii adună vardiștari
în morminte îngălbenite –
trecătorule, plînge moartea zeiței !

Doar mierea-n borcane mai lumînează, stins.

Iar obrazul meu se vede în tine
cum se vede un simbure în cireașă.
Cum se vede cenușa în vîrful făcării.
A aflat ea ceva, își spun trecătorii,
dar ce-ar putea fi?
În flacără – ea singură știe.

Zeița modei

Dior își numește rochiile de seară
„Jean Paul Sartre", „Albert Camus" „Marcel
Aymé".
Aproape că m-ar înfășura, de dragul tău,
într-o mantie de zăpadă
care-ntr-o zi o să-ți poarte
numele.
Ca într-o coadă de păun.
Și ochii mei bruni, mulți, larg deschiși,
să-ți treacă repede prin corp
ca niște șoareci prin cimpoie-nghețată.

vasile zamfir

Pacea își sărută omenirea

Și-aprinde noaptea ierburile vale
și curg luceferii de dor în pom,
Prin fructele ce-au fost odată crude
se-aude glas de pasăre și om.
Tăcerile se răspîndesc din mine
și se aprind cu zările semne
îndepărtînd al neființei somn.

Apoi mă fac izvor prin văi stelare
pînă se-așterne-n fructe sărbătoare
și-s plin de albii vechi și sunătoare
pe care cîmpul, unduind de stele,
se murmură cu dorurile mele
și se întorc cu grîul înapoi
la bulgării ne-nsămînțați și noi.

Făptura mea se caută în doină
sub ramura crescînd în legănare,
și din zăpezi bat firele a mână
și iarba e un fluviu de cîntare.
Pămîntu-i plin de purpură curată
Și vatra are vise ca de fată.

În vreme m-am zidit ca-ntr-o cetate
și-am pus cămașă albă de lumină
să-mi fie drumul bun și masa plină
să pot cînta ce văd și cît trăiesc,
căci volbură de flăcări îmi e firea
cînd pacea își sărută omenirea
cu gînd curat, în templul pămîntesc.

Yin și Yang

În trei minute magul înghite
o sută cincizeci de flăcări.
Cei fără adăpost dorm pe străzi
în cutii de carton.
Un nou sistem de analiză a singelui
descoperă dacă
omul de la volan băuse alcool
ieftin sau scump
Citesc ziarul în stația de mașină –
fumul mă izbește în față –
Yin, principiul lunar, mă izbește în
față –
n-ar fi nimic cele-o sută cincizeci de flăcări
nici somnul într-un corp de carton
nici alcoolul prea scump distilat între pleoape
dacă acum, urcînd
prin fum, mi-aș aminti
ziua aceea
cînd luna strălucea pe cer cu soarele-odată,
cînd încă-mi șoptea
că e totul posibil,
cînd încă nu învățasem
împăcarea-de-sine.

Păstrăvul

(PE MUZICA DE SCHUBERT)

De la oraș, poetul pleacă-n pădure,
spre cascada strălucitoare.
Are-o lansetă ; ocazie,
jeratecul pregătit din belșug.
„Vicleanule, am să te prind,
să te trag în țeapă după metode
din tratatele de tortură arabe,
să te pun pe jeratec, să te jupoi de viu
și mîncînd de astea,
fie că sînt și alb-a pădure sau nu,
am să te loc să urli!
Să se vadă că trempi și glas".

Exercițiu de respirație

Vecinul de bloc schimbă pragul.
Cam o dată pe lună,
de obicei noaptea, la ora cînd
ar trebui liniște absolută –
îl vedem prin vizor bocănind,
cu ușa deschisă –
parcă ar invita la călătorie...
Întîi am rîs, apoi l-am decretat
într-o ureche ; a schimbat
într-un an o duzină de praguri!
– Dacă scrii asta, n-o să te creadă
nimeni, se distrează prietenii.
Ridem în hohote ; se aude
închiderea
deschiderea ușii –
un ritm legat de căderile astrilor :
poarta închisă – pămînt, legănarea
semințelor,
poarta deschisă – cerul, vibrările ploii.
Încep să cred că vecinul chiar pregătește
trecerea – o punte de aur,
curcubeul, o bandă de stofă albă, o spadă.
Și eu care, de-atîția ani, merg pe același
vechi prag ! Și încă n-am învățat
să ascult cerul. Doar să-mi țin răsuflarea.

Murmur de baladă

Nu-i nici o împlinire în golul unui vers,
cînd nu e dăruire. Mai e și depărtarea,
care-nvelită-n-lasă întregul Univers,
cum se îmbracă țărmu-n nisipuri, precum
Marea.

Se-nalță cu mareea, nădăjduind că Luna
s-o-mbrățișeze. Nimeni spre cer nu se avîntă,
dacă nu are zborul în aripi. Nici străbuna
cîntare nu pornise fără de fluier mut,
fără de salz de pește, fără de frunză verde.
Trecutul nostru-i murmur de baladă ce-o
străbătut
întreaga vreme, care în alți rapsozi s-or
pierde.
Și de cîntăm și-acuma, nu căutăm măsura
în golul unei clipe, ci-n veșnicele valuri
ce bat în noi, ca-n țărmuri, semnalizînd făptura
mereu cu permanența acestor idealuri.

Mă impresoară, tot mai deasă, ceața

A fost un ceas cînd de cîntare plin,
M-am furișat în noaptea de afară.
Era un cer adînc de primăvară,
cu luna răsărită din senin.

Și pietra respira ; o pînză rară
de aburi se urca din ierburi lin
și auzeam giganticul suspin
al firii, fremătînd ca o fecioară.

Am rătăcit, mut, pînă dimineața.
Ca firea-mi începusem și eu viața

Trecut e ceasul. Somnul ; nu mai vine,
iar eu cutreier prin grădini străine
și mă-mpresoară, tot mai deasă, ceața.

marcel uluitu

DEBUT

UMBRA NOPȚII

Ziua trecuse ușor. Soarele făcuse zimbitoare toate metalele rămase de crug. Dar în cumpăna serii se instăpînește o boare de nervozitate. Casa-și ia o figură speriată. Pereții, atoperiștul își arată neducmerirea. Ferestrele aruncă priviri întunecate, misterioase. Privesc umbrele irizate ale serii ce vin și mă înconjoară. Salcîmii își flutură incetișor frunzele rărite și măsurate de vremea deja răcoroasă.

Răsare luna. Umbre lungi mîngîie acum curtea. Umbrele frunzelor de salcîm și ale gardului de scînduri se plimbă pe fața prelungă, speriată, a casei. Pătrund prin geamuri și se plimbă pe pat, pe masă, pe pereți. Se plimbă lin, lin de tot. Se plimbă fără zgomot. Se coboară pe dușumeaua udă pe covorul ce acoperă dușumeaua, ca niște ființe din lumea plăsmuirilor minții omenești. Pe obraji îmi trece mîngîierea umbrelor care mi-au încet de pe pernă pe față, pășind cu o boare răcoroasă.

Dar trebuie să plec ! De aceea nu opresc năvala amintirilor în odaie. Trebuie să mă duc până în satul vecin. Să-mi părăsesc umbrele, care mă însoțesc de dincolo, îmi sărută mîinile. Mă simt liber. Îmi întind brațele. Îmi îndrept spatele. Privesc prin geam năvala razelor care, pornite, prefigurează forme de frunze și crengi pe sticlă. Deschid ușa cu grijă. Răcoarea nopții de toamnă îmi învăluie fața. Aud freamătul nopții, foșnetul frunzelor și teroii coapte. Ies în curte. Totul pare încremenit. Luna trimite nu numai raze ci și o deplină tăcere. O liniște la început nedumeritoare apoi dulce și, chinuitoare se furișează din locurile tainice unde mîcul ulcior de lemn nu poate pătrunde. Din spațiile pline de întrebări, din umbre născute din lipsa luminii și nu din opacitatea obiectelor. Gemetele trădătoare ale cîinilor le umplu cu imagini produse de ceață. Am împietrit asistat unghere cu pisici, șerpi, bufnițe, bandiți. Toți sînt născuți filmului pînă trimite lumină puternică, iar muntea cea plăcută în loc ființe care se potrivesc umbrei.

Privesc în toate părțile. Deschid poarta fără zgomot și pornesc. Calc iarba. Zgomotul pașilor, ca un șoarece, ce un șvon de voci conspirative, vine din urmă. Casa mă privește prelung cu acoperișul tras pe pereți. Ar vrea să-și întindă spre mine, nu umbra, ci grija ocrotitoare cu care să mă cuprindă, să mă ascundă de lună, să mă legene între grinzi.

Globul galben al lunii împrăștie raze argintii ca o pulbere, care inundă totul. Îl privesc. Îl privesc cu nesaț, pînă cînd picioarele se poticnesc de lujerii de porumb și de vrejurile de fasole de pe marginea cărării. În față, covorul luminos este plin de pete negre, zone întunecate nestrăpunse de razele sărace ale lunii. Cotloane negre între frunze. Se întind spre mine goluri plecate din preaplinul frunzișului. Calc umbre de pomi, așezați în calea razelor.

Arunc priviri fugare în spate și văd sclipind, argintiu, frunzele de porumb și fasole, plutind într-o magmă de întuneric. De ce oare o fi așa mult întuneric noaptea ? ! De ce ființe și lucruri și chiar cerul însuși înoată în această nemărginită magmă ? ! Pașii mă poartă înainte. Zgomotul lor vine din urmă. Zgomotul îl simt aici în mine, dar urechea îl percepe mult mai tîrziu ! O fi ecoul lor ! Parcă, mai întîi, hoinărește și apoi se furișează pe spate și-mi lovește timpanul ! Merg grăbit, tot mai grăbit ! Vreau să scap de înghesuiala umbrelor, de asaltul întunericului comprimat între suprafețe argintii.

Cînd și cînd, se aude un susur, un foșnet lin, care vine, parcă, de departe, de departe de tot. În față, o coastă de deal întunecat-albăstruie, ca un covor așternut la uscat, încinge marginea cerului. Parcă de acolo vine foșnetul lin, misterios, învăluitor ! Foșnetul ce poartă cu sine odihna nopții. Ascult atent și mă chinuiesc dureros, să-i înțeleg semnificația. Odată cu foșnetul dulce, umed, umbrele încep să se miște incetișor. Frunzele porumbului se plimbă incolo și incoace lent, sincron cu monotonia susurului. Golurile de întuneric își schimbă pozițiile, capătă suflet și-și murmură suferința că nu-s altceva decît întuneric. De sus luna-și argintează poteca.

Îmi apare șoseaua. Năvălesc spre mine umbrele întinse pe șosea de salcîmi, nuci și niște tufe de dracilă. Șoseaua cotește spre dreapta. Umbra dracilei se revarsă pe cîmp să se contopească cu foșnetul porumbiștei și al viței de vie. Um imaș, cu iarbă măruntă, nu poate trimite imagini prelungi. Strălucitor în bătaia lunii, imașul trimite surplusul de raze, aidoma mării în bătaia soarelui. De partea cealaltă, strălucirea poienii este mărginită de o dungă întunecată care, parcă, desemnează conturul Stixului. Privesc linia șerpuită. Știu că-i valea unui piriu pe care acum curge întunericul nopții.

Dincolo de dunga întunecată, un lan de porumb și o miriște trimite nuanțe de negru-gri-argintiu.

Șoseaua urcă spre covorul albastru. Cotește acum spre stînga, astfel încît luna-și așterne, în fața mea, razele pe mijlocul șoselei. Mai departe, nucii trimit un smoc de întuneric. Voi călca pe umbrele dese ce pornesc din rădăcinile nucilor. Și ziua pielea se încrețește la umbra nucilor stufoși ! Sînt încă departe de mine. Voi călca umbra nucilor.

Din spate, de pretutindeni, aleargă spre mine, ritmic, cadențat, pașii mei ! Merg încet. Privesc cu atenție în jur. La un moment dat îi aud dublați de alți pași, care, din cînd în cînd, se poticnesc de pietrele drumului. Merg cu atenție. Ascult încordat ! Un tropot de cal ? ! Se aude tot mai aproape. Nu întorc capul. Mă încinge o teamă nelămurită ! Privesc suprafața argintie a poienii, dantelată pe margini cu franjuri de întuneric,

Aș vrea să grăbesc pasul. Umbrele copacilor se așternu, supuse, la picioarele mele. Din spate tropotul de cal se apropie. Aștept să fiu depășit. O bucurie caldă mă inundă. Voi avea în față imaginea vie a unui cal, poate un călăreț, după care voi alerga pînă la satul vecin. Mă voi așterne cu picioarele pe umbra lui, care mă va purta ca un covor fermecat, bucată din covorul agățat de pulberea lunii. Așa voi trece mai ușor peste umbrele nucilor care aleargă, despletiți, în întîmpinarea mea.

Și tropotul vine mereu. Aștept ! Aștept parcă să se sfîrșească o întindere imensă care-și păstrează tainele, la îndemnul degetului apăsat pe buze.

Din spate începe să se întindă, pe prundișul șoselei, umbra capului unui cal, apoi cea a corpului. Din cînd în cînd, umbra, care s-a lipit de cea a corpului meu, mișcă din cap în semn de pornire pe șagă, de îndemn la joacă, așa cum obișnuiesc caii. Merg călare pe umbra care-mi vine din spate. Luna, speriată, trimite snopi lungi de raze, care împing spre mine umbrele nucilor. Calul și-a potrivit pasul cu al meu. Îi aud respirația în spate ! Simt parcă mirosul sudorii de cal ! Mi-e frică. Picioarele îmi sînt ca de plumb. Îmi tremură tot corpul, fără să știu de ce ! Dacă umbra ar fi firească, aș putea să mă cobor de pe ea, să apuc calul de coamă și să-l încalec. Dar umbra aceasta... !

Încerc să fug. Fug chiar ! Dar tropotul și umbra pornesc la trap, urmindu-mă... Umbra și calul ei — fiindcă această umbră face în spatele meu un cal care tropăie — îmi stîrnește groază. Încerc să-mi amintesc de umbre care fac zgomot. Tot ce știu este că umbrele umblă în tăcere.

M-am hotărît brusc. Mă întorc să văd calul. Dar... ! Nimic... ? ! O umbră de cal se amestecă cu umbra mea ! O clipă nu mișcă... ! Pare surprinsă. Apoi începe să se agite violent, speriată, nărăvașă... ! Nici un cal... ? ! Nu pot schița nici un gest !... Gîndurile stau nemișcate, agățate de imaginea calului proiectată din infinit... !

Într-un elan neașteptat, umbra imită saltul calului peste șanț și dispare între butucii de vie. De acolo trimite tropot și foșnet scrîșnit de ruperea viei, aracilor și porumbului. Zgomotul se depărtează și treptat-treptat se așterne liniștea.

Mă trezesc singur în mijlocul șoselei pătate numai de umbrele copacilor, al căror contur începe să se estompeze. Luna coboară tot mai mult. Mă privește, palid-roșietică, pe sub coroana nucilor, gustîndu-le parcă mirosul lor amărui.

Imaginile nopții se depărtează, se amestecă. Covorul albastru, acoperind strălucirea poienii și murmurul piriului întunecos, lasă să mă înconjoare și mai mult singurătatea. Aș vrea să aud un hămăit de cîine. Măcar o stea căzătoare, brăzdînd cerul, să înlocuiască umbra calului care fugise, după ce venise de nicăieri... !

Intru sub pletele dracilei, crescută sălbatec pe marginea șoselei. Intru ca într-o casă. Mă aștept chiar să-mi lasă în cale stăpînul, să mă primească, și, astfel, să alunge pustirea care mă însoțește. Mă întind pe un pat de pămînt, rămas cald din timpul zilei, și privesc stăruitor obrazul lunii, pătat de imagini de frunze.

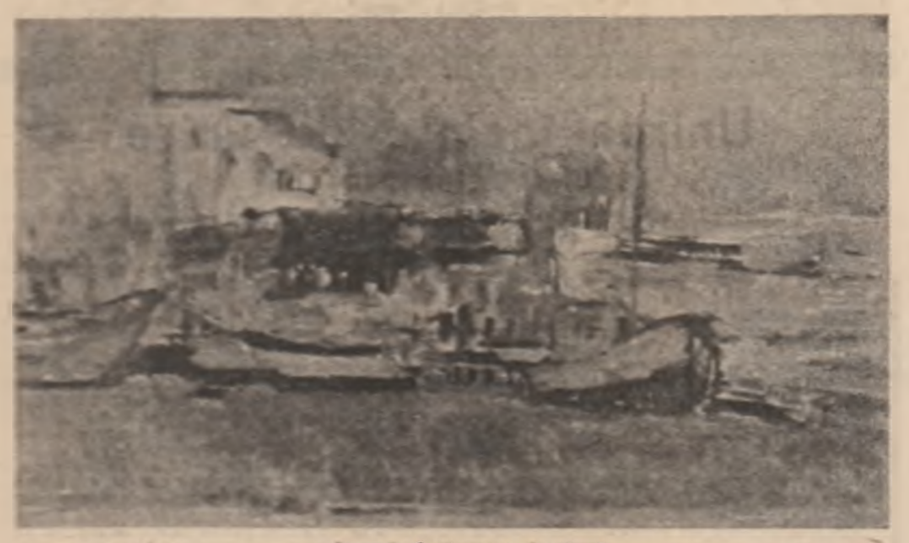

Augustin Cesănescu : „La țărm"

Cleștar

Aș vrea să-mnoptez pe un țărm de cleștar
cu-o cicoare
Cînd steaua va fi cît un ghimpe înfipt
în senin.
Sub cerul vărsat într-o dîră de boabe amare
Să-mi fac într-un por de pămînt sidefiu
un cămin.

Cotarcă de aur va sta lîngă ochiul de pîrză.
Lăcuste și fluturi vor trage la hamuri de tei ;
Va ride în deget o teamnă cu-o singură
frunză,
Ca luna răpită din turn de sub gratii și chei.

Bob

Ca arzu-aș vrea să fiu, să te-nțeleg,
Nepăsător la timp și mlădios.
Deschide-mi cerul depărtat, întreg,
Să pot temeiu-n minte să-ți descos.

ion ruseț

Din tot ce văd voi tăinui în brazdă ;
Și-n bobul care-l leg în hor rămas
Va încăpea întinderea ta vastă
Să o măsor cu palma și la pas ;

S-o string în traistă, să o cern prin ciur,
Să curăț pleava și sămînța seacă ;
Să mă împartă vîntul împrejur
La păsările, toamna, care pleacă.

Elan

Trec sevele roșii, ocreala se schimbă în
boabe.
Fac palmele cupă; la gură flămînd le ridic.
În păsări văzduhul zvicnește din aripi
să scape
Și vreascul se stringe de arșiți ; de ploaie,
de frig.

Ce mare mi-e lumea pe care o tulbură graiul,
Ce rară-i lumina pe care aș vrea s-o îmbrac !
Ajută-mă, zină, din stele s-o trag cu vătraiul
Și-aprinde-mi la noapte un deget de aur
în prag !

4 FEBRUARIE 1984

L4

teatru

t

Ivan Vasilievici

În ultimele stagiuni, Mihail Bulgakov a prilejuit scenelor bucureștene spectacole remarcabile. Piesa *Ivan Vasilievici*, deși de o mai mică consistență ideatică, se realiază celorlalte lucrări ale reputatului scriitor sovietic avînd ca mobil al acțiunii un motiv fundamental al operei bulgakoviene. Fuga, evadarea din real într-un univers mai mult sau mai puțin fictiv este de obicei la îndemîna doar a omului de excepție, a ginditorului care în mod aberant are de suferit consecințe grave de pe urma actului său creator considerat de cei mediocri și obtuzi, delatori și impostori, ca o încălcare periculoasă a normei obișnuitului unanim acceptat. Dar gîndul, visul, aspirația se instituie într-un drept inviolabil, inalienabil disimulînd speranța de mai bine ce transpare dincolo de detașarea ironică, de viziunea grotescă. Speranța într-o ameliorare viitoare care întîrzie să se producă.. Gustul amar al existenței mărginite, sordide încearcă să-l sugereze abia în final reprezentația de la Teatrul Bulandra. Tînărul regizor Tompa Gabor nu a dat însă coeziune montării, neglijînd zona semnificațiilor profunde care sînt grave și nu superficial facile. Decorul este ingenios conceput de Andrei Both din panouri culisante (fațada ce poate oricînd să dispară) și planuri înclinate dispuse într-un zig-zag ascendent-descendent (vrînd să indice — probabil — scara istoriei), dar verticalitatea spațiului de joc nu reușește să semnifice, ci doar să ilustreze într-o manieră căutat spectaculoasă două povești relativ independente ce nu ajung să evidențieze valoarea pretextului. O mașină a timpului propulsează îndivizi din perioada de început a puterii sovietelor printre personaje din secolul al XVII-lea și coboară din legendă un aprig erou printre cetățenii aparent pașnici ai timpurilor moderne — un pretext nu neapărat original, dar care susține foarte bine farsa imaginată de Bulgakov cu vervă caustică. Paralelismul similitudinilor și disimilitudinilor declanșat de un fapt banal (prenumele temutului țar supranumit cel Groaznic este purtat și de un obscur dar despotic administrator de imobil din Moscova anilor '20) suscită o evaluare retroactivă, angajat polemică, a unor tare sociale și morale de ieri, de azi, de totdeauna. O sarcină dificilă revine interpreților care, oscilînd între două lumi distincte, trebuie să provoace ei în primul rînd insolita revelare. Mihai Mereuță „există" ca posibil portar, dar nu și ca — intransigent monarh. Într-o eroare de distribuție elementul central ratat, mecanismul satirei nu mai funcționează eficace stingînd ritmul general, umbrind logica demonstrației. Pe Zoe Muscan o inconsecvență a regiei a împiedicat-o să-și desăvîrșească rolul în ambele ipostaze de iscoditoare, agresivă nevastă și respectiv neglijată țărină (ceea ce poate i-ar fi echilibrat evoluția). Datorită frumuseții costumelor pe care le poartă la un moment dat, Mihaela Gagiu și Gheorghe Oprina au apariții notabile, dar în afara ecuației propriu-zise a piesei. Aurel Cioranu, N. Luchian-Botez, Mihai Badiu, Simion Hetea joacă inexpresiv. Încarnînd un grămătic firav și temător, Petre Lupu se agită într-un permanent zbucium de rațiunea cărula nu pare convins. Constantin Florescu îl întruchipează pe escrocul Jorj Miloslavski păstrînd ceva din umorul de sorginte maziliană, de efect sigur. Dan Damian, încercînd să facă față impetuoasei actrițe și să clarifice avalanșa incurcăturilor produse, schițează profilul caricatural al unui regizor abulic și neajutorat. Inventatorului, de fapt simplu muncitor onest pe tărîmul științei visînd la posibilitatea explorării conștiinței umane din toate vremurile, Ovidiu Schumacher îi conferă farmecul și candoarea necesare. Memorabilă rămîne creația Mirelei Gorea capricioasa dar păguboasa Zinaida Mihailovna, actriță de cinema dispusă la orice compromis, se dovedește a fi o biată femeie care își cîștigă cu trudă existența de zi cu zi. O creație de intensă vibrație care arată traiectoria pe care ar fi trebuit să se înscrie întreaga reprezentație : de la fantezistă fantazare, la exacta realitate.

Irina Coroiu

film

f

Miezul fierbinte al pîinii

Recentul film semnat de **Alecu Croitoru** este inspirat de viața satului contemporan, se pare bine cunoscută de scenaristul debutant **Vasile Mihai**. Fella decupată din universul rural propune un personaj exemplar, care fără a fi rigid sugerează o stimabilă rectitudine etică ; deloc idealizat eroul, interpretat, de altfel, excelent de **Vistrian Roman**, este capabil să lupte cu prejudecățile altora, mai puțin cu propriile idei preconcepute (vezi conflictul conjugal, construit pe un complex de imprejurări, destul de puțin credibil).

Conducător al unui I.A.S. ce devine model, inginerul șef de la Valea Caiilor inspiră încredere prin atitudini de referință atît față de profesiune — competență, rigoare, spirit analitic, cît și față de oameni — intransigență, sinceritate, spirit critic.

Problema centrală a filmului — redresarea unei mari întreprinderi agricole, cucerite de carieriști și incompetenți, se rezolvă pînă la ultima fotogramă într-o narațiune lineară, fără mari furtuni, cu previzibile volute dramaturgice. Poate scenariul a avut inițial un anume defect : acela de a-și concentra atenția asupra specialiștilor din lumea satului. Acest univers rămîne, de altfel, păgubit de ignorarea relațiilor umane stabilite real cu adevărații constructori ai industriei recoltelor — țăranii (și așa ar putea fi cu totul altă poveste, peliculă etc.).

Cu o culoare locală inecată în coordonate anonime, cu un umor cenzurat sau prea bine elaborat pentru a nu fi sesizat ca atare, cu indivizi schematici ce facilitează victoria personajelor pozitive, cu rezolvări neglijent expediate, cu psihologii modificate „peste noapte" în sensul demonstrației moralizatoare, filmul își pierde din elanul plin de bunăvoință al autorului și coautorilor scenariului (colaborator : **Marcel Păruș** ; ideea : **Lucian Durdeu**)

devenind o demonstrație scolastică, salvată de interpreți, de ceilalți colaboratori ai regizorului.

Dealtfel, aici o reîntîlnim pe **Olga Delia Mateescu**, într-o zgîrcită partitură, înnobilată însă de trăirea autentică a a-sincronismului cu soțul specializat în altă profesiune, pe **Octavian Cotescu**, **George Motoi**, **Ion Marinescu** și **Matei Alexandru**, dedublați în penumbra „negativilor" fie înlocuiți, fie reeducați prompt pentru necesitățile demonstrației didactice.

Imaginea atentă la detalii semnificative, semnată de **Alexandru Groza**, este susținută scenografic cu acuratețe de **Victor Țapu** și **Ileana Mirea**, autorii unor decoruri și costume ce nu sînt în divorț cu realitatea satului contemporan.

În concluzie o peliculă onorabilă, cu momente încărcate de personalitatea regizorului, autor complex și profund, atunci cînd este total implicat în suportul dramatic al peliculei, dar care, depășit de inerentele scăderi ale scenariului, nu poate scoate la liman totdeauna orchestrarea unor roluri, anume făcute uneori pentru criterii exterioare adevăratelor resurse ale interpreților.

Scăderile filmului aduc din nou în prim plan calitatea scenariilor, lesne apreciate și adoptate în funcție de tenta moralizatoare a conflictului și nu de adevărul psihologic al personajelor sau de natura autentică a problemelor puse în ecuația desfășurării dramatice a peliculei.

Bogat în valori interpretative *Miezul fierbinte al pîinii* se poate reține tocmai prin dăruirea interpreților față de o narațiune cinematografică prin nimic ieșită din comun.

Călin Stănculescu

ionel chiru

SIMPLĂ POVESTE

În micul, frumosul și veselul port scăldat deopotrivă de apele Atlanticului și razele de foc ale soarelui tropical, tocmai de aceea numit probabil Puerto de la Luz, Portul Luminii, trăia cu ani în urmă un nobil și distins spiter, Paco.

Clientela numeroasă se îmbulzea la ușa dughenei sale din o mie și una de motive, dintre care cel mai important și desigur hotărîtor, era acela că în orășel nu se afla un al doilea în această branșă. Nu-i însă mai puțin adevărat că Paco se pricepea de minune să amestece în numeroasele piulițe și mojaruri care-i umpleau prăvălia tot soiul de prafuri și buruieni, care de care mai miraculoase, fie după rețete proprii, fie după cele ale medicilor. Gurile rele mai șușoteau că leacurile, elixirurile și alifiile meșterite de Paco nu erau cu nimic mai prejos străduaniilor doctorilor. Unite energic, eforturile lor asigurau clientelei, aproape fără greș, loc temeinic și irevocabil pe acele meleaguri unde, zice-se, nu-i nici durere nici suspin.

Firește, asemenea lucruri nu se rosteau cu glas tare. Paco, din fire taciturn și blînd ca un mieluțel, dacă-i călcai pe bătătură urla precum leul. Aidoma clopotului din poveste care vestea norodului doar clipe de grea cumpănă, — foc, ciumă sau încununare de regi — răcnetul de mînie al cavalerului nu prevestea niciodată ceva bun. Mîndru ca un veritabil hidalgo, în asemenea împrejurări Paco ducea imediat mîna la spada tăioasă purtată la șold. Mai trebuie precizat că frigarea cavalerului nu și-a demonstrat niciodată virtuți curative mai prejos decît preparatele spiterului.

Multe corăbii făceau și în acele vremuri popas în micul, frumosul și veselul port, scăldat deopotrivă de apele Atlanticului și razele de foc ale soarelui tropical, să încarce provizii proaspete iar mateloții să-și descarce năduful strîns în lungile și chinuitoarele pribegii pe mare. După ce matrozii se scuturau de toți arginții adunați de la ultima escală, lucru pe care-l înfăptuiau cu vrednicie și uluitoare grabă, navele, zornăind lanțurile grele ale ancorelor, se urneau de lîngă țărm și cu toate pînzele ridicate se mistuiau în depărtări. Le petreceau de pe cheu, cu languroase fluturări de eșarfe multicolore, frumoasele domnișoare ale portului.

Doar o singură domnișoară nu călca vreodată pe cheu nici la sosirea, nici la plecarea corăbiilor. Era Juanita. La inima ei era puternic și iremediabil amarată numai inima lui Paco.

Sau cel puțin așa era el convins.

Frumoasa andaluză cu trupul tras ca prin inel — nu există înduioșătoare poveste de dragoste în care eroina să nu fie posesoarea unui astfel de trup iar istorioara noastră nu ține deloc să facă excepție — era, într-adevăr, răpitoare. Ca spiter, Paco o compara cu cel mai prețios și binecuvîntat elixir, cu cea mai catifelată și binefăcătoare alifie a inimii, cu cel mai cutremurător hap din cîte au fost vreodată zămislite de om iar ca evlavios catolic ce se afla, cu superba grădină a Edenului. Părul negru de abanos al Juanitei era umbra deasă a sicomorilor din respectiva grădină celestă, anume sortiți de creator să dăruie odihnă și aer înmiresmat drumeților osteniți de pribegie. Ochii ei mari, migdalați, erau adînci ca două fîntîni cu apă proaspătă din care să tot bei fără să te mai saturi. Obrăjorii Juanitei împrumutaseră culoarea rodiei abia date în pîrg iar gura, frumos arcuită, cumula autoritar și pe deplin meritat calitățile întrunite laolaltă de cireașă și fragă, plus încă ceva pe de-asupra. Un gît fin, de alabastru (minus. firește, vinișoarele transparente care completează definiția dată de Dicționarul limbii române moderne) susținea acest îngeresc căpșor făcînd anatomica legătură cu trupul plin de alte de nedescris farmece. Abia sprijinindu-se pe umerii rotunzi și catifelați, corsajul fetei lăsa privirilor acces cam prea fără opreliști după opinia lui Paco, la ispititoarea văiugă sculptată între sînii tari și rotunzi, ca două portocale de dimensiuni generoase. Șoldurile, insuflețite parcă de geniala daltă a lui Fidias, se unduiau în mers aidoma frunzelor de lotus la cea mai dulce adiere iar coapsele lungi și picioarele zvelte, de căprioară, întregeau fericit acest trup pur și simplu dumnezeiesc.

Ce să mai lungim povestea, cuvintele sînt prea sărace pentru a o descrie întocmai. Juanita era o grădină de fată, lucru pe care pare-se că l-am spus și cu cîteva rînduri mai înainte dar sper ca cititorii să nu mi-o ia în nume de rău. Mai e necesar, de aceea, să argumentăm de ce distinsul și nobilul spiter și cavaler naviga pe apele zbuciumate, dar cu atît mai atrăgătoare, ale iubirii ?

Ziua, Paco meșterea tot soiul de rețete, mereu îmboldit de clienții zoriți parcă să încheie cît mai curînd socotelile cu această păcătoasă lume. Seara, lepădîndu-și îmbrăcămintea de lucru, își încingea la șold temuta spadă și după ce trăgea obloanele, își arunca maiestuos pelerina pe umeri plecînd spre paradisul său. Frumoasa andaluză, clocotind de tinerețe și prospețime, îl primea cu brațele deschise dăruindu-i cu frenezie toate fructele din dotare.

Astfel, noapte de noapte plutind în al nouălea cer de fericire, Paco hălăduia fără griji ascultîndu-i glasul, cor divin de heruvimi și serafimi, absolvenți magnam cum laudae ai conservatorului celest. Dimineața Paco se reîntorcea la indeletnicirile diurne, frînt de osteneală dar gata să mestece în mojarurile sale pînă la judecata de apoi.

Pînă cînd...

Într-o noapte observă la Juanita ceva ce-l puse pe gînduri. Fata era visătoare, răspundea anapoda la întrebări, privirile ei rătăceau undeva, departe. Îi încolți în minte bănuiala că s-ar putea să nu fie singurul beneficiar al acestei divine livezi și că, deci, s-ar mai afla un amator de vitamine proaspete culese direct de la sursă. Toată ziua următoare Paco amestecă furios prafuri și elixiruri, așteptînd nerăbdător lăsarea serii. Cu gîndul aiurea, snarse cîteva borcane și șpuri.

Amurgul îi aduse prima dezamăgire. Mîngîindu-i languros cîrlionții, Paco avea și așa ceva plus un cercel la urechea stîngă. Juanita îi șopti cu vocea ei cîntată că nu se simte prea bine și ar vrea, în noaptea aceea, să se odihnească. Cu alte cuvinte, spuse mai pe șleau, îl trimise la plimbare sugerîndu-i că un chiolhan cu madera sau porto într-una din numeroasele taverne ale portului i-ar fi fără îndoială binevenit.

Paco acceptă de formă și se așeză la pîndă. Nu avu mult de așteptat ca bănuiala să-i fie confirmată. După nici un ceas descoperi în umbra ce se furișa în casa Juanitei pe cel ce avea să se înfrupte, în noaptea aceea, din fructul oprit sau, ca să fim în nota celor afirmate pînă acum, din grădina fermecată. Era chiar unul dintre clienții săi. Un client cam nestatornic, ce-i drept, care arar îi trecea pragul, doar ca să ceară niscai dresuri de frumusețe, întotdeauna pentru altcineva, astfel explicîndu-i-se într-o oarecare măsură și sănătatea ce-i pleznea obrajii.

Primul îmbold fu acela de a pătrunde vijelios la locul ticăloșiei și să treacă pe cei doi nelegiuiți prin frigarea sabiei. Noroc însă că furtuna minții nu reuși să acopere glasul rațiunii. Procedînd așa, odată cu ticălosul fur ar fi părăsit meleagurile terestre și paradisul său, cu întregul inventar. Pierdere, desigur, irecuperabilă. În schimb, dacă pe ea ar fi cruțat-o, Juanita, așa cum procedează îndeobște femeile în atare împrejurări, s-ar fi supărat cumplit îndată ce s-ar fi potolit furtuna. Și în acest caz ar fi rămas mofluz, cu buzele umflate, izgonit precum strămoșul Adam din biblicul paradis. Alternativă fără nici o rezolvare fericită.

Plecă deci minios înjurînd amarnic și rumegînd în gînd cele mai teribile răzbunări împotriva infamului tîlhar de codru.

Prilejul se ivi chiar a doua zi dimineață. Fără să bănuiască descoperirea tainei sale, „umbra" îi păși pragul cu gînd să ia cera cresuri. Arăta chiar ca o umbră, dar o umbră aureolată de fericire și din înfățișarea ei Paco pricepu, spumegînd de furie, că pernicosul se îndestulase îndelung și hulpav din dumnezeiescul poame. Drept pentru care îi spuse îngrijorat că nu arată prea bine. Îl compătimi și se oferi să-i prepare o licoare întremătoare și dătătoare de noi virtuți. Clientul primi bucuros și recunoscător.

De prisos să mai spunem că ea fu astfel preparată încît în dimineața următoare păcătosul veni mai galben decît lămîia, cerînd o doză dublă. Paco îi îndeplini generos dorința și în nici două săptămîni botonanul își luă grăbit adios de la paradisul terestru în favoarea presupusului rai ceresc.

Scăpat astfel de rival Paco deveni din nou singurul stăpîn pe fermecata grădină. În seara aceea Juanita i se strînse caldă și drăzniețoare la piept, mai ispititoare parcă decît înainte. Între două cermenderări ea aduse vorba despre funerariile din dimineața aceea întrebîndu-l așa, într-o doară : tu Pachito ? Paco încuviință morocănos din cap. Juanita oftă un „muchos gracias, Pachito" iar el înțelese că alesese calea cea bună.

Numai că peste cîtva timp a revenit din nou un chiolhan cu prietenii, la una dintre tavernele portului. Reluă pînda, descoperi noul tîlhar și povestea s-a repetat aidoma celei dintîi. Urmă însă al treilea, al patrulea...

Paco se pomeni astfel în afurisită și grea dilemă. Dacă în naivitatea sa își închipuise că prima și chiar a doua poveste erau simple accidente, descoperi la o cercetare mai adîncă lucruri destul de încurcate. Mai întîi că grădina în chestiune nu era deloc un monument de zgîrcenie atunci cînd era vorba să-și dăruiască roadele celor care știau să le aprecieze. Drept consecință, perseverînd pe calea și în ritmul acesta ar fi trebuit să se descotorosească de o bună parte a populației masculine a orășelului apte să lucreze corespunzător în livezi. Procedeul ar fi cules, fără doar și poate, nemărginita recunoștință a organizatorilor de pompe funebre dar ar fi depășit, recunoștea cinstit, puterile unui simplu spiter, chit că în persoana acestuia era întrupat și un nobil, distins, mîndru și aprig hidalgo. Alternativa conformă cu rațiunea jignirilor îndurate era să pedepsească crunt obiectul furtișagurilor dar asta ar fi echivalat pentru el cu un praf de strănutat administrat unui ofticos.

Prădă unor astfel de frămîntări, în locul elixirului de mango cu care se trata în fiecare dimineață trase virtos o dușcă dintr-un șip cu cea mai puternică otravă. Pînă să se dumirească de fatala greșală, plecă temeinic pe urmele rivalilor săi.

La înmormîntarea sa participă întregul orășel. Îmbrăcată în straie cernite, Juanita părea și mai frumoasă. Plîngea în hohote, smulgîndu-și fără milă părul lung și negru, de abanos, ca umbra deasă a sicomorilor (etc., etc.), sub care clocotea aceeași întrebare, fără răspuns deocamdată : cum va reuși, de acum înainte, să se descotorosească de amanții căzuți în dizgrație.

— Chiar așa de mult să-l fi iubit ? se întrebau neîncrezătoare, domnișoarele.

— Ce mult l-a iubit, își zburdau invidioși, cititorii.

...Cer scuze cititorului dacă în locul unei duioase povești de dragoste cu happy end, la care se aștepta, poate, la începutul acestor rînduri, a aflat o istorioară cam macabră. Dar așa a fost ea scrisă, într-o seară, la o fiesta cu vin, sîngerii, sardinas la grătar și dăruri ametitoare amestecate de cadîne. O povestesc întotdeauna domnișoarele din micul, frumosul și veșnicul port scăldat deopotrivă de apele Atlanticului și razele soarelui tropical, atunci cînd un oaspe amator să bîlbîiască ceva într-un surîs sau altul, în mulțimea pretențiilor dorește să afle mai mult. Greu trebuie.

Și cine-i proiectul acela nefericit, tocmai soarta a nefericitului Paco ? Carramba !

Din noul volum de povestiri de pe mare, în pregătire.

Bazil Ionescu : „Fluturi"

Dana Bianu : „Flori de cîmp"

horváth imre

Poeme antirăzboinice

Trăiește și atunci !

Fii fericit ca pasărea-n lumină,
Fii liber ca un vînt prin pusta lină !
În pace, ca un caz în raft clasat
Sau prăbușit ca laurul călcat.
Trăiește chiar atunci cînd nu ai spor
Și flutură pe-al zării viitor
Comoara frîntă-a omenirii dulci,
Speranța ce din inimă ți-o smulgi !

Rotație

E datoria omului, sublimă,
să-nalțe drept culorile-n lumină
cu suflet larg și pașnic. Iar, apoi
să le redea țărinei înapoi.

Ce caută ?

Poetu-și caută la verbe eră
Iar regele popor care nu speră, —
Călugărul sutană-ntunecată
Iar medicul cum moartea s-o abată, —
Savantul o ieșire din mister
Iar filozoful gaura din cer, —
Fierarul un trident neptunic, mare, —
Însă soldații ce caută oare ?
Răspundeți-mi,
Ce vor soldații oare ?

Interogări

— Războiul oare unde se răsfață ?
— Unde coroanele de foc îngheață !
— Războiul oare ce culoare are ?
— De scrum pe piele broaștei tocătoare.
— Războiul, el ce fabrică atunci ?
— El fabrică mereu ologi și ciungi.
— De ce mai sînt războaie, fraților ?
— Pentru că omul nu e om major. —
— Ni le va scoate cineva din soarte !
— Da. N-o să fim minori pînă la moarte !

Sfîșietorul de nori

Deci să privim spre ceruri sfidători
Fără să ne mai pese că sînt nori,
Cu sentimentul că se-nsenînează
Și numai orbii încă mai migrează.

În românește de Al. Andrițoiu

CONDICA ÎN VERSURI de Ion Gheorghe

Că și cartea este om

1. — Într-una din lunile de la capătul
de sus al anului '62,
Zeii au lucrat această întîmplare
pentru noi :
Tineri m-au chemat să le vorbesc la
un cenaclu,
Să se uite la îngerul meu cel fără
simulacru,
Cum orînduiește viața mea pînă la
cărți,
Și-mi petrece poemele în care El mă
trage cu demonul la sorți —
Cărțile de ierea și-ailaltă ierea
muncii mele,
Asemenea cetăților săgetate-n drapele,
Necontenit despuiate de flamuri
De către hoardele viiturii cea peste
neamuri !

2. — Însă întîmplarea întîmplărilor în chip
de față
Ne adause o stemă binemeritată :
Ființă rustică, veinică-znop
Trimisă înaintea mea de către
Ceiceduceiascop
Stătu dinspre lumină, în sfială
țărănească,
Anca dinspre zei, să mă nedumerească :

3. — Mi-a adus cartea aceea cu șase
trestii în spic,
Pentru care mă trintiseră să nu mă
mai ridic,
De mi-au zis față de lume multă,
chiabur
Tot împingîndu-mă cu piciorul într-un
jos al veacului, impur ;
Și-au vrut să mă pună să le pasc vacile
Mascații de-și întorseseră căciulile și
cojoacele.

4. — Douăzeci de ani depărtare, douăzeci
de alte cărți
Pusesem eu cu zeii, tot bătînd acelei
porți
Care mi se-nchisese de către
vinturăturile cuvîntului
Pentru cartea Căile pămîntului...

5. — Cu mirare multă și-așteptînd cu
bănuială,
Am întrebat de unde adusese cartea
pe care mi-o ținea-n poală ?
Este cartea de la mama, are o poveste,
Am primit eu de veste.

6. — Undeva, la douăzeci de ani în urma
noastră
La un spital, unde se-așază Seara
femeilor albastră
De se-ntunec la cîteva zile cu noi în
brațe, prunci,
Și ne pun pe seamă fii și fice ale
faptelor de-atunci de neatunci,
Mama Ancăi și mama Danei noastre,
au zăcut
De rodul pîntecelor sacru și durut,
Într-același lăcaș
Aruncate de zeul făptaș :
Ele, cu paturile de supliciu ofipite,
S-au legat cu verbă în chiar clipa
gîrlei clipite,
Datoare una alteia în frățească
durere de fiare
S-au sprijinit cu-mbărbătare.

7. — Mama Danei, cînd a fugit de noi,
să nască,
Din nu se știe ce credință femeiască,
Luase cu sine Căile Pămîntului,
Drept pruncul cel dintîi al legămîntului,
legămîntului
Ce se făcuse între noi
Strigîndu-ne din Valea plîngerii cea
peste șapte văi.

8. — Deci : cînd a noastră adusese pe lume
Și se pregătea de-ntoarcere cu
păpușa ei cea cu nume
Mama Ancăi rămînea sub grijă mare
Dinspre divina ominare.

9. — Să nu se afle singură, și de nu știu ce
încredințare,
A femeilor pe patul de naștere
Mama Ancăi ceru cartea noastră,
de-o aruncă
în fața Firii meștere.
Precum azvîrle Făt-Frumos acea oglindă
Să-ntîrzie-n ea Muma Lumii și să nu-l
mai prindă.

10. — La douăzeci de ani ai celei ce s-a
născut cu bine,
Cartea Căile pămîntului s-a-ntors la
mine,
De mi-am scris iarăși numele pe ea,
cu urare
Pe seama Ancăi aceleea — să-nfrunte
lumea mare :
Într-un fel înfricoșat ea este fiica
acelei cărți
Care s-a dat pe sine morții să se
nască om viu preste morți.

11. — Deci și noi spunem : cărțile sînt o
formă de viață
Ele-s descendenții și moștenitorii
noștri de față
O carte este-un cetățean cu drepturi
și îndatoriri ;
Cine cutează rău asupra cărților, se
pune-n calea sfintei zămisliri ;
A făptuit moarte de om, să se teamă
de Erinii,
Ne-ncălzit de-apururi de heruvii
luminii :
Fiindcă omul este-o carte, orice carte
este om,
Noi această-nvățătură, cum am luat-o,
tot așa o dăm.

CUMPĂNĂ

Ultimele zile ale lui Ulise

„Un val stingher umbla pe cîmp
azi-noapte —
mă urmărește marea, Telemah,
cu fermitate, milă și mihnire
mă urmărește marea, Telemah !
Închide poarta și repară gardul
să nu intre printre șipci...
De ce urlă cîinele în lanț ?
Mai du-i băiete un codru de pîine —
mîna ta tînără nu-l miroase a moarte...
Aș vrea să mă pot scula din pat,
să mă duc lîngă el —
de ce să urle singur ?
Închide-i gura cu un codru de pîine
să aud cum urlă
printr-un codru de pîine.
Du-te și pupă-l, du-te și sărută-l și
cu-n sărut închide-i gura !".

George Alboiu

plastică

Spațiul reveriei

Pînze de dimensiuni mari, întotdeauna pătrate ca niște ferestre deschise focalizînd forme esențializate, uneori interpretări ale unor elemente naturale sau artificiale (frunză, ladă, dulap), expune la galeria „Simeza" George Filipescu.

De obicei pictorul își organizează spațiul plastic foarte simplu, își centrează imaginea, o încercuiește sau o conturează indeaproape cu pete închise mergînd pînă la negru, ori cu culori contrastante, și vibrează fondul prin diferite procedee. Demersul lui pare inițial destul de apropiat de rigorile ceramicei (pe care, de asemeni, o practică), cît și de aleatoriul sgraffito-urilor anonime de pe zidurile coșcovite.

Interiorizată, de o reflexivitate neostentativă, această pictură rămîne ancorată mereu în real, în sensibil. Disputa abstract-concret se rezolvă aici în favoarea ultimului termen căci, așa cum spunea Jean Arp, „un tablou sau o sculptură care n-au avut ca model un obiect anume, sînt tot atît de concrete și de senzuale ca o frunză sau ca o piatră". Pictura lui Filipescu ține mai mult de spațiul reveriei, al nostalgiei, sau al previziunii, decît de acela al construcțiilor metafizice sau conceptuale — cu care se învecinează doar ca puritate.

Poezia obiectelor roase de timp, aproape fosilizate în cochilia lor; reamintirea formelor primordiale cu tensiunile ce le relaționează; obsesia de-abia disimulată a sacrificiului (vezi **vînătorile,** unde nuanța de ecorșeu

Desene de Raoul Nicoară

răstignit se lasă citită în forma propriu-zisă, în dispunerea ei în cadru, dar și în **formă orange pe cîmp ocru** unde ecorșeul capătă incrementirea minerală a unei insule); sau, în sfîrșit, în alte lucrări **(imprimăvărare, zburătoare, noapte** etc.), înlocuirea fundalului unic prin două elemente la fel de puternice într-o înfruntare polisemică, din care ideea plastică țîșnește spontan, nemaitrecînd prin vămile narației. Aceste din urmă pînze poate, mai mult decît altele, par a fi concepute pe modelul operei deschise, care adiționează și sugestiile privitorului, prelucrîndu-le și reînapoindu-le cu o vervă de computer. De altfel, spațialitatea lor intrinsecă pendulează între perspective aeriene adesea interșanjabile, grafica și pictura nu mai pot fi separate, „hazardul obiectiv" al formelor devine principiu ordonator.

Un ultim ciclu de lucrări, provocatoare, burlești pînă la derizoriu — afișează dreptul inalienabil al artistului de a inova. Este vorba de niște desene-basoreliefuri obținute prin incizarea, adesea brutală, a unei paste alburii de mucava stratificată. Tușul, în duct neuniform, spontaneitatea execuției, rugozitățile, denivelările și scămoșările suportului dau acestor lucrări o viață aparte — fără a mai vorbi de faptul că tematica **(obiceiuri de iarnă)** este excelent servită.

Așa cum se prezintă el în actuala expoziție, George Filipescu este un artist pe deplin format, de certă originalitate. Pînzele lui rămîn întipărite în memorie ca niște efigii, formele și culorile sale capătă autonomia „pietrelor și a frunzelor".

Constantin Abăluță

balet

Invitație la dans

Înainte de a comenta spectacolul ce constituie obiectul nostru să spunem, deși cam tîrziu, cîteva cuvinte despre trecuta stagiune de balet a *Operei române* din București. În tradiția cu care ne-am obișnuit, afișul a cuprins, aproape în exclusivitate, piese din fondul clasic și, chiar în cazul cînd s-a apelat la o operă contemporană *(Crăiasa zăpezilor* de Liana Alexandra) viziunea coregrafică a reflectat același spirit clasicizant. Exemplul ansamburilor din Timișoara și Cluj ce au pus în scenă, într-o concepție modernă, cu toate retușurile posibile și inerentele ezitări, partituri contemporane, nu spune nimic colegilor din capitală ? Și dacă prima scenă lirică a țării se teme de reacția presupus, rezervată, a publicului față de baletul modern, de audiența lui mai restrînsă, atunci, de ce nu se înființează un *studio experimental*, o sală-atelier în care să-și găsească loc fantezia și îndrăzneala novatoare ? Poate, și chiar ar fi de dorit, în colaborare cu *Liceul de artă George Enescu.* Un astfel de centru ar însemna și un prilej de afirmare, mai rapidă, eficientă a tinerilor interpreți și coregrafi, care nu vor mai fi siliți să aștepte lăsarea la vatră a „maeștrilor" veterani, pentru a-și lovedi înzestrarea și calitățile. Deci, dacă sub unghiul repertoriului stagiunea precedentă nu a adus nici-o revelație, în schimb s-au remarcat cîteva elemente de perspectivă, din rîndurile soliștilor și ansamblului. Trec peste o certitudine, Gheorghe Angheluș, care a avut un sezon foarte bun, pentru a menționa pe Daniela Constantinoiu, Stela Viorică, Anne Marie Vretos, Roxana Bodnarciuc, Doina Axinte, Roxana Sîrbu, Carmen Angheluș, Irina Roșca, Madeleine Vasilescu (mă întreb din ce motive, această talentată balerină nu este distribuită în roluri pe măsura aptitudinilor sale), Mihai Tugearu, Laurențiu Guinea, Sorin Postelnicu, Cristian Crăciun ș.a. Nici noua stagiune nu anunță vreo schimbare esențială în optica repertorială dar se pot nota cîteva inițiative promițătoare : o „antologie" cuprinzînd momente semnificative din evoluția artei coregrafice, intitulată generic, „Invitație la dans" și o serie de „portrete" ale unor soliști și coregrafi de prim-plan ca Ileana Iliescu, Alexa Mezinescu, Ion Tugearu ș.a. Dar cea dintîi secvență a ciclului „Invitație la dans" nu a debutat sub cele mai bune auspicii, atît în ceea ce privește montarea cît și prezentarea spectacolului. Cel care și-a asumat, *faute de meilleur,* sarcina inițierii în universul dansului, un reputat muzicolog, nu a reușit să suplinească competența unui specialist în materie, care ar fi adus, probabil, mai multă precizie și concretețe informației. Mă gîndesc, de ce nu, la o participare sub forma unui dialog între doi sau trei coregrafi-balerini care să expună nu numai teoretic, ci să ilustreze și practic, noțiunile aduse în discuție. În acest fel, spectacolul ar căpăta ritm și varietate iar prezentarea nu ar mai da impresia de didacticism și uscăciune. Introducerea a fost succedată de cîteva dansuri vechi (gigă, menuet, gavotă...) ce au intrat, stilizate, în componența mai tuturor baletelor clasice și romantice. În transpunerea coregrafică a lui Vasile Marcu, piesele au fost interpretate cu virtuozitate, mici bijuterii artizanale, dar cu cît ar fi fost mai interesantă și mai atrăgătoare posibilitatea de a urmări metamorfozele lor de-a lungul istoriei dansului. Spre exemplu, giga, dans țărănesc din secolul al XIV-lea, ajuns dans de curte foarte apreciat în timpul Mariei Antoanetta, revitalizat de Maximilian Gardel la Opera din Paris, pe partitura lui Grétri, a devenit pretext pentru solouri briante, incluzînd pași și figuri spectaculoase : pas de basque, jetés, bourrées și pas de zephires. Sperăm ca viitoarele „Invitații" să marcheze acel plus de exigență și ingeniozitate pe care îl așteptăm. Partea a doua a programului a cuprins valsuri de Johann Strauss, într-o agreabilă punere în scenă, dintre interpreți distingîndu-se Aurora Rotaru cu stilul ei degajat și elegant. Nu nu este prea mult totuși, pentru o seară de balet la Opera română din București.

Paul Antipa

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMANEȘTI

MIHAIL SADOVEANU

XIII

Caz aproape unic, sondînd în aria spiritualității populare dominată de elementele magico-ezoterice, în anumite momente, destinul epic sadovenian „cade" pur și simplu pe scheme conflictuale și pe motive problematico-tematice tulburătoare prin dramatismul ori tragismul lor de esență arcetipală. Îndepărtîndu-se de viziunea pitoresc-moralistă, transgresînd, apoi, zona etnografismului sublimat în anecdotism fabulos, în fine, renunțînd a mai „curăgiatina" din ungiri realist-basmice, prozatorul își agravează, parcă, fără a se gîndi la așa ceva, acea viziune mentală, mitică, aderentă în ordine existențială la ego-ziede prototipuri eterne, universale. Cum spuneam, absența oricărui factor intențional este inhibatoare; naratorul nu poate fi bănuit nici de cel mai ascuns gînd vizînd o anumită demonstrație menită a conduce la „actualizări", la „adaptări" etc. Neexistînd o asemenea premeditare, firește că lipsește și cheia „doctrinară", cu alte cuvinte, nucleul conceptual, subsecvent ori explicit formulat, în temeiul căreia să se procedeze bazat la limpedea discriere dintre esență și aparență. Dată fiind o asemenea simplicitate fundamentală a receptării și prezentării faptelor de viață căzute în unghiul de incidență cu magicul, pe de altă parte, nu este recomandabil nici a se înainta fără precauție pe pista interpretărilor pur ideatice, prin raportări forțate, formulate ad-hoc, la scheme și sisteme arhicunoscute și supraeclitate. Eposul sadovenian, cu mitologia lui sui-generis, alimentată de inefabila asumare și reinventare a substratului mitic ancestral, vine prin el însuși, a-fiind în chipul cel mai natural cu putință, asemenea unui fenomen cosmic inedit, la masa întîlnire cu obsesivitățile tipare puse în circulație de arheitipologia universală. Iar momentele cînd acestea întîlnire su circumscrie proceselor de cristalizare fantastică nu fac decît să-i releve unele din particularitățile cele mai frapante.

Scrutat la nivelul mediului său originar, conflictul ce conduce la încheieri de proporții tragice, cu consecințe catastrofice pentru destinele ființelor, derutează prin aparența lor „firească". Totul pare a decurge din omenul văzînd ecuația bine-rău trasă pe făgașul imanentismului magic conform căruia, nu o dată, firea umană este fatalmente predestinată să acționeze sub impulsul forțelor întunericului, dezvăluindu-și, astfel, dependența de Satana. În realitate, însă, un asemenea recurs la motivația originar mitică se constituie în rezort conflictual de acut și complex conținut psiho-moral, capabil a defini o umanitate al cărei exponenți trăiesc și acționează stăpîniți fiind de patimi și orgolii exacerbate, aflați în imposibilitatea de a mai face apel la ideea de bine. În asemenea împrejurări, acționînd cu o inconștientă tragică, eroii sadovenieni încalcă „legea" ființei lor. Ei pătrund cu sfruntă cărare de sine pe teritoriul acestei „legi", care se strînge după sine asupriți pe măsură. Cum prometeicul mesaj natural, s-ar zice că acum „supremul e dușmanul omului" (am citat titlul capitolului VI din **Comoara albastră**, 1933); așa încît acolo, unde parcă, nu poate fi oprit de nimic în săvîrșirea fărădelegilor.

Printre cei amintiți de întreaga carte **Cocoșelul albastru**, să reținem că și aceștia rostesc o povestire în care vina morții stranii rezidă tocmai în încălcarea sinelui „legi" a acestor [illegible]. De altfel, întregul ciclu este pentru cu episoade de un tragism [illegible], în linia inaugurată de I. L. Caragiale cu **O făclie de Paște**, **Facsimil**, **În vreme de război**. Astfel, [illegible] al VII-lea suprinde spectacolul înfricoșătorului exalteri de către propria nevastă a fostului combatant Neculai Chiriță. Omul se întoarce de-acasă după cîțiva ani acasă și, crezut mort pe cîmpul de luptă, nevasta îl înlocuiește cu un altul. Drept urmare, acesta îl ucide cu toporul sub privirile îngrozite ale celor doi copii. Deznădăjduirea faptelor e de o turbilită cruzime, totul petrecîndu-se într-un cadru bîntuit de spaima morții, pe timp de iarnă. De asemenea, în capitolul al XV-lea înfățișare ni se dă în fel de crud: în noaptea Învierii apare pe neașteptate în biserică Sava Arnăuțu, rechizi răzbătător al dascălului Dănilă. Bătrînul cîntăreț bisericesc, îngrozindu-se teribil de, nu știă să-i răspundă pe fostul dușman, profitînd celor de împrejurarea absenței de slujbă religioasă. De la asemenea întîmplări de o evidentă potențialitate fantastică în acela în care împrejurul faptei neașteptate apare stăpînit de „vrăjmași" demoniaci diabolici, înrolați în forța potențială, nu e o cale prea lungă. Dovada o constituie povestirea **La Crucea Hoțului**, cu din conținut capitolului al XVIII-lea din volumul **Cocoșelul albastru**. Este o povestire „de dragoste" pe care eroii-narator, badea Gheorghe Macovei, o știe de la tatăl său. Se leagă de o bătrînă inscripție de pe o piatră de mormînt: SUB ACEASTA PIATRĂ ODIHNEȘTE BOIUL LUI DUMNEZEU IANCU CARLE A FOST HOȚ IERTAT ANUL 1826 IULIE 9. Citindu-o a unui grup de mînăstioți, Gheorghe Macovei încearcă a dezlega sensul derutantei inscripții. Prezența CARLE A FOST HOȚ lansează în mine paradigma demonstrării fantastic a păcatului. Iancu Hoțul a săvîrșit păcatul [illegible] gîndit să după moarte, fapt ce i se trage în pe urma hotărîrilor cuiva de a fi fiindcă „legea" acționa interdicția. Epica povestirii arată în principiul rele două momente care stau la face dovada acestei abateri de la regula jocului. Întîiul număr al cîștigă în pădure are un potențial etic în ordine strict practică, deci putem spune astfel. Iancu nu e un hoț... dinadins, în concepția comunității de mirată înțelegere. El îl prădă, deopotrivă, și pe bogați și pe săraci. Întrebat de faptele păcătoase ale hoțului I.A pedalat? A omorît ?"). Gheorghe Macovei răspunde după cum urmează:

„— Apoi a făgăduit de toate, să iertați dumneavoastră, ca un boț ce se afla. Ursul cînd a simțit o dată gustul sîngelui, apoi nu mai are plăcere de smeură și de afine. Asemenea și acel Iancu Hoțu, după ce a făcut o ticăloșie și s-a înnădit la rău, n-a mai cunoscut ce-i omenie. Așa odată s-a coborît devale, la podul Bistriței, s-a stat acolo ca un vameș cu pușca în mînă. Care cum trecea trebuia să-și depărte la picioarele lui chimirul de parale. Au trecut muieri, au trecut bătrîni, a trecut părintele arhimandrit de la schitul de pe Măgura, unde ne ducem noi acuma — i-a oprit și i-a ugurat de ce aveau asupra lor. A trecut și-un plutaș: unu Neculai. Păun, care s-a pus împotrivă. Pe-aceia l-a dezunat cu pușca, i-a smuls tașca și l-a prăvălit după aceea cu piciorul în apă. Îndată vestindu-se fapta, a venit maica acelui flăcău plutaș, una Aniță, și și-a întins cîngile ca o pajură asupra lui, blăstămîndu-l. El rîdea; și-a plesnit pălăria pe-o ureche și s-a dus în munte. Baba bocea la capul podului și el cînta din frunză pe poteca asta".

Sfidarea adresată blestemului formulat de baba Aniță nu face decît să-l cufunde pe Iancu Hoțu în vinovăția sa de neiertat. Prin acesta el intră în conflict cu instanța imanent magică a codului etic deja grav încălcat. „Apoi cu tot cîntecul și risul lui, — conchide Gheorghe Macovei — blăstămul babei Aniță l-a ajuns. Acel blăstăm, spunea tătuca, s-a făcut pasăre neagră și a stătut asupra colibei hoțului, pînă ce i-a venit ceasul".

Nicolae Ciobanu

O istorie în imagini a literaturii române contemporane

Văzută de Ion Cucu

Acad. Serban Cioculescu cucerit de farmecul discret al manuscriselor din Biblioteca Academiei

Mircea Șantimbreanu cu gîndul la o partidă de pescuit

Prozatorii în majoritate: Augustin Buzura, Titus Popovici și Mircea Zaciu

CRONICA EDITNLOR

Tradiționalistul... modern

Pe o simplă carte poștală, cu timbru imprimat de 30 de bani, festul pentru acest timp studiul la catedra universitară a lui G. Călinescu, regretatul Titu Pillat îmi scria: „Stimate domnule Sociu, Tin să-ți mulțumesc călduros pentru cartea cu autograf, pe care ai binevoit să mi-o [illegible]. Altă autoare să am răspunsul de-a o citi pe îndelete. Pînă atunci, îți spun din toată inima: succes de critică și de public. Să ne ajute Dumnezeu! Dinu Pillat".

N-am mania bibliofililor de autografe și epistole de la personalități ratione ale [illegible], însă de-a mîna-n viteag spre mai bine, probabil, conștiință a celor în cauză, dar credeți că mi-a trecut că această modestă carte poștală, atîta fleac și-mi face plăcere să de-ale ori am dat și dau poate eu. În totalitatea lui. Titu Pillat prin prefețuirea mea și omagiul datorează de la [illegible] „G. Călinescu". Iacătă-mă, fir-mi-aș [illegible] altă epistolă, **Povestea-mă cu pisicul**. Nu știu dacă a ajuns să-l citească, în [illegible] scriitor, [illegible] autorul **Macedonski înaintea literaturii** se [illegible] prezentînd, în desfășurarea [illegible] de [illegible] de [illegible] [illegible] [illegible]

SEMN Poezia nouă (I)

Susţineam mai demult că sub semnul **experimentalist** se prezintă arta secolului XX de după „avangarda istorică“ ; termenul poate părea rebarbativ şi există şi posibilitatea unei inguste reducţii în manevrarea lui teoretică. Folosindu-l, reţin mai ales sfera de permanentă **deschidere** pe care o implică activitatea de căutare, de explorare „conştientă“, programată, a unor forme de expresie noi. Experimentalismul nu reprezintă, cum se mai crede, doar faza de „incercare“, premergătoare descoperirii unor alte **isme,** ci îşi este chiar scop în sine ; demersul **estetic** experimentalist propune valori de sine stătătoare, integrabile din mers într-o ierarhie valorizantă. Astfel, cu această perspectivă, Joyce sau Eugen Ionescu pot fi consideraţi experimentalişti puri. Se înţelege de la sine că, deşi am preluat acest termen de la italieni, sfera de semnificaţii în care îl încadrăm noi este mult mai extinsă, devenind, ca să zic aşa, o adevărată **categorie tipologică de creaţie şi cunoaştere,** ce instituie o altă atitudine epistemologică şi face din **metoda experimentală** o condiţie a creativităţii agonice. **Experienţa agonală** caracterizează şi încununează intermitent existenţa umană de-alungul istoriei sale ontologice, dar niciodată starea agonală n-a devenit o stare atît de acută ca în acest sfîrşit de mileniu. Agonismul căutării înfrigurate, traversarea experienţei-limită, transformată în scop în sine, tutelează, acum, se pare, orice efort creativ. Din punct de vedere ştiinţific trăim o eră exacerbat-experimentalistă, cînd se pun în discuţie conceptele fundamentale şi se verifică legile fizicii şi ale biologiei. Artistul, în general, şi scriitorul, în special, nu se mai pot sutrage în niciun fel acestui **imperativ experimentalist** care se structurează într-o poetică autarhică. Astăzi se rediscută ca niciodată categoriile ficţiunii şi se răspunde cu totul diferit la întrebările vechi ; discursul literar suferă mutaţii esenţiale prin punerea în evidenţă a mecanismelor **literarităţii** şi prin ofensiva victorioasă asupra **literalităţii.** În acest sens, structuralismul, şi, mai recent, semiotica, au avut un cuvînt greu de spus ; descoperirea activităţii continui de **semiotizare/desemiotizare** ce stă la originea procesului de creaţie a schimbat radical motivarea „estetică“ a actului „creator“ ca şi rezultatele acestula : a apărut brusc **dilema necesităţii situării autorului** (creatorului, emitentului de text, operatorului, instanţei lirice sau narative etc.) în interiorul giganticului proces de intertextualizare în care ne aflăm imerşi cu voia sau fără voia noastră. **Conştiinţa textualizării,** asumată cu anticipaţie „protocronistă“ de Ion Barbu cu cinci decenii în urmă, a devenit acum o „normă“ comună de a face literatură. Modul de a scrie proză sau poezie s-a schimbat radical (nu vorbesc de rezultatele acestei schimbări), ceea ce înseamnă că s-a schimbat şi obiectul scriiturii, cum şi motivarea ei. În poezie, mişcarea de re-evaluare (aici existînd şi tradiţia activă a poeziei şi meta-poeziei barbiene) începe ca atitudine conştientă cu **promoţia echinoxistă.** Încă în **Poezie şi generaţie** (carte apărută în 1975 dar predată editurii Eminescu în 1972), la capitolul „Manieriştii“ avansam ipoteza, preluată apoi şi de alţii, în legătură cu diluarea „substanţei“ conţinutului în favoarea rafinării tehnicilor discursului, care tinde să se transforme treptat în **meta-poezie** prin introducerea unor caligrafii livreşti sau prin conventionalizarea ipostazelor vitaliste. Numeam acolo poeţi ca Ion Mircea, Adrian Popescu, Mircea Dinescu, Dan Verona, Emil Brumaru etc. In majoritatea cazurilor, aceştia au confirmat ideea mea. Oricum, se pare că odată cu promoţia echinoxistă (mai trebuia să analizez acolo pe Dinu Flămând, Horia Bădescu, Aurel Şorobetea şi alţii) apare pentru prima dată o mai acută conştientizare a actului poetic şi **manierismul structural** (asumat teoretic şi practic) înseamnă un pas important în urmărirea modului cum toposurile culturale (de tipologie barochistă) substituiesc în mod lent pe acelea autobiografice (devenite stereotipii de conţinut egalizatoare la majoritatea poeţilor debutaţi în fosta colecţie „Luceafărul“). Apar acum alte teme, de deducţie mai ales culturală, ce iau locul celor de extracţie imediat existenţială şi este subminată exclusivitatea formulelor stereotipe prin infuzia unor modele externe, mai profitabile pentru evoluţia genului liric. **Atitudinea faţă de actul poetic se schimbă şi ea, astfel că parodicul, ironicul, ludicul iau locul destul de rapid tonului solemn şi grav ce angajau un alt tip de conştiinţă poetică la promoţiile anterioare.** Deşi aparent nu se petrece ceva deosebit, adevărata **ruptură** în ceea ce priveşte conceperea actului poetic ca atare are loc acum şi nu la promoţia ulterioară care nu face decît să intre în posesia unui teritoriu deja cucerit şi să-l „amenajeze“ cu un relief mai impozant. E de observat că „delimitarea“ între aceste promoţii are în vedere în primul rînd felul de a concepe actul poetic şi nu „substanţa“ propriu-zisă a poeziei, iar polemica (atîta cîtă există, bineînţeles la modul implicit) nu e în legătură mai ales cu modul de **a face** poezia ci, mai degrabă, cu modul de **a simţi** poezia. Criteriile psihologice curente, aparţinînd colegilor lui Nicolae Labiş de la şcoala de literatură, mai funcţionează sporadic la echinoxişti (mă refer, folosind acest termen generic, la toţii poeţii care debutează simultan cu cei de la revista „Echinox“ din prima perioadă şi care au evoluat faţă de promoţiile anterioare în modul de a gîndi actul poetizant). A trebuit să vină a patra promoţie (cea a lui Petru Romoşan şi Mircea Cărtărescu) pentru a înregistra radicalizarea definitivă în modul de asumare a **acţiunii poetice** ; această radicalizare marchează angajarea directă a discursului în formulele diversificate ale unui **experimentalism lucid,** ca unica formă „estetică“ acceptată de **participare** la exprimarea poeticului, participare transformată în activitate textuală conştientă, îndeplinită voluntar sau involuntar în cadrul vastului proces de intertextualizare ce cuprinde toate formele artei la finele acestui mileniu nu tocmai optimist. Pornind de la ultimul poet ce figurează în antologia lui George Alboiu, vom incerca să semnalăm, exemplificînd pe bază de eşantioane, modurile prin care se insinuează şi se instaurează noua „conştiinţă“ poetică, precum şi elementele de tradiţie actualizate de aceasta, mai exact felul cum refac poeţii tineri tradiţia avangardistă şi experimentalistă, opţiunea lor în planul scriiturii şi situarea lor faţă de actul textualizant.

1. Petru Romoşan. Cineva făcea această remarcă exactă în legătură cu cel mai tînăr poet din antologia lui Alboiu : „Petru Romoşan e unul din rarele personaje ale lumii literaturii care nu-şi scrie literatura, ci **e scris de ea“** (s.n.). „Cum este posibil acest lucru se va alarma un critic tradiţionalist ? Oare se poate afirma că **Dante a fost scris** de textele sale ? În mod paradoxal, toate marile **texte** ale literaturii (acestea sînt de fapt foarte puţine) se scriu aparent singure după ce s-a acumulat atîta **materie** într-un gen sau altul încît autorul (vorbesc de autorul hiper-conştient de auto-reflexivitatea scriiturii) să simtă nevoia de a o reorganiza şi

Sütő Éva : „Zbor de primăvară“

de a-i da o nouă formă **structurantă** ; nimic nu se întîmplă în diversele genuri ale literaturii în mod arbitrar şi orice „noutate“ semnificantă iese la iveală numai dacă este coerentă cu **sistemul tradiţiei.** Astfel, Petru Romaşan devine un poet „textualist“ fără să ştie, scriind **Comedia literaturii** împins de „acumulările“ ce au avut loc, intre timp, in poezia actuală. Să analizăm poemul **Autodescrierea** pe care îl citim mai intîi în intregime : „Cînd a eram grozavul **descriptor** al Florii de Măceş, Rosa Canina, Rozalia : nu incepeam bine **să o descriu,** / afurisita imi apuca mina, gura, capul. / Vinerea trecută : / **descriu un cocoş cocoşul nu mai cîntă,** / **se face hirtie mototolită,** cade sub masă ; / **descriu un cîine, ciinele nu mai latră, schelălăie,** / **se duce dracului.** // Pe masa de scris, roşu, alb, verde, măceşul. / Îl privesc cu poftă, il mingii nebun. / Măreţul **descriptor reincepe descrierea.** / Scriu : Floarea de Măceş... / Florile de măceş — **scrum !** // Nici bucurie, nici spaimă, cu capul pe masă, / hotărăsc **autodescrierea“.** (s.n.). Pare că acest copil teribil al poeziei actuale, deşi ne indoim că ar fi citit-o pe Julia Kristeva, cunoaşte perfect **lecţia textuală ;** a produce text inseamnă a transgresa realul, a-l trece dincolo, a-l des-fiinţa in forma lui primă de existenţă. Poetul este un „descriptor“ care transferă in text tot ce atinge. Orice obiect devenit **literă** îşi pierde atributele vitale, se derealizează, „se face hirtie mototolită“, mai precis hirtie scrisă. De aici incolo jocul „descrierii“, al „de-scrierii“ nu mai poate fi considerat un act nevinovat căci „scriu“ este simultan echivalent cu „scrum“. După ce toate obiectele au fost de-scrise, poetului nu-i rămine decît operaţia **autodescrierii,** adică expierea fizică in scriitură.

Marin Mincu

Lumea cărţii

Urmare din pag. 1

tură şi artă un pasionat slujitor al timpului şi epocii sale. Cartea — ca unul dintre cele mai complexe instrumente de cultură — insoţeşte creşterea, formarea şi educarea 'inerelor generaţii, operează asupra sensibilităţii contemporane şi rămine ca tezaur de preţ al memoriei, face legătura intre noi şi inaintaşi, intre noi şi cei ce vin, cei ce aparţin viitorului prin insuşi edificiul moral, politic şi social de azi. Lumea cărţii are deschiderea sa de ginduri şi sentimente spre valorile spre care cultura, in ansamblul său, este chemată să le clădească şi, printre acestea, formarea omului nou, cu o conştiinţă inaintată, revoluţionară, reprezintă nu numai o datorie, una dintre cele mai mari, dar şi suprema responsabilitate cu care este investită, ca şi supremul elogiu care i se poate aduce şi prin care este angajată de fapt intr-un permanent dialog cu marele public.

Satul românesc contemporan trăieşte in lumina marilor infăptuiri ale construcţiei noii societăţi : noua revoluţie agrară îl plasează pe orbita unei noi dezvoltări, a transformării sale intr-o adevărată magistrală a activităţii economice cit mai rentabile, cu toate consecinţele care decurg de aici pentru dezvoltarea generală a ţării, pentru continua ridicare a nivelului de trai material şi spiritual al poporului. In această viziune, sub semnul unei atari perspective, se inscrie şi domeniul culturii cu gama tuturor mijloacelor şi formelor sale de manifestare, in concordanţă cu termenii acestei noi calităţi prin care trebuie să ne situăm la nivelul unei noi condiţii de spirit, pe o nouă treaptă de progres şi civilizaţie. De la scriitor la cititor, cartea-şi urmează astfel lungul său circuit de lumină, poposind in lumea satului românesc ca intr-o lume a propriei sale naşteri.

Generaţia Unirii

Urmare din pag. a 3-a

adică arhitecţi, clasicizanţi, lingvişti, folclorişti, originari din Moldova, din Banat, din ţinuturile balcanice ale românilor sudici.

„Ţara“ e mitul paradiziac al tuturor şi nu intîmplător cea mai puternică tendinţă a momentului e aceea de a resuscita specificul naţional. Aduc cite ceva in linia acestă de tradiţionalism luminat şi Lucian Blaga, Tudor Arghezi Aron Cotruş, Adrian Maniu, Goga, Ion Pillat, M. Beniuc, Dan Botta, V. Voiculescu, Zaharia Stancu, B. Fundoianu şi Ilarie Voronca (in poezie), Liviu Rebreanu, Pavel Dan, Ionel Teodoreanu (in proză), V. I. Popa şi Ion Luca (in teatru), G. Călinescu, Petre Pandrea, Perpessicius şi M. Ralea (in critică şi eseu). Nu sint insă singurii, chiar şi in literatura experimentalistă a altora se intrevede sursa românească, folclorul la Ion Barbu, eminescianismul la Philippide şi la Mircea Eliade ; noocraţia lui Camil Petrescu este pârvaniană. Pentru intiia dată in istoria ei literatura română îşi putea convoca toate forţele spre a se dezvolta in fine natural ; ea putea de acum incolo să consume toate experienţele.

Rememorări (III)

Urmare din pag. I

Tenacitatea mea de ardelean care sugera nu numai plăcerea vizionării, ci mai ales, postfestinul promiţător, l-a convins să vină.

Nu are rost şi nici nu e clipa să relatez (auzi ce cuvint !) ţăcăneala Rapidului Decebal, circa şase ore bătute pe muche, de vorbării, şi adjective înrourate...

Puneţi la socoteală atitudinea „papală“ a lui Fănuş, **grandele incoruptibil,** sătul de sărbătorile creştineşti, alături de, culmea, lăbărţări balcanice ale însoţitorilor pe care i-am pomenit.

Ajungem cu chiu cu vai, (mai mult cu chiu!) şi ne coborim graţie conductorului, în gara din Cluj. Grup mare, cu apariţii la T.V. şi cu mişcări dezordonate de inşi pe care urbea trebuia să-i aştepte cu sufletul la gură.

Ne-au aşteptat, într-adevăr, doi buni prieteni ai noştri şi ai lui Avram Iancu, poeţii Petre Bucşa şi Teohar Mihadaş.

Subsemnatul autor, şi chiar sobrul Fănuş care suspina ca şi cum în minutele următoare cu plăcere ar fi demarat spre **direcţia inapoi,** nu ne-am bucurat de efuziunea egală. (aşteptată dealtfel) cu care cei clujeni au sărit să-l stanioleze (de la staniol), pe euforicul şi frumosul Nichita.

Căci frumos era cu ochii adumbriţi de melancolii stelare, privind în sus, peste pleoape, ca **Iisus** în grădina Ghetimani, (Mircea, să ştii că Isus se scrie cu doi de „I“, unul mare şi altul mic), cu pletele încă neincărunţite, aruncîndu-le ca într-un răsfăţ cu o scurtă mişcare a capului, şi, care, coborînd, a zis firesc, „Hai bă să vă spun ceva despre Avram Iancu...“.

Am mers şi am ajuns la hotel, la **„Conti“** acolo, unde, cînd intra Zaharia Stancu, (pe vremuri), bronzatul muzicant cu mustaţă de frizer tremura pe coarda-ntiia „Valurile Dunării“...

„Şi nici nu ne-am mai dus pe-acasă...“ Şi în perimetrul unei mese înconjurată de inşi care vroiau sau nu vroiau să vadă cîţiva (doi), **monştri** ai literaturii române televizate, Nichita a inceput cel mai superb poem al ştiinţei sale desore **Avram Iancu.** Am ascultat năucit şi umilit şi, o clipă, am dorit să opresc premiera piesei pe care o scrisesem, şi clujenii de care vorbesc aici nu mă băgau în seamă. Şi Nichita era briant ca o perlă vorbitoare scoasă de un scufundător sinucigaş. Fănuş pălise cu metafora ruginită la butonieră şi subsemnatul nu mai înţelegea nimic...

Sigur că citisem mult despre Iancu, sigur că şi Pituţ şi cei doi poeţi ştiau, cel puţin la fel ca mine, amănunte şi **picanterii** de culise. Nichita însă escaladase chiar biografia **Marelui dezamăgit.** Îl străfulgera în amănunte de care niciodată n-am ştiut de unde le ştie, ni-l aducea viu, cu acea fluvială rostire a pierderii sale, în care poetul de geniu depăşea oralitatea, în care penetra fantezia aburoasă şi chiar adevărată, ca un poem de iarnă nins peste pahare nebăute.

De unde aflase el episodul de o rară sensibilitate, cu cei doi moţi, care se reprezintă la primăria Băii de Criş şi întrebind cit a costat înmormîntarea lui Iancu au plătit fără să-şi spună numele ?

De unde aflase că Iancu în anii rătăcirii sale plini de o nesfîrşită melancolie şi dispreţ pentru tot ce înseamnă minciună, pescuia păstrăvi, nu departe de casa părintească şi, prinzindu-i, îi desfăcea din cirlig aruncîndu-i în unda liberă a inotului lor numai spre **în susul** apei ?

De unde ştia că Iancu, după mărturisirile unui preot bătrîn, din Vărşand, ar fi avut un copil din flori prin acele părţi, în care, subsemnatul, din întîmplare, s-a născut ?

Nu ştiu !...

Nici o clipă, nici o aluzie înainte de această **invitare ;** doar un surîs prietenesc cu care m-a asigurat că **o să vină** la premieră.

Şi să mai spun că era să scăpăm seara premierei ? Că Nichita şi Pituţ avînd bilete în rîndul **„unu“,** să fie aproape de actori, au ascultat ce-au ascultat, şi că, spre final, puţin a lipsit, (ah — ce rău îmi pare !), ca Nichita să nu urce pe scenă şi să-l îmbrăţişeze pe actorul tînăr care murea crucificat pe un brad, vrînd să-şi unească destinul cu al marelui erou. Adică cu al lui Avram Iancu... ? ? ?

Şi că, de atunci, acel actor tînăr care se numeşte Emilian Belcin, şi care seamănă, ca un noroc al proniei, cu Craiul Munţilor, a fost salutat multă vreme prin Cluj cu: „Bună-ziua, Domn Iancu“, fiindcă, după lăsarea cortinei, Nichita a urcat şi l-a sărutat ca şi cum ar fi sărutat pe chiar **îndurerata şi străluciteoarea** fiu al ardelenilor.

Şi să vă mai spun că în seara acelei premiere, şase sau şapte moţi, încălţaţi cu opinci, se mirau, plutind respectuos peste dalele de marmură ale holului Teatrului Naţional din Cluj, întrebind de ce atîta de puţin **constă un bilet** în care să-l vadă viu pe Iancu al lor ?

Şi totuşi, de unde ştia Nichita atîtea lucruri despre Avram Iancu ? Şi mai ales, de ce, înainte, ascultîndu-mă, nu mi-a zis niciodată : „Hai, bătrîne, lasă, că pe astea le ştim... ?“.

CENACLUL DE POEZIE NUMELE POETULUI. Vineri, 10 februarie a.c., ora 17.00, la sediul redacţiei revistei „Luceafărul“, Bucureşti, Piaţa Scinteii nr. 1, va avea loc cea de a XXIII-a şedinţă a Cenaclului de poezie Numele Poetului condus de Cezar Ivănescu. Pot participa numai membrii titulari ai cenaclului.

Şedinţa biroului Uniunii Scriitorilor

Luni, 30 ianuarie 1984, la Bucureşti, a avut loc şedinţa de lucru a Biroului Uniunii Scriitorilor, cu următoarea ordine de zi : — Informare despre acţiunile Uniunii Scriitorilor de la ultima şedinţă de Birou, decembrie 1983 ; — Analiza activităţii pe anul 1983 a revistelor editate de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România.

Au fost prezenţi tovarăşii Ion Ştefănescu, **prim-vicepreşedinte al Consiliului Culturii şi Educaţiei Socialiste,** Mihai Dulea, **adjunct de şef de secţie la Comitetul Central al Partidului Comunist Român,** Dumitru Necşoiu, **secretar al Comitetului municipal de partid.**

Au participat, ca invitaţi, preşedinţii consiliilor de conducere, redactorii şefi, redactorii şefi adjuncţi, secretarii responsabili de redacţie ai revistelor editate de Uniunea Scriitorilor.

Informarea despre acţiunile Uniunii Scriitorilor pe ultima perioadă a fost prezentată de Dumitru Radu Popescu, **preşedintele Uniunii Scriitorilor ; în numele comisiei desemnate de Birou pentru analiza activităţii revistelor, referatul-sinteză respectiv a fost prezentat de** Laurenţiu Fulga, **vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor.**

Pe marginea problemelor înscrise în ordinea de zi, la dezbateri, au luat cuvîntul scriitorii : Letay Lajos, Mircea Radu Iacoban, Virgil Teodorescu, Vladimir Ciocov, Corneliu Sturzu, Aurel Rău, Emmerich Stoffel, Mircea Iorgulescu, Ovid S. Crohmălniceanu, Gabriel Dimisianu, George Ivaşcu, Mircea Sântimbreanu, Ioan Alexandru, Violeta Zamfirescu, Nicolae Dan Fruntelată, Paul Everac, Dan Hăulică, Octavian Paler, Hajdu Győző, Ioanichie Olteanu, Gheorghe Pituţ, Ştefan Augustin Doinaş, Mihai Ungheanu.

În încheierea dezbaterilor, a vorbit tovarăşul Ion Ştefănescu, **prim-vicepreşedinte al C.C.E.S.**

Lucrările şedinţei Biroului au fost conduse de Dumitru Radu Popescu, **preşedintele Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România.**

Un corăbier neobişnuit

Totul este extrem de ciudat, de straniu sau absurd în ultimul volum de versuri al lui Mircea Dinescu, **Exil pe o boabă de piper.** Lipsa de sens ori posibilitatea convertirii arbitrare a sensurilor constituie marile teme ale acestei poezii în care imaginaţia nărăvaşă, „suprarealistă“ a poetului se dezlănţuie mai în voie ca oricînd, spulberînd dintr-o trăsătură de condei înfăţişările obişnuite, comune, ale lucrurilor, graniţele şi delimitările statornicite dintre ele. Ceea ce numim în mod convenţional realitate seamănă aici cu o parodie a realităţii, regizată de un demiurg cu gusturi de bufon. Nimic nu se mai găseşte la locul său, fie real, fie tradiţionalizat prin practica poetică. Cuprinse de o agitaţie nebună, lucrurile se transformă, îşi modifică haotic dimensiunile, îşi deturnează grotesc sau derizoriu utilizările de care eram siguri, pe care, aşa-zicînd, „contam“ în calma noastră habitudine. „Panta rei“ îşi intitulează astfel Mircea Dinescu unul din poeme, adaptînd formula lui Heraclit unei viziuni nu dialectice, ci mult mai degrabă neliniştitoare asupra schimbării „nevrotice“ de scop şi înţeles din natură : „Unde-şi depune viaţa zarul divin şi proza / nevroza lor a compromis nevroza / şi primăvara parcă li s-a oprit în git. / Cei ce au bani mănîncă mai mulţi cartofi şi-atit. / Pe dealuri ară proştii. Bolnavii mai la vale / cotrobăie-n femei şi-n portocale. / Verzi de venin pe şanţuri stăm priponiţi. La anu / sîrvul pisicii va-ntîlni oceanu / sau va rămîne-n port să-l lingă peştii / în timp ce ne-ngrăşăm la ţiţa veştii. / Oricum o să ne rupem şi noi de cartiere / cu mîinile-ncleştate pe halbele cu bere / n-o să vedem prin ceaţă tot învirtind gavota / cum cheilnerul cenuşii rînjind ne face nota“.

Şi mai izbitor e faptul că poetul îşi toarnă conţinutul **urmuzian** al poemelor sale într-o formă perfect riguroasă, în versuri cei mai adesea prevăzute cu rimă, sunînd „bine“ asadar, satisfăcîndu-ne, sub acest aspect, deprinderile. Disproporţia e imensă, intre ceea ce se „întîmplă“ în poeme şi tonul aparent cuminte, de baladă sau de cîntec, pe care sînt rostite. Poetul însuşi pare să fi renunţat în acest volum la des comentata lui stare de insurgenţă. Ei nu mai provoacă realitatea, ci se lasă provocat de ea. dar, şi aici, într-un fel nou. Mirările exclamative, înbuinările indignate, lamentaţiile amare sînt puţine la număr. Cea mai caracteristică situaţie a lui devine în schimb aceea de „buimăceală“, de cruntă torpoare, de pierdere progresivă a simţului identităţii. „Înconjurat de obiecte mici“, poetul nu se mai recunoaşte, nu se mai recunoaşte nici pe sine, nici lucrurile din jur. Rînd pe rînd, el se simte „lupilor retras în sine“, „căinilor de aur obosit“, „atlet al pudorii“, „mai slab ca-ntotdeauna de înger“, bolnav într-un cuvînt din pricini inexplicabile. Nici nu se ştie dacă starea să trăieşte într-adevăr senzaţia „nedumeririi“ : „Nici nu mai ştiu ca proştul sînt înger sau sînt peşte / cel ce acum mă strigă nicicum nu mă numeşte / de-aceea spre mulţimea ce-şi clănţăneşte colţii / m-arunc [illegible] plîngînd din Turnul Colţii“ (**Nedumerire**).

Din incomprehensibilitatea agresivă a lucrurilor se naşte o altă realitate, bizară, cu capul în ea, cu consecinţele, normele şi interdicţiile absurde, mimînd parodic dimensiunile celei adevărate. Corăbier rătăcit pe apele nonsensului, Mircea Dinescu descoperă acum o geografie unde totul e posibil, îşi inventă personaje, obiecte şi instrumente incepînd ca un Robinson Crusoe lipsit aparent de orice motivaţie. La el este cu putinţă o exarmă o „iesle a balcanilor“, un „bosfor al furnicilor“, o ţară care curge „mai jos de viermi“, munţi care au gust de şes, primăveri care se acreesc pe „sîrvul crăcii“. Întîlnim în versurile poetului, printre altele, un „inger trist al trăsnetelor bucăţi“, misterioşi „inspectori de scutece“, lăcuste care ies din tablouri „cu patefoane din os de cuc“ (?). Un piriu muşcă peşti, vacile pasc talangi sau stig „de plictiseală“ una de la alta, un cangur bate la uşă cu „buzunarul doldora de scrisori ameninţătoare“, un nebun se-aruncă pe lampă s-o înghită pentru a-şi lumina mărunţaiele. În vitrine imaginare se pot afla obiecte la fel de imposibile logic, ca de pildă : „carne de tun, osînză de albine şi-un îngeraş de votcă în azur“. Poetul îşi imaginează, de asemeni:. un ruj de buze „cum înghite paharul“, un scaun care îşi roade musafirii, un pian care se acreşte sub mîini „precum turcul mucezit sub fes“, un flaut bolnav de boala caracteristică păsărilor, tignafesul, o vacă oarbă care paşte treceri, o alta indemnată să mănînce clapele pianului, un patefon (obiect maiestic la Mircea Dinescu) care linge spuma valurilor, un dosar care creşte şi se umflă „ca pîinea bună“. După cum se vede, universul obiectual al poetului se prezintă completamente dezarticulat, liliputanizîndu-se sau dimpotrivă sporindu-şi monstruos volumul. Culmea inventarului dezafectat, straniu-derizoriu, urmuzian în ultimă instanţă realizat de autor o aflăm în poemul următor, în aparenţă absurdă îmbinare de deşeuri : „O coajă de pepene navigînd prin bosforul furnicilor / un ziar care-şi pierde memoria / un cartof în şosete firave / o conservă ruginind sub plînsul copilului / un cuţit excomunicat între ceapă şi Papă / o trompetă îmbătrînind la gura canalului / un pantof cu vedere spre mare / o sticlă golită de sens / o lămîie isterică ... / Mai oferă-ţi o şansă tu Columb al gunoaielor, / Cititor în gîndaci, / la refacerea lumii / fii tu martor senin / că cele de sus nu-s totuna cu : / o lămîie o sticlă un pantof o trompetă / un cuţit o conservă un cartof un ziar / şi o coajă de pepene“ **(Inventar în lumea a patra).**

Într-un loc unde salcimii înfloresc „fără motiv“, nici trăirile poetului nu se dovedesc a fi mai puţin bizare : el se simte, de exemplu, bolnav de faruri, altă dată centaur citadin, „trei sferturi casă şi un sfert fiinţă“, într-un alt poem se inchipuie scrib bolnav şi „elev în arta de-a muri“, trasîndu-şi în cele din urmă acest portret în doi peri pe inimitabilul său ton aluristic : „Frate desigur geamăn cu buclucul / o să vinez cartoful şi coltucul / şi-o să m-atace ca o fiară cucul. // Şi risipit ca un mălai prin tufe / aştept furnica neagră să mă pupe / umflat de raze şi strivit de rufe“.

Iubirea însăşi, motiv atît de „cald“ la Mircea Dinescu, suferă aici transformări izbitoare. Rămasă sub zodia blestemului (ce versuri extraordinare : „dea Domnul boarea cărnii să mă doară / la pasul tău ce surpă porumbeii“ !), ea se desfăşoară totuşi „sub focul rece care-l scuipă teii“, într-o zonă supusă efemerităţii, neînţelegerii, chiar spaimei : „Dar parcă m-ai iubi c-un ochi de sticlă / dar parcă ţi-am ucis cîndva străbunii / vii azi cu-nverşunare de furnică / şi-mi cari din piept cocorii şi păunii...“. Dorinţele poetului în această privinţă sînt chinuitor de terestre, suspect de deformatoare : „Şi-n valea asta, Doamne, efemeră / pe care unii-au botezat-o vîrf / dă-mi nu iubită ci infirmieră / şi-un viitor cu vanităţi de stirv“. Terestritatea degradantă şi placiditatea vulgară ating, în viziunea poetului, şi sfera la fel de elevată a miraculosului. Dacă Ion Barbu avea revelaţia unui Hogea Nastratin „sfînt trup şi hrană sieşi“, Mircea Dinescu, reluînd tema, desfiinţează mirajul Isarlicului ca lume fabuloasă, demnă pentru o mai dreaptă cinstire : „Şi-atunci scobit de plins prin ceaţa tristă / cu singele nu-n vene ci-n batistă / cotii şi eu, simţindu-mă-nadins / (ce Hoge ? ce caic ? ce tainic ins ?) / biet martor clipei cînd mimind tangajul / tabloul îşi vomită peisajul“ **(Martor la porţile Orientului).**

Nimic pozitiv pînă la capăt nu se mai întîmplă în versurile poetului pe care l-a părăsit pînă şi sentimentul anxios al revoltei. Ca într-un posibil Caragiale, revolta „se amină din pricina ploii“. Insurgenţa de odinioară a poetului se topeşte într-o nostalgie reculeasă, într-o dorinţă de refugiu solitar şi de conservare a ceea ce Mircea Dinescu consideră a fi „sudul“ fiinţei sale, partea lui fericită de reverie, de autenticitate şi speranţă : „Tu lasă coatabilj să numere valuri / tu lasă-l pe alţii să clatine cheii / fii cioara cu scripca nebunul hamalul / ce cară-n decembre spre mugure clei. // În mlaştini cu muzici atlet al pudorii / să-ţi fie deodată ruşine să mori, / pe-un pat mişcător în maşina salvării / comandă fetiţe şampanie flori... // Şi loc de odihnă alege-ţi piperul / să-i poţi saluta dacă nu ţi-o fi greu / pe cei ce pun sticla betonul şi fierul / în spaţiul din care-a fugit Dumnezeu“ **(Exil pe-o boabă de piper).**

În spatele acestei morale expuse pe o „boabă de piper“ rămine excepţionalul poet care este Mircea Dinescu. Poet nu numai al absurdului şi al incongruentului, dar, deopotrivă, al diafanului şi al transparenţei, în versuri deosebite, precum : „La vin scăzut sub ceaţa cu foşnet de veşminte / (în bilciul toamnei ingeri s-au dezbrăcat ades) / o s-auzim cum trece căruţa cu morminte“ sau : „Într-un magazin de coloniale aş vrea să dispar / într-o haină uşoară cum ceaiul, / în puţinul meu sud de la gurile Dunării...“. Autor pentru care tehnica poetică pare a nu mai avea „secrete“, căci în însăşi structura imaginilor insolite se află cel mai adesea o lucrare profundă şi riguroasă, o imaginaţie capabilă de a alia noţiuni şi obiecte din cele mai discordante în sintagme de mare indrăzneală şi forţă evocatoare. „Cheiţa parabolei“, „marea intră-n ghioc mărunţă“, „se boiereşte cîmpul“, „se-mbracă focul în stamba din vulcani“, „sudul inventat de sobă“, „e toamnă-n vorbe şi ne plouă-n linguri“, „zahăru-mpietrind pe dulci vulcani“, ca şi altele, sînt astfel de exemple dintr-o carte care, cel mai frecvent prin mijlocirea bizarului, vorbeşte avizat şi îngîndurat despre condiţia umană.

Dan Cristea

PSEUDO-CULTURA PE UNDE SCURTE (L)

Moda jurnalelor

Înainte de a face literatură, care e, se ştie, în primul rînd ficţiune, cei mai mulţi dintre românii „oarizieni“ au lăsat slobodă o foarte curioasă manie, explicabilă totuşi prin aceea că tot ceea ce fac se supune unei „tactici“. Moda jurnalelor şi a comunerilor memorialistice, căci despre acestea e vorba, i-a cuprins pe majoritatea dintre ei cu o frenezie care nu s-ar putea lămuri altfel decît tot prin existenţa ocultă a unei manopere. De ce, aşadar, scriu „creatorii“ grupului verificat jurnale şi amintiri ?

Intîia suooziţie merge în direcţia contrafacerii biografiei care, la numeroşi dintre ei, e plină de umbre şi, ca atare, îi face cu uşurinţă vulnerabili. Las deoparte viaţa personală, pe care oricine are voie s-o trăiască exact cum crede de cuviinţă (interesantă, totuşi, şi ea atunci cînd are legătură cu opera) ; însă biografia politică şi inconsecvenţele interesate, de ordin cultural, nu se pot scuza, aceasta e în afara indoielii. Sigur e că mulţi dintre cei care îşi cunosc păcatele de natura eticii profesionale voiesc să le dea celorlalţi limitatoare imagini prefabricate de unde să rezulte profunzimea lor de cugetare, intransigenţa, decizia şi altele asemănătoare : a pune, aşadar, biografii confecţionate şi perfecte în niste serii de înfăţişare curat propagandistică **nu ar mai fi nici o bizarerie.**

[illegible] aceasta e şi preocuparea „memorialiştilor“ grupului parizian, obsedat mereu **să-şi** corijeze viaţa spre a o face patetică şi eroică, „opozitionistă“. Însă ţelul unor asemenea autobiografii nu e doar acela de a înfrumuseţa pe deasupra adevărului, nu doar autoportretul utopic îi interesează pe ei ci şi depreciera, pe cît e cu putinţă, a multora din cei pe care i-au cunoscut şi pe care nu-i mai iubesc. A pune în circulaţie imagini „negre“ despre adversari, iată încă o preocupare, nu însă şi cea de pe urmă. Toţi „memorialiştii“ interesaţi (şi cînd e vorba de un grup care se pune de acord asupra unei versiuni unice primeidia a şi avărut) vor să consolideze asupra evenimentelor consumate o singură imagine canonică pe care posteritatea grăbită ar urma s-o adopte în chip mecanic. Nu mai insist asupra datelor acestui tablou reconditionat, unde „ai nostri“ sînt splendizi iar „ai lor“ — niste monstri.

Mistificarea istoriei şi înmormîntarea adevărurilor incomode au, totuşi, şi o semnificaţie secundară, care aceasta poate interesa însă din unghiul criticii literare. Cine face „jurnal“ sau „memorii“ nu face încă literatură, a pune bază aproape în exclusivitate pe aceste specii minore nu e de nici un folos în consolidarea unei culturi naţionale care, orice s-ar zice, se face cu „opere“ nu doar cu biografii romanţate. Şi, mai mult decît atît, nu esteticul e decisiv în „jurnal“ (faptele pot fi relatate placid şi fără talent, ele nu se modifică) ci eticul : a pune preţ mai ales pe astfel de creaţii inseamnă a face să biruie criteriul „etic“ asupra aceluia estetic, totuşi în literatură hotăritor.

Oricum ar fi, „memorialistica“ spune despre obsesiile grupului verificat mult mai mult decît ar fi voit acesta să se vadă. Nu-i vorbă, nici autorii nu sînt afară din cale de inteligenţi, spre **a mistifica barem într-un mod tolerabil,** agresivitatea lor ia în cele mai multe dintre situaţii forme extreme care puteau fi, din raţiuni tactice, evitate. Să crezi, aşadar în seninătatea unor „memorii“ scurtissime cum sînt acelea publicate, sub forma unor articole demascatoare, de Camilian Demetrescu ? [1]). Mai mult decît un şir de indiscreţii aflate prin gaura cheii şi, în fond, nu prea creditabile nu găsim acolo decît un jurnal de cuvinte minioase. Să crezi în gogomăniile lui Denis Buican, un foarte activ „memorialist“, care publica la un moment dat în presa franceză **„amintiri“ îngrozitoare din România** de azi ? Nu cred că omul, care şi pe aici era tolerat deşi obicelurile lui dosmice intrau sub incidenţă penală, ar fi avut ce povesti în materie de „torturi“ ; mai degrabă, s-ar fi gîndit să ofere o imagine a lumi interlope româneşti, colorată cu invertiţi (pe care, desigur, îi ştia).

Între „memorialiştii“ parizieni, vorbitori de română, o poziţie cu totul specială o au, nici nu se putea altfel, Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca. Amîndoi sînt mari amatori de „jurnale“ şi au şi scris cite unul, e drept de o înfăţişare mai puţin obişnuită. „Jurnalul“ Monicăi Lovinescu, de oildă, e volumul „Unde scurte“, subintitulat **„jurnal indirect“ : femela s-a gîndit,** probabil, să sugereze că viaţa ei se confundă cu emisiunile la microfon, că, adică ea nu ar avea o altă biografie. Atractivă imagine de „căuzaş“ frenetic numai că în chip grosolan mistificată : ca şi la alţii, vorbirea „pe unde scurte“ nu e, la Monica Lovinescu, decît o meserie de unde ies bani şi nimic mai mult. Dacă ar fi fost altfel atunci ar fi trebuit ca „autoarea“ să se

mapamond

Poezie CANADIANĂ contemporană

Ideea existenței unei literaturi canadiene este, acum, un fapt de necontestat. Aceasta după ce, de la începutul secolului al XIX-lea, generații succesive de literați, scriitori și critici, profesori și exegeți, au trudit tocmai în ideea elaborării unui **specific literar canadian,** fapt deosebit de important în cazul existenței unei tradiții paralele deosebit de bogată și fertilă și într-un caz și în celălalt, în limbile engleză și franceză. Tocmai de aceea, încercarea de înțelegere a fenomenului literar canadian contemporan nu trebuie făcută prin prisma nenumăratelor și adeseori deconcertantelor forme regionale, a școlilor literare deosebit și ele de prolifice, ci, mai degrabă, la nivelul temelor fundamentale ale acestei literaturi. În acest caz, ni se oferă posibilitatea urmăririi unei adevărate filiații, de la generație la generație, pe linia unor mari motive care exprimă tocmai esența acestui specific național. Printre acestea, pe prim plan, tema fundamentală a omului victorios în lupta îndârjită și necurmată cu vitregia universului care-l înconjoară. A omului care, prin puterea dăruirii și dragostei, știe să lasă mereu învingător din această luptă, ordonînd universul, într-un spațiu locuibil și fertil.

Cr. U.

GATIEN LAPOINTE

Prim poem

Să-ți implantezi ființa în spațiu și timp
Să-ți asculți bătaia inimii
Să întinzi mîna copacilor, păsărilor,
Să înveți mirosul singelui.
Să cunoști sufletul prin poarta simțului.
Să descoperi cuvîntul necesar.
Să te naști fără de sfîrșit în miros de pămînt
Să iei atunci animalelor căldura din suflu
Să crești odată cu soarele
Să mergi pînă la capătul singurătății tale
Să spui cuvintele simple și de preț ale vieții.

Să ordonezi o construcție durabilă.

Să ridici case, să plantezi grădini,
Să faci să se numească patrie o țară,
Să modelezi un cîntec pe coapsă de femeie,
Să aștepți singurul copil din an,
Să duci mai departe speranța oamenilor ;

Să faci ca fiecare om, aici, să albă un regat.

Să cauți, lovit, uimit, odată cu timpul,
Să oprești într-un cuvînt eternitatea
Să pariezi pe toate extremele,
Să începi primul gest de dragoste,
Să găsești rațiune de viață, rațiune de moarte ;

Să te arăți drept țintă devotiunii tale.

Să deschizi poarta închisorilor, înflorind copiii,
Să dobori monștrii frumuseții,
Să recunoști absolutul în propriul tău trup,
Să mergi înainte încet privind mereu pămîntul,
Să inventezi mereu pentru a nu putea muri.

Muritor, începi o zi fără sfîrșit ;
Neîndeminatec, nu știu decît a iubi".

PATRICK ANDERSON

Peisaj

În decor de zăpadă sau de verde-anotimp
Printre ierburi cosite sau pierdut între lebede
toamna

Singurătatea e lumea,
În care viață ai prins.

Cînd pasărea, strălucitoare săgeată
Se-nalță în ramuri
Sau cînd muguri de nea înfloresc
În negrul de pin
Sau cînd ceva se zbate, nesigur, între pămînt
și cer,
Nevoie e-atuncea de gîndul de om.

Și dacă drumul îți este-acoperit de petale
sau răsună în corzile imensului pian al mării
ritmat în silabele apei grămăticite în piatră,
frumusețea e goală și vană
pînă ce tu, cele ce rătăcind vorbești doar cu tine,
apari prin cring sau cîmpii spunînd —
EU SUNT OMUL — liber, stăpîn, aducînd
iubirea.
Eu sînt răspunsul.
Oricine-ai fi, prin aceste cuvinte începi
Iar inima ta aduce cu ea adevărul,
Fie ca-apoi, cu tine, veni-vor,
Poetul, cu cîntecele sale
sau.

dimpotrivă, lațul, omoritorul de păsări.
Vei fi binevenit, tu vrace cu inima — bucurie
a vieții —
Tu care spui — sînt răspunzător pentru acest
pămînt
pentru că, prin mine, va prinde viață.

În românește de
Cristian Unteanu

R. Y. EVERSON

Turma de stele

Turma de stele este mai numeroasă decît cea
de bizoni
iată o ocazie excelentă
pentru clubul sportivilor. Dar nu putem
escalada Edenul
atît de simplu cum putem ucide un porumbel
călător, un pui de focă,

sau ultima pasăre polară din insula Fogo

Am putea spulbera luna cu o rachetă
Am putea pune capăt zilelor frumoase, stingînd
soarele
Dar clubul trăgătorilor de elită nu poate ucide
stelele din
turma îndepărtată și nepăsătoare față de oameni.

LEN GASPARINI

Camera cu cărți a unui critic

În biroul meu strimt precum chilia unui călugăr
pereții de culoarea mucegaiului sînt acoperiți de
cuteare de cărți
Aici mirosul cărților se poate citi : cronici de
romane de poeme, de nuvele

decupate din reviste, din ziare
în cincisprezece ani de trudă a scrisului.
Fantomele autorilor bîntuie prin cameră
adulmecînd laudele sau criticile din articolele
mele
Se așază pe rafturile de pin, prăfuite
și se freacă de umerii marilor clasici
Cum aș putea oare rosti o altă judecată
decît cea spusă de Auden ?
„Unele cărți sînt uitate pe nedrept
dar niciuna nu e pe nedrept amintită".

RON MILES

Pădurea

Cuvintele foșneau în somnul tău
te ascundeai în spatele acelor de brad
Imaginația nu e joc
Visele noastre sînt maculate
De cenușa focurilor de tabără părăsite
Potecile ne străbat memoria
Ne alungăm unul pe altul tot mai adînc
în ținuturi necunoscute
Dacă pustietatea nu are margini
putem cădea dincolo de ele.

În românește de
Victoria Andreescu

REVISTA STRĂINĂ

● **UN PROIECT** monumental constituie **Marele Dicționar enciclopedic Larousse,** din care au apărut pînă acum primele cinci volume. Inițiat la începutul anului 1962, acest excepțional instrument de cunoaștere este considerat acum a fi la mijlocul drumului, cum apreciază realizatorii săi. Este vorba de o lucrare în întregime nouă, continuînd vechea formulă pe baze totalmente refăcute. Cum spune un comentator al celui de al 5-lea tom : „el informează asupra stadiului actual al limbii franceze și asupra modului cum este utilizată (etimologii, sensuri uzuale și tehnice ale cuvintelor, exemple și construcții gramaticale)". De asemenea, una din prezentările ultimei apariții spune : „Acest volum justifică în întregime complimentele care i s-au făcut pentru iconografia abundentă și diversificată, riguroasă și nouă, perfectă din punct de vedere tehnic, referitoare la toate subiectele, chiar la cele mai moderne și tehnice (cum sînt frînele de automobil, rachetele, chiar racheta **Ariane,** de exemplu). În acest volum se găsesc adunate bibliografii copioase, relative la articolele literelor F.G. și H, cu referințe pînă în anul 1963." Într-un cuvînt, avem de-a face cu un eveniment lexicografic.

● **TENTATIVA** unanimistă a lui Jules Romains aparține istoriei literare, însă **editura** Gallimard publică de curînd volumul „La vie unanime", într-o ediție definitivă, urmată de un dosar care cuprinde cronologia vieții autorului, o notă asupra ediției, repere bibliografice și aprecieri ale unor personalități excepționale din literatura franceză de la începutul secolului. O trăsătură interesantă a acestui volum de mare interes și pentru publicul larg este revelată în secțiunea **Documente,** care tipărește din nou două articole extrase din „Lucrările unanimiste", precum și „Răspunsul dat lui Georges Périn" din decembrie 1905, alături de două răspunsuri la anchete de gazetă din aprilie 1906 și 1907, poemul **La reintoarcerea din liceu,** extras din culegerea **Voiajul îndrăgostiților,** capabile să ofere cititorului de azi o imagine comprehensivă a unei mișcări literare ce a nutrit în bună măsură energiile cele mai constructive ale unei literaturi bogate. Succesul de public și de critică al volumului demonstrează că istoria literară constituie, chiar și în Franța, o temă de mare actualitate.

● **OPERA** de dramaturg a lui Thierry Maulnier este puțin cunoscută, în comparație cu eseurile și textele sale de critică. Publicarea, în ultimul sezon editorial, a două piese istorice, **Seara unui cuceritor** și **Cel care n-a făcut nimic** dă unor comentatori prilejul de a trece în revistă diferitele fațete ale activității acestui controversat autor. Iată ce spune o prezentare a acestor piese : „Seara unui cuceritor, scrisă la sugestia lui Jacques Hebertot, se situează în jurul lui de Guillaume cuceritorul, evocînd ultimii săi ani de viață, cînd forțele sale fizice erau în declin, iar el se găsea pradă îndoielilor pe care i le crea revolta copiilor săi, infidelitatea sau frivolitatea celor în care și-a pus întreaga încredere, precum și capcanele propriilor slăbiciuni și ale apropierii morții. **Cel care n-a făcut nimic** este o povestire dialogată a arestării și execuției ducelui de d'Enghien în care intervin, printre alții, Bonaparte, Cambacères, Fouché, Talleyrand și prietena ducelui, prințesa Charlotte de Rohan Rochefort".

● **VESTUL ÎNDEPĂRTAT** pare a fi încă o temă de atracție pentru cititori dintre cei mai diverși, așa cum proiectează abundența romanelor facile, care se deduce unor naratiuni inspirate din cucerirea spațiilor de dincolo de Mississippi. Romanul lui J. Lnaryn, **Uarung Billy,** tradus recent în franțuzește, se bucură de un neașteptat succes de critică, destul de rar în asemenea cazuri. Iată ce citim în presa de mare tiraj : „Sally Blackgourn, eroina și naratoarea din acest roman, este originara din Galvestone, insulița texană populată numai de cămile uitate de catre un importator ruinat, care tentase o substituire de cămile în locul cailor, încercare uluitoare în Vest. Eroina a fost măritată la 14 ani cu un pseudomedic, căutat pentru crimă, care conducea stabilimentul de tinere fete căruia îi aparținea și Sally. Apoi face cunoștința lui Bill, un ucigaș, de indieni și de bizoni. Urmează desigur un amor nebun. Își abandonează soțul pentru a-l urma pe Bill în aventurile sale aiurite. Charyn reunește în acest roman niturile glorioase ale Far-Westului, cu încercările lor dificile, și un umor de calitate, ajutat de o imaginație debordantă, care-l face pe cititor să petrecă excelent". De unde se vede că aiureala poate să cuprindă uneori chiar și pe criticii cei mai avizați, care confundă literatura de bună calitate cu producțiile minore și insolite, numai pentru subiectele lor în fond atît de dezamăgitoare și de penibile.

● **O MONOGRAFIE** semnată de Sarah Frydman este consacrată **Cosimei Wagner,** cu subtitlul **Simfonia destinului.** Una din cele mai elogioase prezentări ale cărții afirmă următoarele : „Sarah Frydman derulează sub ochii noștri trama existenței pe care a dus-o Cosima Wagner, fiica naturală a lui Frantz Liszt și a Mariei D'Agoult. (...) Scriitoarea a știut să dea personajelor sale un relief uluitor. Sarah Frydman nu neglijează însă, din această cauză, evenimentele pe care oamenii le provoacă sau pe care le suportă. Ea dezvăluie micimile, decăderea și rafinamentul negativ al unor caractere, sentimentele cele mai ascunse, combinațiile cele mai obscure pentru a-și atinge scopurile pe care și le-au fixat : gloria, amorul, bogăția și libertatea sînt scoase la lumină. Cîtă cale a parcurs de-alungul anilor Cosima pentru a se îndepărta de copilăria sa și a permite voinței sale de a se realiza. Cîte revolte, cîtă ură și cîte deziluzii. (...) Un roman pasionant pe care cititorul îl va citi cu plăcere și chiar îl va reciti.

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

Eugen Barbu, membru al Academiei de științe din New York

Aflăm, cu legitimă satisfacție, că prestigiosul for de cultură care este Academia de științe din New York a primit printre membrii săi pe scriitorul și compatriotul nostru Eugen Barbu.

Ne place să vedem în această semnificativă alegere, deopotrivă, recunoașterea meritelor uneia dintre personalitățile de seamă ale literelor românești și confirmarea adevărului că, pe deasupra granițelor geografice, cultura este una și indivizibilă.

Prin întreaga sa operă literară și gazetărească, Eugen Barbu s-a impus și se afirmă consecvent ca un lucid militant al ideilor umaniste. El a înzestrat literatura română cu trei capodopere : Groapa, Princepele Săgetător, nemuritor, încorporînd în paginile lor artistice, viziunea superioară a perfectibilității omului, în pofida tribulațiilor la care acesta este supus pe treptele diferite ale ascensiunii lui. Acest fior umanist le plasează ca serieri ale patrimoniului culturii universale.

Ca ziarist, comentator al evenimentelor contemporane, Eugen Barbu slujește același ideal : înălțarea omului spre condiția menirii lui supreme.

Prin tot ce a scris și așterne pe hîrtie, ca literat și gazetar, Eugen Barbu este și rămîne cea ce exprimă, atît de elocvent, sintagma : cetățean al lumii.

N. Mihăescu

REPERE

Cronică în piatră

Ismail Kadare este un nume cu rezonanță europeană, celebrat pentru marea prospețime a scrisului său. Un tînăr scriitor, bun cunoscător al limbii albaneze, Marius Dobrescu, ale cărui începuturi le-am urmărit cu simpatie, ne oferă acum o versiune românească a romanului **Cronică în piatră.** Traducerea lui Marius Dobrescu folosește un limbaj lapidar, cu multe asprimi, așa cum trebuie să fie scrisul unui reprezentant al lumii aceleia de rocă pauperă a ilirilor. Pe versante iuți, în viitoarea evenimentelor ucigașe din timpul celui de-al doilea război mondial, Ismail Kadare imaginează o umanitate autentică, avînd un trecut adînc și un viitor nedeslușit, cu frămîntări și aspirații încerte, un tablou de epocă văzut prin ochii unui copil. Textul cărții este de o modernitate aparte, fără a cădea vreo clipă în dorința de a șarja, chiar atunci cînd avem de-a face cu imprejurări ce se pretează la parodie. O pagină de capodoperă se referă la descoperirea „bătrînelor orașului", un fel de cor antic, ale cărui comentarii urmăresc în contrapunct întreaga desfășurare a evenimentelor, deci aflarea de către această instanță supremă a „opinici publice" că unul dintre tinerii locului și-a pus ochelari : „Discuția lor mă interesa destul de mult și ascultam cu atenție. Vorbeau despre Isa, fiul cel mare al lui Mane Voco, care făcuse săptămîna trecută un lucru nemaipomenit : își pusese ochelari. — Cînd mi-au spus nici n-am crezut, povestea Xhexho, m-am ridicat, mi-am pus broboada și fuga la Mane Voco. Bietul de el, nu voia să se arate, dar femeile erau tare supărate. Rămăseseră împietrite. Să le-ntreb, să nu le-ntreb ? Parcă nici vorba nu se lega. Cînd colo, hopa, apare chiar el. Ochelarii, credeți-mă, aruncau scîntei. Ce mai faci, cum mai merge, c-o fi, c-o pății. De n-aș mai fi fost, îmi zisei. Mi s-a pus un nod în gît. Cum de m-am stăpînit și n-am țipat, habar n-am. El cercetă niscai cărți din dulap, apoi se duse la fereastră și, ce să vezi, își scoase ochelarii și-l puse pe pervaz. Pe urmă se frecă la ochi. Mă-sa și surorile cu ochii pe el, gata să dea în plîns. Eu întind mîna și hat, iau ochelarii și mi-i pun. Ce să vă mai povestesc... Am crezut că mi s-au zdruncinat creerii : aveau geamuri blestemate. Totul mi se învîrtea în față, de parcă m-ar fi pocnit în moalele capului. O amestecătură și o buluceală de parcă se răsturnase totul, ca-n iadul lui Satan". Și se crucesc babele cum de un băiat așa cuminte poartă ochelari ! Ei, să fi fost un vagabond... Dar povestitorul încearcă și el unul din geamurile acelea, și toată cartea poartă semnele faptului că de-atunci nu a mai părăsit lentila cu care începea să vadă tot mai bine : „Dar asta m-a nemulțumit. Eram învățat să văd totul ca sub o cortină de ceață, contururile descompunîndu-se și unindu-se la loc cu ușurință, fără să mă neliniștească prea mult lipsa lor de claritate. Părea că nimănui nu-i pasă dacă acoperișurile caselor, străzile, stîlpii de telegraf își modificau cu atîta ușurință contururile. Pe cînd acum, în fața geamului rotund, lumea se chircise, năpădită de granițe, meschină, nelăsînd să-i scape nimic, în afară de ceea ce dădea ea însăși". Am citat pe larg această secvență pentru că ea dă cheia parabolică a cărții și ne introduce în limbajul imaginilor sale. Cînd evenimentele își precizează cursul, iar trupele de partizani intră în oraș, un habotnic musulman se urcă în turnul geamiei și încearcă să-și scoată ochii cu un cui, strigînd : „Nu vreau să-i văd pe comuniști !", iar apoi, rămînînd „cu mîinile atîrnîndu-i peste muchia îngustă, prinse să cînte versete din **Coran".** Din nou o problemă a felului cum vezi realitatea !... Ismail Kadare își construiește întregul roman pe acest motiv, fără părtinire, oferind o imagine dură, uneori, plină de gingășie în alte momente, mai ales atunci cînd descrie stările incipiente ale copiilor ce se apropie de adolescență. Într-un cuvînt, avem de-a face cu un roman de mare scriitor, un argument în plus pentru excepționala vitalitate artistică a unor popoare cu un destin istoric comun, al căror mesaj poate fi auzit și înțeles pretutindeni. Am mai spus-o și altădată, este uimitor ce producție artistică de ținută poartă semnătura unor scriitori albanezi, sloveni, sîrbi, greci, macedoneni, bulgari și unguri, în timp ce alte meridiane, care atrag de multe ori pe cititorul neavizat, se lasă prea adesea inundate de experimente facile. **Cronică în piatră** este o carte substanțială, cu pagini de tragism și cu o poezie indicibilă, o imagine zguduitoare a unui moment halucinant de istorie. Un alt motiv al **Cronicii** este sugerat de lectura piesei **Macbeth,** întreprinsă de povestitor. Spectrul shakespearean al crimei apare adeseori, într-o lume a războiului și dezbinării. Pentru poezia dramatică a cărții sale, Ismail Kadare face apel la sursele cele mai profunde, așa cum ar proceda orice scriitor de forță și ambiția lui.

Aurel-Dragoș Munteanu

lirică din R. P. UNGARĂ

VADERNA JOZSEF

Oglindă

Oglinda începe să-nfulece cerul
închid pleoapele riurilor, munților, cîmpiilor
oglindă găsește oglinda
oglinda mănîncă oglindă
în oglindă locuiește oglinda
oglinda scapă din oglindă
oglindă proprie în oglinda altuia
nu calcă în aceeași oglindă
oglindă iubește oglinda
vederea-și cerșește golinda oglinzii
cu solitarul oglindă fără pereche
seriu pe oglindă mărunte oglinzi

Așteptînd zorii

Lumina s-a descărcat devreme
uetașamentele de salvare a păsărilor
au întîrziat

e înăbușită ograda
înaintea furtunii
cu capul strîns sub aripă
cocoșul mic tace pentru ultima oară

împrejur gîrbovite singurătăți

de o trezire minunată
mi-e dor.

KÁNTOR PÉTER

Lan de grîu cu secerători

Ván Gogh

De unde a pornit, nici nu se mai vede
Și totuși, cît i-a mai rămas de făcut, e mai
mult.

Soarele-i văpaie.
Și cerul e verde precum fierea pentru
secerătorul ametit.

În depărtare sate, munți. Alt fel de viață
Peisaj leneș și timp, de umbră cenușie.
Ținut străin, pustiu de calc lunecos
Peste munți abia sclipește albastrul,
neputincios.

Dar lanul de grîu e altfel. Cu totul altfel.
E aidoma mării. Sau aidoma inimii.
Zvicnește, clocotește. Precum soarele-i
de-nvăpăiat.
Sudoarea înghețată se lipește ca pielea de osul
uscat.

Alegerea s-a petrecut demult, demult.
Secerătorul se apleacă peste grîu.
În depărtare sate, munți. Alt fel de viață.
Inima e văpaie. Clocotește, bate-n cadență.

Vînătoare

Paolo

Cum mai latră drăgălașii de ogari !
printre ramuri nu se prelinge nici un pic de
lumină
și totuși, cum strălucesc ierburile strivite
pălării roșii, veste, harnașamente
și cum își umflă pieptul călărețul acela
al cărui cal se poticnește în dreapta tabloului
și rămîne astfel, cîteva sute de ani
la fel ca neagra pădure înzorzonată.

Ce înnebunitoare desfătare să hăituiești
fiarele pitite în desișuri
cine e el ? ce e ? — eu n-am cum să știu
dar lumea întreagă gonește cu ei
și gurile călăreților strigă : înainte !
și fug hăitașii cu săgețile-ncordate
desigur, mulți își vor lăsa dinții pe-aici
dar azi cui îi trece prin minte mîine ? nimănui?

Pune șaua pe cai, prietene Paolo !
azi sau niciodată vom învăța ce e goana
acolo, în adînc, întunericul e și mai de
nepătruns
acolo, în adînc, pînă și glasul moare
dar aici, în prim-plan, înotăm în lumină
sîntem noi înșine lumina, prietene
și cine oare-ar putea rămîne indiferent
cine-ar renunța oare la atîta desfătare ? !

În românește de
Hajdu Geta

Balcanice

TAKIS SINOPOULOS

Declin

Și vei fi precum riul
Care-a secat printre stînci
Și vei fi cum păunul
Rămas acum fără pene
Și vei fi precum maxilarul
Cu dinți falși

MILTOS SAHTURIS

Ascuns

Ascuns
În propria-mi moarte
Eu cînt
Asta seamănă cu o nouă zi
Altfel de păsări zboară în jur
Și mă privesc pietre fete
Care nu plîng
Riu la dreapta
La stînga riu
Iar în mijloc
Deja nu mai e moarte

MILOȘ LINDRO

Acord

Atunci am sosit puțin mai devreme am zis
Astfel trebuie astfel pentru alții dar mie
Măcar mie asta am zis și totuși
Gata sînt de acord gata este am zis
Gata n-are decît să curgă ziua
Păi nu este ziua cum este ziua
Adevăr în mijlocul rostirii adevăr e
am zis
Adevărul cu ea nu-i așa și cu totul
Și nu-l așa că într-însa și trebuie-n ea
Tocmai într-însa va trebui să nu am

LEFTERIS POULIOS

Vreme urîtă

Vreme urîtă
Vreme a electrizatelor bice
Bat la ușă ca să stăm de vorbă

Habar n-are nebănuitorul păun
Care amar respiră
În această otrăvită atmosferă

Vreme urîtă
Vreme a pierderii curajului
Iar poezia se află-n mijlocul
Norodului îngenunchiat

În românește de
Dumitru M. Ion

SPORT

Stînd cuminte la margine de gînduri rele

● Acum, cînd înaltele amăgiri, ninsorile, împlinesc rodul firii doar pe fruntea munților, din Grecia a plecat spre Sarajevo flacăra olimpică, spre iluminarea speranței, de înfrățire a oamenilor și prin miracolul întrecerilor sportive. Privind-o cum lua ființă din respirația zeilor, sub mîna actriței de tragedie Maria Moscholiou, flacăra aceasta mi s-a părut cel mai frumos trandafir al începutului de an, crescut să ne încinte inima și să ne coboare brațul spre creștetul copiilor, ca să ascultăm și cu palma cum sîngele viitorului cere împăcare, azur, porumbei. În săptămîna următoare, flacăra va sui diamante și petale de curcubeie în ochii întregului pămînt și cu toții vom vrea ca un lujer al ei să ne aducă pe retină, atunci cînd inima visului naște zodii de luceafăr, conturul pașilor schițați în trupul unei străzi din Sarajevo ce-au dus la dezlănțuirea primului mare măcel mondial. Ca să nu uităm nimic. Ca să nu înzăpezim sub ospețe vrăjite amintirile cele mai negre ale lumii.

● Echipei noastre reprezentative de fotbal nu-i place, după cît mi-am dat seama, nisipul fierbinte al Braziliei. A suferit acolo două înfrîngeri absolut nepermise după excepționala comportare din anul trecut. Știu că toate astea se iartă, fiindcă așa sîntem noi, miloși, dar eu găsesc că nu-i deloc firesc să-ți întorci firma cu fața la perete după ce o zugrăvișeși în culori de basm. Spuneți-mi vă rog, care altă echipă din cele calificate în turneul final al Campionatului european și-a permis să dejuge boii și să vîndă stelele Carului mare unor puiandri de lup, indiferent că sînt ei născuți prin cocloșurii Amazoanelor ?! Pînă nu dăm noi cu bita-n baltă, în nădejdea c-o să iasă tatăl crapilor ca să ne înmîneze cîte un borcan cu icre de știucă și pînă nu sufläm produsul nărilor în oala cu fasole spălată în patru ape, nu ne lăsăm. Să nu-mi aruncați gogoriță că jocul fără miză nu contează, fiindcă o să vă răspund că și brazilienii au jucat tot fără miză. Sau mai ales ei. Vă asigur că nu doresc cîtuși de puțin să ne așternem din nou pe gîlceavă, mă jur să stau cuminte la marginea gîndului sau a poftei de a înhăța pe cineva de guler, însă mă scîrmă în podul palmei și-mi cresc ghiare la creion cînd citesc că acolo, lîngă plăjile de opal, deci la depărtare de noi de zeci de milioane de linguri găurite în căuș, începem să sorbim iar cu lăcomie din învățătura înfrîngerilor. Aștept să văd cum vom traversa, marți, Africa și după aia mai vorbim.

● Vrînd să fure lîna de aur care, nici o îndoială, pentru noi se află la Tbilisi, dinamoviștii bucureșteni au dat o fugă pînă la malul portughez al Atlanticului, ca să ia măsura caravelelor. Lemn scump, dar băieții l-au mușcat zdravăn de magazia cu daruri. Se întorc acum cu buzunarele de la vestă pline cu mirodenii și vor fi primii care vor deschide sezonul de primăvară – meciul restanță din Cupa Romîniei –, fix la jumătatea lunei februarie. Dar eu îi aștept cu înflăcărare tocmai la tunsul oilor cu lînă de aur, adică pe 7 martie. Sînt gata să le ascut și foarfecele.

● Mai toate celelalte echipe rămase acasă fac tumbe prin troienii din Carpați. Între ele și Rapidul Giulești. Gărarii caută cu osîrdie în sticla ghieții un fir din iarba fiarelor. Nu mai am gură nici să-i laud, nici să-i blestem, căci mă ia cu leșin cînd îi văd întinzînd gîtul spre cununa locului 15 și nimerind mereu numai funia. Dacă aș da peste pucioasa aia de ursitoare care mi-a menit să-i iubesc în orice situație, aș avea ce vedea.

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef
adjunct)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 52 60
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 118, tel. 50 14 96

Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII